

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

ATBALSTA INSTRUMENTU PIEEJAMĪBA KULTŪRAS UN
RADOŠAJĀM INDUSTRIJĀM LATVIJĀ

Bakalaura darbs

Autore:
Akadēmiskās bakalaura studiju programmas „Mākslas”
Kultūras teorijas un menedžmenta apakšprogrammas
4. kursa studente Brigita Medne
ID Nr. 20124423

Darba vadītāja:
Dr.oec. Ieva Zemīte

Rīga, 2016

SATURS

IEVADS	3
1. KULTŪRAS UN RADOŠO INDUSTRIJU JĒDZIENS UN NOZĪME	6
1.1. Kultūras un radošo industriju jēdziena attīstība un problemātika.....	7
1.2. Atšķirības un šķēršļi piekļuvē finansējumam	11
1.3. Kultūras un radošo industriju ekonomiskais piensums un nozīme	13
2. KULTŪRAS UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANĀ	18
2.1. Kultūras un radošo industriju vieta Eiropas Savienības attīstības plānošanā	18
2.2. Kultūras un radošās industrijas Latvijas attīstības plānošanā un kultūrpolitikā ..	23
3. ATBALSTA INSTRUMENTU PIEEJAMĪBA KULTŪRAS UN RADOŠAJĀM INDUSTRIJĀM	31
3.1. Pieejamie atbalsta instrumenti kultūras un radošajām industrijām Eiropas Savienībā.....	33
3.2. Pieejamie atbalsta instrumenti kultūras un radošajām industrijām Latvijā.....	43
3.3. Pieejamības problēmas un iespējamā attīstība	50
NOBEIGUMS	57
KOPSAVILKUMS	59
IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	61
ANNOTATION	65
PIELIKUMI	66
1. pielikums	67
Intervijas vadlīnijas par esošajiem atbalsta instrumentiem un attīstību.....	67
2. pielikums	68
Intervijas transkripts.....	68
3. pielikums	74
Intervijas vadlīnijas par alternatīvā finansējuma iespējām	74
4. pielikums	75
Intervija par atbalsta instrumentiem radošajām industrijām	75

IEVADS

Ekonomiskā krīze, digitalizācija, pārmaiņas sabiedrībā, tostarp pieprasījumā, vēlme pēc piederības un kultūras vērtībām. Tie ir tikai daži no iemesliem, kas kultūras un radošās industrijas paceļ attīstības plānošanas un ekonomikas dienaskārtības pirmajās rindās. Šis atšķirīgais uzņēmējdarbības lauciņš ieņem aizvien nozīmīgāku lomu mūsu ikdienā, pilsētu, valstu un kopējā Eiropas Savienības attīstībā — konkurētspējas, nodarbinātības, labklājības, inovāciju, tūrisma veicināšanā. Ekonomikas pārmaiņu laikā radošās industrijas ir uzņēmējdarbība ar nozīmīgu pienesumu vietējai teritorijai. Tā ir uzņēmējdarbība, kas ne tikai ar savu finansiālo pienesumu, apmeklētāju un patērētāju piesaisti un darbavietu radīšanu, bet arī ilgtermiņā ar inovācijām un citu pieeju attīstības jautājumiem spēj palīdzēt un sniegt pozitīvu ieguldījumu arī citās nozarēs. Tomēr, ņemot vērā šo nozaru atšķirību no tradicionālās uzņēmējdarbības, tās sastopas ar dažādiem šķēršļiem, kurus iespējams mazināt vai novērst, veidojot un piedāvājot dažāda veida — finanšu, sadarbības, zināšanu pilnveidošanas u.c. — atbalsta instrumentus lokālā, nacionālā un pārrobežu mērogā, izmantojot publisko un privāto finansējumu.

Jau kopš radošo industriju jēdziena aktualizēšanas un iekļaušanas dažāda mēroga likumdošanā un attīstības plānošanā, gan Eiropas Savienība, gan valstis vietējā līmenī, tostarp Latvija, pievērš uzmanību, kā īstenot un izmantot pilnu kultūras un radošo industriju potenciālu — kā veicināt jaunu uzņēmumu veidošanu, kā atvieglot to ikdienas darbību un attīstību. Tiek pētīta radošo industriju ietekme uz vispārējo teritorijas izaugsmi un citām nozarēm. Un paralēli, apzinoties radošo industriju lomu piederības, tūrisma, labklājības un ekonomikas veicināšanā, taču dažādos šķēršļus to attīstībai, tiek radīti dažādi atbalsta instrumenti, no kuriem labumu gūst ne tikai paši uzņēmumi, bet arī citas nozares un plašāka sabiedrība.

Darbā tiks izmantoti Eiropas Savienības mēroga pētījumi, kā „Creating growth. Measuring Cultural and Creative Markets in the EU”, kas ir pēdējais plaša mēroga pētījums par radošo industriju vietu ekonomikā, UNESCO „Measuring the Economic Contribution of Cultural Industries”, kas raksturo ekonomisko pienesumu, kā arī pievēršas jēdzienu atšķirībām, „Access to Finance for the Cultural and Creative Sectors”, kas ir veidots saskaņā ar darba plāna kultūrai 2015. — 2018. gadam sastādīšanu, Eiropas Komisijas nozīmīgais veikums, pētot radošo nozaru potenciālu plašā mērogā „Zaļā grāmata. Kultūras un radošo nozaru potenciāla izmantošana”, kā arī

Valsts kancelejas pasūtītais pētījums „Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi nozares mērķtiecīgai attīstībai”, kas raksturo situāciju un nepieciešamos uzlabojumus Latvijas situācijā radošo industriju atbalstā 2013. gadā. Darbā tiks izmantoti arī Eiropas Savienības un Latvijas līmeņa attīstības dokumenti, lai salīdzinātu tajos plānotos virzienus un realizēto.

Pētīt pieejamos atbalsta instrumentus nepieciešams vairāku nozīmīgu iemeslu dēļ: publiskā finansējuma turpmākai mērķtiecīgai piešķiršanai nepieciešams apsvērt tā izmantojuma lietderīgumu, savukārt pašu instrumentu veiksmīgai realizācijai nepieciešams kritiski pievērsties to efektivitātei un iespējamiem uzlabojumiem. Pētījums pragmatiskos nolūkos noderēs arī potenciālajiem radošo industriju uzņēmumu dibinātājiem — tiks veidots vienots saraksts ar aktuālo pieejamā atbalsta piedāvājumu.

Darba pamatā ir jautājums: **kādi atbalsta instrumenti pašlaik ir pieejami kultūras un radošo industrijām Latvijā un kādiem tiem vajadzētu būt?** Ņemot vērā pašlaik pieejamos atbalsta instrumentus dažādās uzņēmumu attīstības fāzēs, salīdzinot tos ar ekspertu un nozares pārstāvju viedokli, kā arī Eiropas Savienībā izvirzītajiem attīstības scenārijiem, tiek izvirzīts mērķis: **izpētīt, kādi atbalsta instrumenti radošo industriju uzņēmumu dibināšanai, uzturēšanai un attīstībai Latvijā ir pieejami un kādi ir to nepieciešamie uzlabojumi.** Par iespējamām problēmām tiek pieņemta zemā informētība, atbalsta instrumentu trūkums Latvijā salīdzinoši ar citām Eiropas Savienības valstīm.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi un aptvertu pētāmo jautājumu, tiek noteikti šādi uzdevumi:

- 1) izpētīt teorētisko literatūru par radošo un kultūras industriju jēdzienu, tā atšķirību no tradicionālās uzņēmējdarbības;
- 2) apzināt radošo industriju nozīmi ekonomikā un attiecīgi nepieciešamību veidot atbalsta instrumentus;
- 3) apzināt kultūras un radošo industriju regulējumus kultūrpolitikā un iekļaušanu attīstības plānošanā;
- 4) izzināt un apkopot plānotos uzņēmējdarbības atbalsta instrumentus Eiropas Savienībā, identificējot tos, kas atsevišķi attiecas uz kultūras un radošajām industrijām;
- 5) apzināt un izvērtēt esošos atbalsta instrumentus Latvijā, pievēršot uzmanību arī reģionu aktivitātēm un ņemot vērā citur Eiropas Savienībā pieejamo piedāvājumu;
- 6) uzzināt ekspertu un nozares pārstāvju viedokli par esošajiem atbalsta instrumentiem un nepieciešamajiem uzlabojumiem kultūras un radošo industriju potenciāla īstenošanai.

Darbā noteiktie uzdevumi tiks pildīti, izmantojot kvalitatīvās pētījumu metodes. Tiks analizēti iepriekš veikti pētījumi par kultūras un radošo industriju jēdzienu, tā attīstību un ietekmi. Lai analizētu pašreizējo atbalsta instrumentu pieejamību un iespējamo attīstību, tiks intervēti speciālisti no atbilstošās institūcijas kultūrpolitikā — Latvijas Republikas Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Radošo industriju nodaļas —, kā arī alternatīvā finansējuma platformas pārstāvji Latvijā, lai salīdzinātu esošos un sabiedrības iniciētos atbalsta instrumentus. Lai vērtētu atbalsta instrumentu pieejamību un nepieciešamos uzlabojumus, tie tiks salīdzināti ar kultūrpolitikas un citos plānošanas dokumentos plānoto, kā arī citur Eiropas Savienībā jau pieejamo. Tiks izvirzīti vairāki nepieciešamie attīstības virzieni un uzlabojumi jau esošajos atbalsta instrumentos.

Darba nosaukumā izmantots Latvijā atbildīgās institūcijas, Kultūras ministrijas definēts jēdziens „kultūras un radošās industrijas”. Gan visu jēdziena integrēšanas nacionālajās likumdošanas laiku, gan vēl līdz mūsdienām sastopams nekonsekvents un atšķirīgs jēdzienu lietojums (radošā ekonomika, radošās un kultūras industrijas, tās lietotas atsevišķi, kultūras un radošās nozares), izpētīt jēdziena attīstību ir viens no šī darba uzdevumiem. Šis darbs koncentrēsies tieši uz atbalsta instrumentu pieejamību uzņēmējdarbībai, attiecīgi izslēdzot nevalstiskās organizācijas, pašvaldības, valsts institūcijas un citas bezpeļņas organizācijas, kuru kultūras projektiem iespējams gūt atbalstu citās Eiropas Savienības un nacionālās programmās.

Atbalsta instrumentu pieejamības Latvijā vērtēšanai tiek izvirzīti tādi kritēriji kā informācijas pieejamība, saskaņotība ar plānošanas dokumentos noteikto Eiropas Savienībā un Latvijā, kā arī Eiropas Savienībā un Latvijā pieejamo atbalsta instrumentu salīdzinājums.

1. KULTŪRAS UN RADOŠO INDUSTRIJU JĒDZIENS UN NOZĪME

Lai zinātu, kādus atbalsta instrumentus veidot, kas ir tās nozares, kam nepieciešams finansējums, kā arī spētu raksturot esošo situāciju, ir jāapzinās kultūras un radošo industriju jēdziena nozīme. Tomēr nesenās jēdziena izveidošanās vēstures un citu iemeslu dēļ to nozīme nav skaidra un konsekventi lietota. Jēdziena izpratne ir neatņemama pētījuma sastāvdaļa, tomēr, līdzīgi kā citās jomās, sākot jau ar plašo kultūras definīciju, arī šajā jomā viedokļi, definīcijas dalās. Kultūras un radošo industriju jēdziena neviennozīmība sarežģī izpratni par tām, iekļaušanu politikas plānošanā un visbeidzot arī atbalsta veidošanā. Atbalsta instrumenti tāpat tiek veidoti, un to piešķiršana nav tik stingra, tomēr vienots jēdziens varētu pilnveidot šo nozari. Par to kā vienu no uzdevumiem tiek runāts arī šīs jomas attīstības plānošanā.

Ir vairāki jēdzieni — kultūras un radošās industrijas (lietojot kopā un atsevišķi), kultūras un radošās nozares, radošā ekonomika —, kas pastāv līdzās un tiek lietoti gan kā sinonīmi, gan nošķirti. Nav vienotas izpratnes par jēdzienu un arī tam piederošajām nozarēm¹, kas rada arī turpmākas problēmas, veidojot tām labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi vai piešķirot atbalstu bezpeļņas organizācijām. Turklāt atšķiras šo jēdzienu oficiālais definējums politikā, tā izmantojums pētījumos, labās prakses materiālos, atbalsta instrumentu piedāvājumā un lietošana ikdienā. Problēmas rada arī atšķirīgais priekšstats par jēdzienu laika gaitā, jo sākotnēji, piemēram, tas veidojās konkrēti pretnostatot subsidētajai mākslai, izceļot šo nozaru komerciālo raksturu², padarot attiecīgi neefektīvu un nevajadzīgu atbalsta instrumentu piemērošanu. Pamatā definīcijas un tām atbilstošie skaidrojumi atšķiras ar konkrētas iezīmes akcentēšanu.

Šajā darbā tiek izmantots Latvijas Republikas Kultūras ministrijas definējums — „kultūras un radošās industrijas ir aktivitātes, kas balstās uz individuālo vai kolektīvo radošumu, prasmēm un talantu un kuras, izveidojot un izmantojot intelektuālo īpašumu, spēj celt labklājību un radīt darbavietas. Radošās industrijas rada, attīsta, ražo, izmanto, izrāda, izplata, saglabā produktus, kam piemīt ekonomiska, kultūras un/vai izklaides

¹ Kultūras ministrija. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. — 2020. gadam „Radošā Latvija”*. Akceptēts 29.07.2014. Darbības laiks: 31.12.2020. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4877>. [skatīts 01.12.2015.]

² Galloway, Susan and Stewart Dunlop. *A Critique of Definitions of the Cultural and Creative Industries in Public Policy*. International Journal of Cultural Policy, Vol. 13, No. 1, 2007. Pieejams: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10286630701201657>. [skatīts 05.02.2016.]

vērtība”³. Izvirzītas arī konkrētas nozares: „arhitektūra, dizains, kino, izpildītājmāksla, vizuālā māksla, mūzika, izdevējdarbība, televīzija, radio un interaktīvie mediji, reklāma, datorspēles un interaktīvās programmatūras, kultūras mantojums, kultūras izglītība, atpūta, izklaide un citas kultūras darbības”⁴. Šis formulējums iekļauts kultūrpolitikas plānošanā jau iepriekšējā plānošanas periodā — Valsts kultūrpolitikas vadlīnijās 2006. — 2015. gadam, kas plašā mērogā nacionālo valstu likumdošanā tika ietverts pēc Britu padomes iniciatīvas.

Šis formulējums tiek izmantots, jo tas ir vienīgais definējums Latvijas kontekstā, pēc kā attiecīgi vajadzētu tikt veidotiem specifiskiem atbalsta instrumentiem vietējā līmenī, tomēr tas ietver pārāk plašu aktivitāšu klāstu, lai tiktu efektīvi izmantots, kā arī skaidri nenosaka atbalstāmās nozares. Šis pētījums pievērsīsies konkrēti uzņēmumiem, izslēdzot bezpeļņas organizācijas, tomēr tas neatbrīvo no problemātikas par tā patieso nozīmi, ekonomiskā piesūruma lomu un konkrētām atbilstošajām nozarēm.

1.1. Kultūras un radošo industriju jēdziena attīstība un problemātika

Pastāv dažādi priekšstati par šī jēdziena rašanos un veidošanos, tāpat arī līdz mūsdienām saglabājies pretrunīgs viedoklis. Lai gan nav konkrēta, starptautiski vienota priekšstata par jēdziena atšķirībām un atbilstošajām apakšjomām, šis aspekts tiek iekļauts valstu un Eiropas Savienības attīstības plānošanā, kā arī tiek veidoti atbalsta instrumenti, aptuveni iezīmējot atbalstāmās nozares. Jēdziena neviennozīmība izriet no paša kultūras un radošuma jēdzienu plašā skaidrojuma, dažāda priekšstata par ekonomikas vietu un tās mijiedarbību ar kultūru. Vienlaicīgi pastāv vairāki jēdzieni, kas tiek lietoti pamīšus.

Ir dažādi viedokļi par šo jēdzienu parādīšanos mūsu ikdienas lietojumā. Pagājušā gadsimta vidus iezīmē šī jēdziena iekļaušanos filozofiskajā domā, Frankfurtes skolas pārstāvjiem Teodoram Adorno un Markam Horkheimeram (*Theodor Adorno, Mark Horkheimer*) to sākot lietot negatīvā noskaņā masu kultūras kritikas kontekstā, runājot par mākslas izmantošanu propagandai, politikas estetizāciju. „Šī joma pati sevi sauc par industriju, un tās ģenerāldirektoru publiski pieejamais ienākumu apjoms neļauj apšaubīt

³ Kultūras ministrija. Kultūras un radošās industrijas. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/starpnozares/radosas_industrijas.html. [Skatīts 04.04.2015.]

⁴ Kultūras ministrija. Kultūras un radošās industrijas. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/starpnozares/radosas_industrijas.html. [Skatīts 04.04.2015.]

sabiedrisko vajadzību pēc izgatavotās produkcijas,”⁵ vienlaicīgi gan kritizējot un ironizējot, gan parādot arī mūsdienu priekšstatu, kurā savienojas kultūras un ekonomika, divas dažāda veida vērtības.

Jēdziena apzināšanās laikā vairākkārt izvirzīti raksturojumi, kas radošās industrijas raksturo kā tādas, kurām nav nepieciešams atsevišķs atbalsts, kā tādas, kas jau piedāvā pircējam nepieciešamo, tās pretnostatot kultūrai⁶, kas attiecīgi apgrūtina atbalsta instrumentu nepieciešamības pamatojumu. Tomēr tas atkarīgs no konkrētās vides un tradīcijām.

Par kultūras industrijām tieši šādā formulējumā tiek runāts arī vēlāk, Eiropas Savienības institūcijām pētot to nozīmi, kā arī dažādiem teorētiķiem pievēršoties šī jēdziena atšķirībām. Pretrunas izraisa šajā apzīmējumā iekļautie apzīmējumi — kultūra, kas tās plašajā nozīmē var attiecīgi iekļaut sevī dažādākās sabiedrības audzināšanas rezultātā veidojušās izpausmes un dzīvesveidu, kā arī radošums, kas iekļauj arī zinātni, jo izsaka radīšanas aspektu, kaut kā inovatīva un jauna veidošanu.

Džastins o’Konors (*Justin O’Connor*) uzsver to simbolisko nozīmi un kultūras, ne ekonomisko pusi: „kultūras industrijas ir aktivitātes, kas primāri piedāvā preces ar simbolisku vērtību — kuru primārā ekonomiskā vērtība izriet no to ekonomiskās vērtības”, un tad iekļauj gan tradicionālās radošās industrijas — TV, filmas, izdevējdarbība, mūzika, dizains, arhitektūra, jaunie mediji, un arī tradicionālo mākslu, kam pieejamas subsīdijas — vizuālā māksla, rokdarbi, teātris, izpildītājmākslas, skatuves mākslas, literatūra, muzeji, galerijas⁷. Attiecīgi pielāgojoties arī konkrētam kultūras definīciju virzienam, simbolisko nozīmi par svarīgāko uzsver arī Deivids Hesmondals (*David Hesmondhalgh*), atzīstot, ka „pamata interese šādās industrijās ir rezultāta simboliskā, estētiskā un (..) mākslinieciskā daba tāpēc, ka tiem var būt liela ietekme uz to, kā mēs redzam sabiedrību”⁸. Par nozīmīgu izvirzot simbolisko nozīmi,

⁵ Horkheimers, Marks, un Teodors Adorno. *Apgaismības dialektika*. Rīga: Laikmetīgās mākslas centrs, 2009. Tulk. I. Ījabs. 182.lpp.

⁶ Galloway, Susan and Stewart Dunlop. *A Critique of Definitions of the Cultural and Creative Industries in Public Policy*. International Journal of Cultural Policy, Vol. 13, No. 1, 2007. Pieejams: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10286630701201657>. [skatīts 05.02.2016.]

⁷ O’Connor, Justin. *The Cultural and Creative Industries: A Critical History*. Pieejams: http://www.academia.edu/4147550/The_Cultural_and_Creative_Industries_A_Critical_History. [Skat. 05.02.2016.]

⁸ Galloway, Susan and Stewart Dunlop. *A Critique of Definitions of the Cultural and Creative Industries in Public Policy*.

radošajās industrijās netiek iekļauta zinātne, kas citādi radošuma interpretāciju un inovatīvās dabas dēļ atbilst plašākām definīcijām.

Ir vairāki simboliskās nozīmes aizstāvji, arī Deivids Trošbijs (*David Throsby*), kas piedāvā kultūras industrijām atbilstošu modeli, kas sastāv no trim elementiem: radošums, simboliska nozīme un intelektuālais īpašums. Tomēr visi šie elementi ir grūti definējami un pakļaujami interpretācijai. Tiek piedāvāta arī trīslīmeņu klasifikācija, ko variē arī citi pētnieki:

- 1) pirmajā līmenī ir tās nozares, kas ģenerē idejas, komunicē par vērtībām, normām, garīgu cilvēka uzvedību — mūzika, teātris, literatūra, vizuālā māksla, rokdarbi, nākot klāt arī video un multimedijiem;
- 2) atsevišķi tiek iedalīti reklāma, arhitektūra un dizains, kuros tiek ņemta vērā un iekļauta simboliskā nozīme, bet kas neiederas starp pirmā līmeņa tradicionālajām nozarēm;
- 3) trešajā līmenī autors izvirza apvienotos produktus, kuriem nav iespējams noteikt kulturālo un funkcionālo vērtību⁹.

Apsverot jautājumu par nepieciešamību pēc definēšanas, Trošbijs uzsver, ka šie jēdzieni pārklājas, to apakšjomas var tikt iekļautas gan vienā, gan otrā apzīmējumā, bet abu šo jēdzienu minēšana ir nepieciešama politisku apsvērumu dēļ, nodrošinot šo daudzpusīgumu — radošās industrijas tiek asociētas ar ekonomisko vērtību, bet, pievienojot kultūras jēdzienu, tiek akcentēts arī vērtības veidošanas un citu ieguvumu aspekts¹⁰. Tomēr pievienojot kultūras jēdzienu, tiek pievienots arī tā plašais formulējums, jebkuru veikto ražošanu spējot sasaistīt ar šo apzīmējumu.

Arī par kultūras un radošo industrijām, lietojot šos apzīmējumus atsevišķi, pastāv dažādi viedokļi. Vispārīgi runājot, kultūras un radošo industriju kontekstā ir divi nozīmīgi spēlētāji — kultūras produkts un ekonomiskā nozīme. Atšķirība no kultūras tiek definēta pieejamībā un saskaņotībā ar plašas sabiedrības vēlmēm — kultūra tiek uzskatīta par elitāru un ekskluzīvu, savukārt radošums un radošās industrijas par demokrātiskām un iekļaujošām¹¹.

⁹ Throsby, David. *From Cultural to Creative Industries: the Specific Characteristics of the Creative Industries*. Pieejams:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FT4mb7nw9OQJ:jec.culture.fr/Throsby.doc+&cd=9&hl=lv&ct=clnk&gl=lv>. [Skat. 05.02.2016.]

¹⁰ Throsby, David. *From Cultural to Creative Industries: the Specific Characteristics of the Creative Industries*.

¹¹ Galloway, Susan and Stewart Dunlop. *A Critique of Definitions of the Cultural and Creative Industries in Public Policy*.

Savukārt UNESCO pozicionējis jēdzienu „kultūras un radošās nozares”, lai runātu par plašāku ietekmi un attiecīgi rodot iespēju pamatot nepieciešamību piešķirt finansējumu arī nevalstiskajām organizācijām un valsts institūcijām, kas īsteno kultūras procesus. “Radošās nozares” ir tādas nozares, kurās izmanto kultūru kā izejmateriālu un kurām ir kultūras dimensija, kaut gan šo nozaru devums ir pārsvarā funkcionāls. Pie šīm nozarēm pieder arhitektūra un dizains, kuri radošus elementus integrē plašākā procesā, kā arī tādas apakšnozares kā, piemēram, lietišķā grafika, modes dizains vai reklāma.¹² Kultūras industrijas savukārt apvieno radīšanu, ražošanu un komercializāciju tādiem produktiem, kas ir nemateriāli un kultūrā balstīti, to saturs ir aizsargāts ar autortiesībām, tas var būt gan pakalpojums, gan prece.¹³

Kāds cits akcents, ko piedāvā autori, ir izgatavošanas veids, kas izslēdz tradicionālās mākslas nozares. Tas savā veidā sasaucas ar sākotnējo Adorno nostāju, kurā tiek nošķirtas preces, kas veidotas ar pirmsindustriālām metodēm, un tehnoloģiski veidotās. Attiecīgi tiek izvirzītas šādas nozares: reklāma, mārketing, TV, filmas, internets, mūzika (ieraksti, izdevējdarbība, izpildīšana), grāmatas, video, spēles. Teātris un vizuālās mākslas ir perifēras kultūras industrijas¹⁴.

Ir autori, kas piedāvā arī savdabīgu un visaptverošu raksturojumu, kas ir pietiekami plašs, lai neliktu apšaubīt, bet tajā pašā laikā raksturo galveno radošo industriju būtību, atzīmējot četras īpašības, „tās neeksistē, tām ir nepieciešams cilvēka radošuma ieguldījums, tās ir simbolisku nozīmju nesējas, tās satur intelektuālo īpašumu”¹⁵.

Latvijas esošajai definīcijai saknes meklējamas Britu Padomes iniciatīvā, kas tiek uzskatīts par radošo industriju jēdziena oficiālo iekļaušanu. Lielbritānijas attiecīgajās institūcijās sākotnēji radošās industrijas definētas kā „tādas, kas ir balstītas uz individuālu radošumu, spējām un talantu ar potenciālu radīt labklājību un darbavietas, attīstot intelektuālo īpašumu”, iekļaujot trīspadsmit nozares: reklāmu, arhitektūru, mākslu, rokdarbus, dizainu, modi, filmu, brīvā laika aktivitātes, interaktīvās programmatūras (t.sk. videospēles), mūziku, izpildītājmākslas, izdevējdarbību,

¹² Eiropas Komisija. *Zaļā grāmata. Kultūras un radošo nozaru potenciāla īstenošana*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0183&from=EN>. [Skat. 03.02.2016.]

¹³ Flew, Terry, *The Creative Industries: Culture and Policy*.

¹⁴ Davies, Rosamund and Gaulti Sigthorsson. *Introducing the Creative Industries: From Theory to Practice*. SAGE Publications Ltd., London, 2013

¹⁵ Davies, Rosamund and Gaulti Sigthorsson. *Introducing the Creative Industries: From Theory to Practice*. SAGE Publications Ltd., London, 2013

televīziju un radio. Šī definīcija arī tika tālāk interpretēta un pielāgota nacionālā mērogā¹⁶. Latvijā šis jēdziens mainīts minimāli — par nozīmīgu uztverts pievienot, ka nozare balstās uz individuālo vai kolektīvo radošumu, kā arī precizēta un detalizētāk raksturota radošo industriju loma. Par iekļautajām nozarēm atzītas: arhitektūra, dizains, kino, izpildītājmāksla, vizuālā māksla, mūzika, izdevējdarbība, televīzija, radio un interaktīvie mediji, reklāma, datorspēles un interaktīvās programmatūras, kultūras mantojums, kultūras izglītība, atpūta, izklaide un citas kultūras darbības¹⁷, jēdzienu paplašinot. Latvijā šo nozari administrē un attīsta Kultūras ministrija, tā tiek definēta kā starpnozare.

Lai gan kultūras un radošo industriju jēdziens nav statistisks un precīzi definēts, tas tomēr tiek izmantots attīstības veidošanā un izvērtējumā, kā arī atbalsta instrumentu piedāvājumā. Dažādos pētījumos tiek uzskatīts, ka, nonākot pie vispārēja, internacionāla apzīmējuma un skaidri noteiktām atbilstošajām nozarēm, iespējams veicināt nozaru kā tādu attīstību, tām pieejamo atbalsta instrumentu efektivitāti un redzamību. Tikmēr paralēli pastāv vairāki apzīmējumi — kultūras un/vai radošās industrijas, kultūras un radošās nozares, kas var atšķirties to komercialitātē vai arī var viens otru papildināt.

1.2. Atšķirības un šķēršļi piekļuvē finansējumam

Nemot vērā radošo industriju specifiku, šo nozaru uzņēmēji sastopas ar citās jomās nepieredzētiem izaicinājumiem un šķēršļiem. Liela daļa to saistīta ar radošo industriju uzņēmējdarbības formu, kas pārsvarā ir mazie vai vidējie uzņēmumi, taču vairāki traucējošie apstākļi saistīti ar sabiedrības un finansētāju priekšstatu un zināšanu trūkumu par jomu, kā arī konkrētu uzņēmējdarbības zināšanu trūkums pašiem uzņēmējiem. Jāņem vērā, ka vairākas radošo industriju uzņēmumu problēmas raksturīgas arī uzņēmumiem valstī kopumā¹⁸.

Šķēršļi saistīti gan ar ārējo situāciju un dažādiem apstākļiem, gan ar radošajām industrijām raksturīgām īpašībām.

¹⁶ British Council. *What are Creative Industries and Creative Economy*. Pieejams: http://creativecities.britishcouncil.org/creativeindustries/what_are_creative_industries_and_creative_economy. [Skat.10.12.2015.]. Autores tulkojums.

¹⁷ Kultūras ministrija. *Kultūras un radošās industrijas*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/radosas_industrijas.html. [Skat. 09.12.]

¹⁸ Personu apvienība „SIA „Baltijas Konsultācijas” un SIA „Konsorts””. *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/jaunumi/jaunumi_2013/Petijums_2013_Latvijas_radoso_industriju_darbiba.pdf. [Skat.10.02.2016.]

1) mazajiem un vidējiem uzņēmumiem vispārēji raksturīgas informācijas apmaiņas problēmas starp tirgu un uzņēmuma darbību, tādējādi mazinot finanšu pieejamību, jo uzņēmumu ierobežotās kredītvēstures dēļ bankām ir grūti paredzēt nākotnes attīstību un iespējas piešķirt aizdevumus. Tā ir abpusēja problēma — bankām nespējot izvērtēt, attiecīgi nepiešķirot aizdevumus un citus finanšu instrumentus, tiek mazināta arī uzņēmēju turpmākā spēja piesaistīt finansējumu. Tādējādi pastiprināta dokumentācija, regulācija no valsts puses lielajiem uzņēmumiem nāk par labu, jo ir pārskatāma un finansētājiem caurredzama viņu finansiālā situācija. Mazos un vidējos uzņēmumus var gan pozitīvi, gan negatīvi ietekmēt arī tirgus apstākļi, piemēram, ārzemju banku īpatsvars¹⁹;

2) ir arī tieši radošajām industrijām raksturīgi šķēršļi un izaicinājumi esošajā tirgus situācijā — tās veido pārsvarā nemateriālais, intelektuālais īpašums, kam finansētājiem ir grūtāk noteikt vērtību. Papildu apgrūtinājums ir šīs vērtības pieaugums tikai ilgākā laika periodā, ņemot vērā kultūras produktu divējādo — kultūras un ekonomisko — dabu. Ieguldīt šajā nemateriālajā īpašumā un uzņēmumu attīstībā tiek uzskatīts par riskantu, līdzīgi kā augstas inovācijas produktos arī citās jomās;

3) uzņēmējdarbības zināšanu trūkums, kas ietekmē finansējuma piešķiršanā svarīgā biznesa plāna izstrādi un liek investoriem šaubīties par iespēju ieguldīt citādi veiksmīgās un inovatīvās idejās. Šo neskaidrību ietekmē arī jau minētais tirgus un pieprasījuma mainīgums. Šajā kategorijā ierindojams arī biznesa ambīciju un ilgtermiņa vīzijas trūkums. Uzņēmējdarbības prasmju trūkumu par nozīmīgu šķērslī uzskata ne tikai finansētāji, bet arī paši radošo industriju pārstāvji²⁰, attiecīgi, iespējams, nemaz nedibinot savu uzņēmumu. Kultūras vērtību palīdz uzturēt, tomēr par ekonomiskajai attīstībai sarežģītāku padara uzņēmumu koncentrēšanās uz radīšanu un uzturēšanu, nevis attīstību²¹;

4) daži sektori ir īpaši atkarīgi no publiskā finansējuma tirgus ierobežojumu, fragmentācijas un salīdzinoši mazā apmeklētāju skaita dēļ²²;

5) radošo industriju attīstību kavē arī informācijas trūkums par pieejamām atbalsta iespējām, kā arī par iespējām tos efektīvi izmantot tieši sava uzņēmuma attīstībai. Esošais piedāvājums vairumā gadījumu arī tiek izmantots individuālu projektu

¹⁹ European Commission. *Survey on access to finance for cultural and creative sectors*. Pieejams: http://ec.europa.eu/culture/library/studies/access-finance_en.pdf. [Skat. 10.03.2016.]

²⁰ European Commission. *Survey on access to finance for cultural and creative sectors*.

²¹ Personu apvienība „SIA „Baltijas Konsultācijas” un SIA „Konsorts””. *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai*.

²² European Commission. *Survey on access to finance for cultural and creative sectors*.

un ideju realizēšanai, nevis uzņēmējdarbības attīstībai ilgtermiņā²³. Šajā jautājumā gan liela nozīme ir arī pieejamo atbalsta instrumentu piedāvājumam — kādas ir atbalstāmās aktivitātes, prioritātes, kāda ir atbalsta intensitāte;

7) ar intelektuālā īpašuma aizsardzību saistīti jautājumi²⁴, ko arī iespējams risināt ar dažādu atbalsta instrumentu palīdzību gan pilnveidojot zināšanas, gan gūstot finansējumu šī šķēršļa ierobežošanai;

8) iekšējā heterogenitāte. Jau tas, ka nav vienota priekšstata par to, ko nozīmē radošās industrijas, rada šķēršļus atbilstošas rīcības piemērošanai, tomēr arī precīzāk definējot, atbalsta instrumentu piemērošanu sarežģī iekļauto nozaru daudzveidīgums²⁵.

1.3. Kultūras un radošo industriju ekonomiskais piensums un nozīme

Kultūras un radošo industriju ietekme mērāma ne tikai ekonomiskos ieguvumos, kā nodarbinātības veicināšana, mazo un vidējo uzņēmumu aktīva darbība, piensums IKP; tās sniedz arī iespēju pilsētai uzlabot veidot pievilcīgu tēlu, sadarbības gadījumā sniedz iespēju radošuma, inovāciju un jaunu modeļu ieviešanas iespēju, tās pauž arī identitāti, veicina kultūras mantojuma saglabāšanos un attīstību. Lai gan pamatā kultūras un radošo industriju nozīmes vērtēšanā tika vērsta uzmanība uz to ekonomisko piensumu, pašlaik tiek akcentēts arī to ieguldījums kultūras jomas izaugsmē, zināšanu pārnesē, inovācijā²⁶.

Dažādu procesu, šajā gadījumā kultūras un radošo industriju plašāku ietekmi uz vietu, sabiedrību un ekonomiku dēvē par *spillover* jeb pārnesi. Izpētīt šo paralēlo pozitīvo pieredzi un *spillover* efektus ir viens no Europe2020 stratēģijas uzdevumiem. Parasti arī šajā jomā sastopams dažāds jēdzienu lietojums, pamatā tomēr runājot par pārneses efektiem plašākā mērogā — kultūras un radošajās nozarēs, starp kurām ir arī

²³ European Commission Directorate-General for Education and Culture. *Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS): good practice report*. Pieejams: <http://bookshop.europa.eu/en/towards-more-efficient-financial-ecosystems-pbNC0416091/>. [Skat. 15.03.2016.]

²⁴ European Commission Directorate-General for Education and Culture. *Towards more efficient financial ecosystem*.

²⁵ Personu apvienība „SIA „Baltijas Konsultācijas” un SIA „Konsorts””. *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai*.

²⁶ UNESCO. *Measuring the economic contribution of cultural industries. A review and assessment of current methodological approaches*. Pieejams: <http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/FCS-handbook-1-economic-contribution-culture-en-web.pdf>. [Skat. 15.03.2016.]

bezpeļņas organizācijas, taču tas viennozīmīgi attiecas arī uz radošo industriju uzņēmumiem, kuru ekonomiskais piensums tiešā veidā ir lielāks. Šie pārnese efekti iedalāmi vairākās daļās:

1) zināšanu pārnese (*knowledge spillover*). Radošās industrijas stimulē radošumu, veicina atvērtību mākslai un vispārēju toleranci kopienā, izmaiņas attieksmē par līdzdalību, tās veicina kompetenču un prasmju attīstību ne tikai industriju iekšienē to dažādo darbības veidu dēļ, bet arī citu nozaru mērogā, nodrošinot veiksmīgu sadarbību, stiprina starpnozaru un pārrobežu sadarbību, veicina zināšanu apmaiņu nozares dalībnieku starpā un starp nozarēm. Tā ir iespēja izmēģināt jaunas uzņēmējdarbības, menedžmenta un organizācijas struktūras formas²⁷. Šo pārnese efektu īstenošanai ļoti nozīmīgi ir zināšanu pilnveidošanas un sadarbības instrumenti, kā arī Eiropas Savienības īstenojamā mobilitātes un pieredzes apmaiņas programmām. Jaunu uzņēmējdarbības modeļu attīstībai nepieciešama finansiāla stabilitāte, iespēja attīstīt uzņēmumu, nodrošinot ikdienas uzturēšanas izdevumus;

2) industrijas pārnese (*industry spillover*). Radošajām industrijām iespējams veicināt konkrētus uzlabojumus attiecībās ar finansētājiem, izpratni par dažāda veida uzņēmējdarbības formām. Tiek uzskatīts, ka kopējā radošo industriju attīstība spēj veicināt uzlabojumus biznesa kultūrā, ietekmē nekustamo īpašumu tirgu, uzlabo produktivitāti un konkurētspēju plašā mērogā, stimulē privātos un uzņēmēju finanšu ieguldījumus²⁸;

3) tīklojuma pārnese (*networking spillover*). Radošo industriju klātbūtne veicina kopienas attīstību, veido pilsētas attīstību un zīmolu, reģenerē infrastruktūru, stimulē urbāno attīstību, attīsta ekonomisko ietekmi²⁹. Šie pozitīvie efekti raksturo lokālās izpildvaras un pilsētas līmeņa plānošanas nozīmi radošo industriju attīstībā, kas iedarbojas abpusēji — pilsētas sniegtie atbalsta instrumenti un radošas vides veidošana piesaista radošo industriju uzņēmumus, savukārt tie veido tūrismam pievilcīgu vidi, ekonomisko attīstību un radošu nodarbinātību.

²⁷ Tom Fleming Creative Consultancy. *Cultural and creative spillovers in Europe: Report on a preliminary evidence review.*

Pieejams:http://www.europacreativamedia.cat/rcs_auth/convocatories/Cultural_and_creative_spillovers_in_Europe_-_executive_summary.pdf. [Skat. 02.04.2016.]

²⁸ Tom Fleming Creative Consultancy. *Cultural and creative spillovers in Europe: Report on a preliminary evidence review.*

²⁹ Tom Fleming Creative Consultancy. *Cultural and creative spillovers in Europe: Report on a preliminary evidence review.*

Veicināt radošo nozaru pārnesi rosina arī Eiropas Savienības institūcijas — tas nepieciešams, lai apzinātu publiskā finansējuma plūsmu un ietekmi, veidojot iespēju arī turpmāk to piešķirt un palielināt, atbalstot nozares. Pārneses efektu apzināšana palīdz arī demonstrēt to vērtību. Tomēr jāņem vērā, ka arī šeit pastāv jēdzienu daudzveidība, un kultūras nozaru identificētie pārneses efekti ne vienmēr attieksies arī uz uzņēmumiem, kā, piemēram, kultūras ieguldījums skolēnu sekmības paaugstināšanā un apmeklētībā kā tas identificēts kultūrizglītībai, ārpuskolas nodarbībām kultūras jomās.

Visiem šiem pozitīvajiem pārneses efektiem ir nepieciešams atbalsts — sadarbības veicināšana, atvieglojumi piekļuvei finansējumam —, lai īstenotu to pilnu potenciālu. Ir vairākas problēmas, kas liedz pilnībā attīstīt un izmantot radošo industriju sniegto ieguldījumu — trūkst izpratnes par kultūras un mākslas, arī radošo uzņēmumu, potenciālu sadarbībā ar citām nozarēm, kā arī reāla piedāvājuma šīs sadarbības īstenošanai. Tiek atzīts, ka pārneses efektu pilnai realizēšanai un sadarbībai starp dažādām nozarēm (tehnoloģijas, dizains, zinātne u.c.), veidojot pievienoto vērtību, nepieciešams stratēģisks ietvars³⁰. Šo sadarbību ikdienā varētu veicināt arī konkrēti atbalsta instrumenti, kas būtu vērsti ne tikai uz radošajām industrijām, bet tās iesaistītu plašākā kopdarbā.

Šo pārneses efektu nodrošināšanā tiek uzsvērta valstu loma un veicamie uzdevumi — vairot dažādu ieinteresēto personu un sabiedrības grupu informētību par radošuma un inovāciju sniegto vērtību; veicināt radošas ekosistēmas izveidi, kas ietver arī atbalsta instrumentu piedāvājuma nepieciešamību (inkubatori, uzņēmējdarbības atbalsta un attīstības centri, koprades telpas, tīklošanās programmas u.c.); veicināt radošo klasteru izveidi, uzlabojot piekļuvei ārējiem tirgiem un eksportu; turpināt pētīt un aptvert nepieciešamās izmaiņas kultūrpolitikā; atbalstīt iniciatīvas vispārēju stratēģiju izveidei, veicināt atbilstošus apstākļus radošajām industrijām, tostarp inovatīvu finanšu instrumentu piedāvājumu; piedāvāt investoriem apmaiņas platformas un apmācības³¹.

Lai gan aizvien vairāk tiek pieminēti citi ieguvumi, radošo industriju ekonomiskais piensums arī ir ļoti nozīmīgs. Eiropas Savienības pētījums 2014. gadā konstatē, ka radošās industrijas ir trešais lielākais darba devējs, nodarbināto skaits tajās sasniedz 7 miljonus jeb 3,3 %, īpašu nozīmi atvēlot jauniešu auditorijai, kas ir īpaši

³⁰ Eiropas Savienības Padome. *Padomes secinājumi par kultūras un radošo nozaru pārneses efektu — inovāciju, ekonomikas ilgtspējas un sociālās iekļaušanas veicināšanai*. Pieejams: [http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527\(03\)&from=LV](http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527(03)&from=LV). [Skat.30.03.2016.]

³¹ Eiropas Savienības Padome. *Padomes secinājumi par kultūras un radošo nozaru pārneses efektu — inovāciju, ekonomikas ilgtspējas un sociālās iekļaušanas veicināšanai*.

ieinteresēti jauno nozaru attīstībā. Tās ir pievilcīgas jauniem cilvēkiem, jo ir viegli tajās iekļauties un atrast sev tuvos uzdevumus³². 2014. gadā industriju piensums ekonomikai bija 535 miljardi jeb 4,3% IKP³³, kas arī norāda uz ekonomisko vērtību, atkopjoties no krīzes un veicinot izaugsmi, kā arī norāda uz pieaugumu, kas iekļauts un plānots arī kultūrpolitikas attīstības dokumentos.

Lai kultūras un radošās nozares šo savu potenciālu un ietekmi varētu īstenot pilnībā, ir jāveic darbības, tai skaitā konkrēti atbalsta instrumenti, tomēr priekšstats par šo atbalsta sistēmu ir dažāds. Lai kultūras un radošās nozares varētu gūt maksimālu labumu no iespējām, ko sniedz kultūru daudzveidība, globalizācija un digitalizācija, kā arī īstenotu pilnu savu potenciālu:

- 1) ir jāpiemēro tādi pamatnosacījumi, lai būtu iespēja eksperimentēt (jāveido kapacitāte, piekļuve zināšanu pilnveidei un finansējumam);
- 2) ir jāatbalsta to attīstība vietējā un reģionālā vidē;
- 3) ir jāvirzās uz ekonomiku, kas balstīta uz jaunradi, izmantojot KRN pozitīvo pieredzi.³⁴

Lai radītu inovācijas, lai paplašinātu darbību un uzturētu esošo, lai veidotu piekļuvi jauniem tirgiem, uzņēmumi meklē finansējumu. Radošo industriju finansiālo ekosistēmu veido un ceļu uz pieeju finansējumam ietekmē — atbalsta un ierobežo — dažādi aspekti:

- 1) uzņēmuma finansiālā situācija (pašu kapitāls, intelektuālais īpašums);
- 2) prasmes, zināšanas un *know-how* (radošās, uzņēmējdarbības prasmes, zināšanas par eksporta iespējām);
- 3) atbalstītāji (ģimene un draugi, biznesa eņģeļi, vienas pieturas aģentūras, mentori, klasteri, akseleratori, inkubatori, universitātes);
- 4) finansētāji, ko iespējams dažādi apzināt un grupēt: privātais finansējums — biznesa eņģeļi, komercbankas, pūļa finansējums; publiskais — granti, vaučeri; individuālais un kolektīvais;
- 5) politiskais ietvars un ierobežojumi (krīze, intelektuālā īpašuma ierobežojumi, nodokļu politika, alternatīvā finansējuma regulējumi, *de minimis* ierobežojumi);

³² Ernst&Young. *Creating Growth. Measuring cultural and creative markets in the EU*. Pieejams: http://www.createurope.eu/en/wp-content/uploads/2014/11/EN_4_pages.pdf. [Skat. 05.02.2016.]

³³ Ernst&Young. *Creating Growth. Measuring cultural and creative markets in the EU*.

³⁴ Eiropas Komisija. *Zaļā grāmata. Kultūras un radošo nozaru potenciāla īstenošana*.

6) kultūras un radošo industriju tēls (mediju paustais viedoklis, sabiedrība, viedokļu līderi, analītiķi, politikas veidotāji, finanšu institūcijas);

7) tirgus dinamika (tirgus lielums, saistītie riski, pieaugums, samazinājums)³⁵.

Kopumā vērojams, ka kultūras un radošo industriju atbalsta sistēmas veidošanu ietekmē vairāki faktori jau pašos pamatos: nav skaidrības par to nozīmi un atbilstošajām nozarēm, no kā izriet arī nepieciešamība vai pretošanās finansējuma piešķiršanai, izpratni un attiecīgās darbības sarežģī arī jēdziena vēsturiskā attīstība un dažādu jēdzienu līdzāspastāvēšana. Tajā pašā laikā, apzinoties to nozīmi ne tikai ekonomiskā līmenī, bet arī citās jomās, atbalsta instrumenti tiek veidoti. Galvenās atšķirības un ierobežojumi saistīti ar nozaru profesionāļu uzņēmējdarbības domāšanas un zināšanu trūkumu, sabiedrības un finansētāju informācijas un pārliecības trūkums par nepieciešamību ieguldīt šajās jomās.

Apzinoties specifiskos šķēršļus, iespējams vērtēt esošos instrumentus un nepieciešamos uzlabojumus. Rodot iespējas atbalstīt radošo industriju uzņēmumu veidošanos, uzturēšanu un attīstīšanu, iespējams vēl vairāk uzlabot esošos ieguvumus nodarbinātības un ekonomikas jautājumos, kā arī pārnese efektus — inovācijas, pilsētas tēla veidošanu, sadarbību starp dažādām nozarēm, kultūras mantojuma bagātināšanu.

³⁵ European Commission Directorate-General for Education and Culture. *Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS): good practice report.*

2. KULTŪRAS UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANĀ

Vienlaicīgi gan atbalsta instruments pats par sevi, gan nepieciešams priekšnoteikums veiksmīgas atbalsta sistēmas veidošanai, sadarbojoties dažādām atbildīgajām institūcijām, ir radošo industriju nozīmes apzināšanās un iekļaušana vispārējos attīstības plānošanas dokumentos. Gan Eiropas Savienības līmenī, gan nacionālā mērogā, ņemot vērā dažādas kompetences un ietekmes sfēras kopš radošo industriju jēdziena aktualizēšanās tās ieņem nozīmīgu vietu ne tikai kultūrpolitikas, bet arī vispārējos attīstības virzienos. Nosprausto mērķu izpilde — paveiktā salīdzinājums ar kultūrpolitikas plānošanas dokumentos iekļauto — arī ir viens no veidiem, kā iespējams novērtēt pašreizējo situāciju. Plānošanas dokumentiem raksturīgs arī pētnieciskais aspekts — definīcijas un atbilstošo jomu meklējumi, radošo industriju ietekmes izvērtējums, to specifikas un problemātikas definēšana, lai pamatotu un pēc iespējas efektīvāk, tajā pašā laikā izpildāmi tās iekļautu stratēģijās un rīcības plānos.

Latvijai un citām Eiropas Savienības valstīm ir nozīmīga arī visas Savienības līmenī virzīta radošo industriju attīstības politika ne tikai idejas par vienotu attīstību un tirgu dēļ; vairums instrumenti tiek administrēti vietējā līmenī, taču ir Eiropas Savienības fondu veidoti, attiecīgi nepieciešams ievērot noteiktās prioritātes un mērķus. Radošās industrijas ar savu ekonomisko, ne tikai kultūras lomu iederas arī vispārējā Savienības uzstādījumā par vienotu tirgu un kopēju ekonomisko izaugsmi.

2.1. Kultūras un radošo industriju vieta Eiropas Savienības attīstības plānošanā

Lai gan kultūras jomas regulēšana nav viena no prioritārajām Eiropas Savienības darbības jomām, kultūras un radošo industriju gadījumā tiek tiešā veidā ietekmēta individuāla un vispārēja valstu konkurētspēja, uzņēmējdarbības attīstība. Tajā pašā laikā ņemot vērā arī radošo industriju lomu kultūras mantojuma saglabāšanā un radošuma ietekmi uz citiem sektoriem, Eiropas Savienība ir ieinteresēta šīs nozares atbalstīšanā. Lai veicinātu pārdomātu, efektīvu, Savienības un paša uzņēmēja intereses apmierinošu sistēmu, vispārēji attīstības virzieni un pat konkrēti atbalsta instrumenti tiek iekļauti dažāda līmeņa plānošanas dokumentos, sākot ar līgumu par Eiropas Savienības darbību, kas nosaka Savienības lomu kultūrā un atbalstu tai, šie jautājumi tiek risināti arī domājot par vispārēju un vidēja termiņu attīstību tādos kultūras jomas dokumentos, kā

„Radošā Eiropa 2020”, darba plāns kultūrai. Ir jomas, kā audiovizuālā māksla, ko Eiropas Savienība īpaši regulē un atbalsta, tomēr principā vērojama interese un radošo industriju iekļaušana dažāda mēroga plānošanā. Plānošanas dokumentos ir arī iekļauta konkrētu atbalsta instrumentu nepieciešamība un to pamatojums, kas ļauj salīdzināt Eiropas Savienībā un Latvijā plānoto un reālo.

Līgums par Eiropas Savienības darbību kultūras jomā nosaka, ka, respektējot valstu atšķirības, tomēr tiek pievērsta uzmanība dalībvalstu kultūras uzplaukumam, piemēram, Savienības mērķis ir veicināt dalībvalstu sadarbību un atbalstīt jomās, kā jaunrade mākslā un literatūrā, arī audiovizuālā jomā³⁶, kas tiešā veidā ietekmē tādas radošo industriju jomas kā videospēles, filmas, TV, kā arī sasaucas ar radošo industriju spēju veicināt radošumu arī citās jomās. Eiropas Savienība nepieprasa normatīvo aktu saskaņošanu, tomēr veic atbalsta pasākumus un iesaistās attīstības veicināšanā.

Līgums runā arī par atbalstu uzņēmējdarbībai, nosakot valstu lomu „sniegt atbalstu, kas veicina konkrētu saimniecisko darbību vai konkrētu tautsaimniecības jomu attīstību”³⁷. Principā Eiropas Savienība pārrauga ekonomisko jomu, un, ņemot vērā radošo industriju straujo attīstību un pienesumu IKP, šī joma kļūst arvien aktuālāka.

Jau pašā līgumā tiek atrunāts atbalsts mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, kas ir pamata radošo industriju uzņēmējdarbības forma. Par nepieciešamu tiek uzskatīta tādas vides veidošana, kas ir labvēlīga iniciatīvai un sevišķi mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai visā Savienībā, kā arī tādas vides, kas atbalsta uzņēmēju sadarbību³⁸, kam arī tiek veidotas dažādas programmas un iespējas.

Šajā plānošanas periodā izstrādāta stratēģija Eiropa2020 — gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei. Radošās industrijas un citi mazie un vidējie uzņēmumi šajā attīstības plānošanā konkrētam periodam ieņem nozīmīgu lomu. Tiek noteikts, ka atbalsts šīm nozarēm palīdz nodrošināt, ka inovatīvas idejas var pārvēst izaugsmi un nodarbinātību veicinošos produktos un pakalpojumos. Stratēģija uzsvēr nepieciešamību pēc uz zināšanām un inovāciju balstītas ekonomikas, kas gan tiešā, gan netiešā veidā attiecas uz radošajām industrijām, ņemot vērā to pašu darbību un pārnese efektu uz citām uzņēmējdarbības jomām sadarbības gadījumā. Par pamatu Eiropas Savienības darbībām kultūras jomā, kurā tai ir pastarpināta loma, tiek uzsvērta sadarbības nozīme — tikai darbojoties vienoti iespējams gūt vislielākās izredzes. Radošo industriju sakarā

³⁶ Līgums par Eiropas Savienības darbību, 167. panta 2. punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>. [Skat. 01.05.2016.]

³⁷ Līgums par Eiropas Savienības darbību, 107. pants, 3. punkts. c apakšpunkts.

³⁸ Līgums par Eiropas Savienības darbību, 173. pants 1. punkts.

tas ir īpaši svarīgi, jo jau tā ierobežotajā tirgū valodas un produktu specifikas dēļ nākas konkurēt ar, piemēram, ASV, kurā pieredze kultūras komercializācijā ir lielāka. Attiecīgi visai Eiropas Savienībai vēloties veicināt konkurētspēju un atpazīstamību radošajās industrijās, atbalsta instrumenti ir nepieciešams papildinājums. Vispārīgā mērogā stratēģija uzsvēr ES ieguvumus un kā stiprās puses izvirza tās iedzīvotāju radošumu un talantus, kā arī piemin, ka dažas no dalībvalstīm ir vienas no inovatīvajām un attīstītākajām valstīm pasaulē, ko pierāda arī dažādi pētījumi par radošo industriju pienesumu un salīdzinājums ar citiem spēlētājiem pasaulē.

Stratēģijas pamatā ir trīs prioritātes, katrā no kurām saskatāms radošo industriju iespējamais pienesums:

- 1) gudra izaugsme — uz zināšanām un inovāciju balstīta izaugsme;
- 2) ilgtspējīga izaugsme — efektīvi izmantojot resursus, videi nekaitīga, konkurētspējīga izaugsme;
- 3) sociāli integrējoša izaugsme — augsta nodarbinātība, ekonomiskā, teritoriālā, sociālā kohēzija.

Gudra izaugsme paredz zināšanu nodošanu visas Savienības mērogā, izmantojot digitālās iespējas. Šis mērķis saskan ar sniegto atbalstu pieredzes apmaiņai un mobilitātei, kā arī tiešā veidā radošo industriju pārstāvjiem digitālajā jomā kļūstot par šīs rīcības nesējiem. Tā paredz arī izdevumus inovācijai un pētniecībai, kas nepieciešams arī radošajām industrijām — atbalsts apstākļu stabilizācijai un trūkstošais finanšu segums, lai spētu uzlabot un meklēt jaunus, inovatīvus komercdarbības modeļus, produktu uzlabojumus, efektīvu ražošanu. Šajā prioritātē izvirzīta pamatiniciatīva „Inovāciju Savienība”, kuras mērķis ir „uzlabot pamatnosacījumus un uzņēmumu piekļuvi finansējumam pētniecībai un inovācijai, lai nostiprinātu inovācijas ķēdi un visā Savienībā palielinātu ieguldījumus”³⁹. Šis mērķis nosaka nepieciešamību pastiprināt un turpināt attīstīt instrumentu lomu, par sevišķi atbalstāmu grupu noteikti mazie un vidējie uzņēmumi. Šī prioritāte paredz arī zināšanu partnerības, kas radošajām industrijām palīdzētu ne tikai sadarboties savā starpā un apmainīties ar labo praksi, bet veidot arī pārnozaru sadarbību, veicinot radošuma ietekmi uz citiem sektoriem.

Prioritātē „ilgtspējīga izaugsme” sadaļā „konkurētspēja” par pamatiniciatīvu izvirzīta „Rūpniecības politika globalizācijas laikmetā”. Lai gan uz radošajām

³⁹ Eiropas Komisija. *Komisijas paziņojums. Eiropa2020 — stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LV:PDF>. [Skat.15.03.2016.]

industrijām apzīmējums „rūpniecība” tās tiešākajā nozīmē neattiecas, arī šī iniciatīva paredz tām labvēlīgus apstākļus, jo tās mērķis ir „uzlabot uzņēmējdarbības vidi, īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, un atbalstīt stingra un ilgtspējīga pamata izveidi, kas var konkurēt pasaules mērogā”, ko radošās industrijas, konkrētāk audiovizuālā nozare, palīdz izplatīt. Aktuāla ir arī konkrēta ideja sadarbībai Savienības līmenī — „samazināt uzņēmējdarbības darījumu izmaksas Eiropā, veicinot klasterus un uzlabojot piekļuves finansējumam par pieņemamu cenu”⁴⁰.

No Eiropas Savienības puses tiek iezīmēts, ka tiks izmantoti visi instrumenti vienotais tirgus, finanšu sviras un ārējās politikas instrumenti, lai šos mērķus izpildītu. Tiek noteikta arī nepieciešamība veidot jaunus finanšu instrumentus sadarbība ar EIB/EIF un privāto sektoru. Tiek sniegti arī ieteikumi situācijas uzlabojumiem nacionālā līmenī — valstīm jāveic uzņēmējdarbības vides uzlabojumi, sevišķi inovatīviem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, jāuzlabo nosacījumi intelektuālā īpašuma komerciālai izmantošanai, kas ir aktuāla problēma radošajās industrijās, jāizmanto publiskā sektora iepirkums, lai atbalstītu stimulus inovācijai, kā arī jāsamazina administratīvo izdevumu slogs, ko piedāvā daži atbalsta instrumenti⁴¹.

Kultūrai, kurā iekļaujas arī radošās industrijas, tiek veidots arī atsevišķs darba plāns. Darba plāns un tam atbilstošais pētījums tiek veidots dažādiem mērķiem: sniegt lēmumpieņēmējiem, finansētājiem un radošo industriju uzņēmējiem sniegt idejas turpmākajai darbībai, piesaistīt un iedrošināt finansētājus iesaistīties atbalsta instrumentu veidošanā, identificēt esošās finansēšanas shēmas un instrumentus, kā arī meklēt inovatīvus labās prakses piemērus, pārskatīt un analizēt tendences un instrumentu piedāvājumu⁴².

Pakārtoti lielajam politikas ietvaram tiek izdoti arī papildus dokumenti, kas skaidro, rada atbilstošas programmas politikas īstenošanai, detalizēti atzīmē īstenošanas veidus. Arī šajos dokumentos pamatoti lēmumi un izvirzīti rīcības soļi, kas uzliek nacionālā vai Eiropas Savienības institūciju mērogā veikt konkrētas darbības, šajā gadījumā, atbalstu radošajām industrijām. Viens no tādiem dokumentiem ir 2013. gadā jaunajam plānošanas periodam atbilstoši izdota Eiropas Parlamenta un Padomes regula,

⁴⁰ Eiropas Komisija. *Komisijas paziņojums. Eiropa2020 — stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei.*

⁴¹ Eiropas Komisija. *Komisijas paziņojums. Eiropa2020 — stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei*

⁴² European Commission Directorate-General for Education and Culture. *Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS): good practice report*

ar ko izveido programmu "Radošā Eiropa" (2014.–2020. gads) un atceļ Lēmumu Nr. 1718/2006/EK, Lēmumu Nr. 1855/2006/EK un Lēmumu Nr. 1041/2009/EK, kas definē pašu kultūras un radošo nozaru būtību, definē nepieciešamos uzlabojumus, Eiropas Savienības līmeņa darbības šo nozaru attīstībai un atbilstošās rīcības programmai.

Vispārīgi runājot par šīm nozarēm un to nozīmi, tiek uzsvērtā to divējādā daba, kas pamato nepieciešamību tās atbalstīt – tām ir gan kultūras, gan ekonomiskā vērtība, kultūras preces, norises un pakalpojumi ir jēgas, vērtības un identitātes izpausmes. Lai gan netiek lietots tiešs jēdziens „kultūras un radošās industrijas”, jo programma atbalsta plašāku aktivitāšu loku, arī bezpeļņas organizāciju darbības, pieminot šo ekonomisko lomu, arī industrijām tiek atvēlēta sava īpaša loma⁴³. Tiek minēta kultūras un radošo sektoru loma inovatīvu ideju īstenošanā, kas veido nodarbinātību un izaugsmi veicinošus produktus un pakalpojumus, atbilstoši tiek noteikta atbalsta nepieciešamība šīm nozarēm īstenot savu potenciālu. Kā nepieciešamais atbalsts tiek izvirzīta mobilitātes un pieredzes apmaiņas iespēja, attīstot nozaru prasmes, piekļuves finansējumam uzlabošana, kā arī radīto produktu transnacionālas aprites veicināšana. Par atsevišķu atbalsta veidu tiek minēta organizācija — Eiropas radošo nozaru alianse, kas var kalpot par pieredzes apmaiņas un kompetences celšanas, kā arī interešu aizstāvības rīku.

Programmā ir arī tiešā veidā radošo industriju izpildāmi mērķi: „nostiprināt Eiropas kultūras un radošo nozaru konkurētspēju, jo īpaši audiovizuālajā nozarē, lai veicinātu gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi”, kas saskan ar vispārējiem Europe2020 mērķiem. Konkrēti uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem attiecas programmas apakšmērķis „ilgtspējīgā veidā stiprināt MVU un mikroorganizāciju un mazo un vidējo organizāciju finansiālo spēju kultūras un radošajās nozarēs, vienlaikus cenšoties nodrošināt līdzsvarotu ģeogrāfisko pārklājumu un nozaru pārstāvību”, kā arī „veicināt politikas izstrādi, inovāciju, radošumu, auditoriju attīstību un jaunus komercdarbības un pārvaldības modeļus, atbalstot transnacionālu sadarbību politikas jomā”.

⁴³ Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome. *Regula (ES) Nr. 1295/2013 (2013. gada 11. decembris), ar ko izveido programmu "Radošā Eiropa" (2014.–2020. gads) un atceļ Lēmumu Nr. 1718/2006/EK, Lēmumu Nr. 1855/2006/EK un Lēmumu Nr. 1041/2009/EK.*

Pieejams:

<http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/lv/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1295&from=EN>. [Skat. 15.02.2016.]

Regula paredz programmas divus virzienus: kultūra un mediji. Kultūras virziens mazāk attiecas uz radošajām industrijām, taču arī tajā noteikta iespēja gūt atbalstu viesizrāžu rīkošanai, literatūras aprītei, mobilitātei un sadarbībai, ko savā veidā var izmantot arī šo nozaru uzņēmumi. Mediju virziens savukārt netiešā veidā, tomēr vērsts uz uzņēmumu attīstību: popularizējot jaunus izplatīšanas modeļus, meklējot jaunus komercdarbības veidus, atbalstot audiovizuālo produktu izstrādi, kam ir liels pārrobežu potenciāls, atbalstot pašus uzņēmumus to ikdienas attīstībā, rosinot kopražojumus un sadarbību.

Šajā regulā tiek noteikta arī nepieciešamība izveidot Garantiju fondu, kas paredzēts tieši kultūras un radošajām nozarēm, atsaucoties uz banku sektora neuzticību un nozaru specifiku. Paredzēts, ka garantiju instrumentam būtu jānodrošina pietiekami daudz līdzekļu jaunām iespējām un jārada iespēja izaugsmei kopumā, kā arī jānodrošina līdzsvarots aizdevumu pārklājums.

Garantiju fonds varētu kļūt par efektīvu un zīmīgu finanšu instrumentu, Eiropas Savienības līmenī radošajām industrijām dodot iespēju saņemt palīdzību finansējuma apgūšanā. Tas tiek veidots, jo tiek apzināta ne tikai radošo industriju specifika un nepieciešamība pēc papildu atbalsta, bet arī finanšu sektora nostāja — šajās nozarēs daudz vērtību ir nemateriālas, ir vajadzība riskēt, lai radītu inovācijas un īstenotu pilnu potenciālu.

Par savām prioritātēm topošais Garantiju fonds (to paredzēts izveidot 2016. gadā) nosaka radošo nozaru mazajiem un vidējiem uzņēmumiem un organizācijām svarīgo atbalstu piekļuvei finansējumam, kā arī cenšas risināt problēmu ilgtermiņā, strādājot ar finansētājiem — otra prioritāte ir uzlabot finanšu starpnieku spēju izvērtēt ar radošo nozaru atbalstu saistītos riskus, sniedzot dažāda veida palīdzību un garantijas. Šāda instrumenta iekļaušana Eiropas Savienības līmeņa likumdošanā rosina arī nacionālā līmenī veidot atbalstu industrijām, līdzīgi tas attiecināms arī uz citiem atbalsta instrumentiem un ne tikai. Izdodot ne tikai labās pieredzes un radošo industriju ietekmes pētījumus, bet arī pieņemot Savienības līmeņa lēmumus, arī šādā — ieteikuma veidā — tiek rosinātas nacionālo valstu likumdošanas pārmaiņas un reālā darbība.

2.2. Kultūras un radošās industrijas Latvijas attīstības plānošanā un kultūrpolitikā

Kultūras un radošo industriju atbalsta sistēmas veidošana sākas ar to nozīmes apzināšanos ne tikai ekonomikas un nodarbinātības, bet vispārējās valsts izaugsmes veidošanā, attiecīgi iezīmējot tām atbilstošu vietu valsts ilgtermiņa attīstības plānos un

meklējot risinājumus iepļānotajam. Lai būtu iespējams atbalstīt uzņēmumu dibināšanu un attīstīšanu ikdienā, pamatprincipiem jābūt atrunātiem un uzsvērtiem valsts pamata plānošanas dokumentos. Lai gan Latvijā nav atsevišķas radošo industriju attīstības stratēģijas, nozarei nozīmīgi punkti iekļauti ilgtermiņa attīstības stratēģijā Latvija2030, Nacionālajā attīstības plānā un Kultūrpolitikas pamatvadlīnijās 2014. — 2020. gadam „Radošā Latvija”. Ņemot vērā radošo industriju lomu pilsētu tēla veidošanā un ekonomiskajā attīstībā, kā arī otrādi — iespējas atbalstīt vietējos uzņēmumus reģionālā un lokālā līmenī, nozīmīga vieta radošo industriju attīstībai atvēlēta arī reģionāla un lokāla mēroga dokumentos, kā Cēsu ilgtermiņa stratēģija, Cēsu novada kultūras attīstības programma, kā arī Liepājas pilsētās attīstības programmā 2015. — 2020. gadam, šīm pilsētām arī reģionāli veidojoties par radošo industriju attīstības un atbalsta veidošanas centriem.

Šie dokumenti, norādot uz vispārējo nepieciešamo virzību, par svarīgu faktoru izceļ ne tikai uzņēmējdarbības stiprināšanu kā tādu, bet arī specifiski radošās industrijas. Atbilstošas kultūrpolitikas veidošana, ietveršana likumdošanā un attīstības prioritātēs arī var tikt uzskatīts par vienu no aspektiem radošajām industrijām labvēlīgas uzņēmējdarbības vides veidošanā, jo spēj ietekmēt turpmāko lēmumu pieņemšanu, fiskālo politiku, atbalsta instrumentu radīšanu un pielāgošanu teritorijām. Identificējot šo nozaru potenciālu kā vienu no valsts attīstības priekšnoteikumiem, tiek skaidrota un pamatota arī atsevišķu atbalsta instrumentu izveides un pieejamības veicināšanas nepieciešamība.

Radošās industrijas kultūrpolitikas dokumentos minētas dažādos līmeņos — plašā līmenī pozicionējot radošumu, cilvēka, kultūras kapitālu kā vienu no attīstības pamatnosacījumiem; uzsverot nepieciešamību attīstīt uzņēmējdarbībai pievilcīgu un to atbalstošu vidi, zem kā iekļaujas arī radošās industrijas; izdalot atsevišķi šo uzņēmējdarbības virzienu, izceļot tā specifiku un atzīmējot nepieciešamību pievērsties tieši šī virziena attīstībai un veicināšanai.

Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijā 2030. gadam „Radošā Latvija” par pamatu ilgtermiņgai attīstībai vispārīgā līmenī tiek atzīts cilvēka radošums un kultūras kapitāls. Tiek izcelta tā nozīme mainīgajā ekonomikā, kurā notiek „pārorientēšanās no resursus tērējošas industrijas uz radošo industriju, kuras pamatresurss un konkurētspējas avots ir cilvēka radošums, iztēle, intuīcija – īpašības, kuru galvenā veidotāja ir kultūra.”⁴⁴ Tiek atzīmēta Latvijas loma Eiropas kultūras kontekstā, pozicionējot kopējo

⁴⁴ Kultūras ministrija. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. — 2020. gadam „Radošā Latvija”*.

Eiropas Savienības iespēju kļūt par radošo industriju centru pasaulē, taču tiek atzīmēta arī Latvijas nespēja izmantot cilvēkkapitālu, atpaliekot no citam ES dalībvalstīm inovāciju un produktivitātes ziņā, attiecīgi par izmaiņu iespēju izceļot ekonomikas modeļa maiņu, kura centrā jābūt uzņēmējdarbību atbalstošai videi un atbalstam jaunu ideju radīšanai un komercializēšanai. Tajā pašā laikā tiek uzsvērts, ka Latvijai piemīt nepieciešamais potenciāls radošo industriju attīstībai uz bagātīgās kultūras bāzes, kā arī eksporta izvērsšanai arī šajās jomās, šo potenciālu tikai nepieciešams īstenot.

Jau ilgspējīgas attīstības stratēģijā tiek uzsvērtā pilsētu loma radošajām industrijām labvēlīgas vides veidošanā un ieguvumi no tā. Radošie klasteri, kas ir atbalsta instruments zināšanu pilnveidošanai, sadarbībai un pieredzes apmaiņai, pozicionēti kā viens no risinājumiem — „veids, kā stiprināt kultūras ietekmi un radošuma klātbūtni pilsētvidē, ir veidot īpašus laikmetīgās kultūras centrus vai radošos klasterus (pudurus)”⁴⁵. Tiek uzsvērtā tādas pilsētas, kas attīsta un investē uzņēmējdarbībā, jaunradē un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā, vērtība.

Kā radošo industriju pienesumi attīstībai tiek minēta pievilcīga pilsētas tēla veidošana, ekonomiskā attīstība, kā arī nacionālās identitātes stiprināšana, kas retāk tiek minēts kā viens no būtiskiem faktoriem Eiropas Savienības pētījumos, bet ir nozīmīgs iekļaušanai nacionālā attīstības stratēģijā.

Runājot specifiski par uzņēmējdarbības atbalstu, tiek uzsvērtā ne tikai nepieciešamība pēc finansējuma un piemērotas, pievilcīgas pilsētvides, bet arī pēc atbalsta esošo un potenciālo uzņēmēju izglītošanai un labas prakses popularizēšanai, ar ko nodarbojas nozīmīga daļa atbalsta instrumentu tieši radošajās nozarēs. Atsevišķi tiek iezīmēta arī nepieciešamība pēc sadarbības, ņemot vērā jaunrades sociālo, ne tikai individuālo dabu⁴⁶. Par vienu no aspektiem, uz ko tiek ties, stratēģija izvirza masveida jaunradi, kam attiecīgi nepieciešama labvēlīga vide, investīciju piesaiste, atbalsts uzņēmējdarbībai sadarbības un prasmju pilnveidošanas veidā.

Vidēja termiņa plānošanā Nacionālajā attīstības plānā 2014. — 2020. gadam nepieciešamība atbalstīt uzņēmējdarbību, tostarp specifiski radošās industrijas, tiek pozicionēta jau konkrētāk. Vairākkārt tiek pieminēta nepieciešamība radīt darbavietas un iespēja veidot šo nodarbinātību pašiem caur radošo uzņēmējdarbību, uzsvērtā radošo industriju loma digitalizētajā, globālajā un citādi mainīgajā ekonomikā, kļūstot par

⁴⁵ Kultūras ministrija. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. — 2020. gadam „Radošā Latvija”*.

⁴⁶ Šis uzsvars svarīgs arī kultūras un radošo industriju definīcijā — individuāls vai kopīgs radošums. Kultūras ministrija. *Kultūras un radošās industrijas*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/radosas_industrijas.html. [Skat. 02.01.2016.]

konkurētspējas veicinātāju ne tikai individuāli, bet arī valstī kopumā. Plāna vadmotīvs ir ekonomiskais izrāviens, kas sevī ietver uzņēmējdarbības vides stiprināšanu, augstvērtīgu un konkurētspējīgu ražošanu, aktivitātes veicināšanu reģionos, teritoriju potenciāla izmantošanu, attīstītu pētniecību, inovāciju un augstāko izglītību, cilvēka drošumspēju un citus raksturojošos faktoros.

Nacionālajā attīstības plānā radošajām industrijām atvēlēts atsevišķs mērķis — „komercializējamu radošo industriju attīstība”, kas paredz tajās strādājošo pieaugumu līdz divpadsmit procentiem 2030. gadā, kā arī konkrētu eksporta īpatsvara rādītāju uzlabošanu līdz trim procentiem⁴⁷. Šī mērķa sasniegšanai tiek izvirzīti konkrēti uzdevumi, kas lielā mērā skar nepieciešamību atbalstīt uzņēmumu izveidi, uzturēšanu un attīstību — pilnveidot nodokļu stimulu sistēmu, atbalstīt zināšanu pilnveidošanu (apmācības esošajiem un potenciālajiem uzņēmējiem), jaunu produktu izstrādi un uzņēmumu konkurētspējas stiprināšanu, investīciju piesaisti, eksportspējas palielināšanu, kā arī izveidot vienotu valsts finanšu institūciju, kas atbalsta instrumentus apvienotu.

Uzņēmējdarbības vide Nacionālajā attīstības plānā atzīmēta kā viens no būtiskajiem faktoriem teritorijas izaugsmei, to izprotot arī kā radošu vidi, kas piesaista radošumu un inovācijas. Atgriežoties pie radošā cilvēkkapitāla lomas, pilsētām un reģioniem tiek atgādināts, ka tie dod iespēju attīstīt uzņēmējdarbību ne tikai lauksaimniecībā, bet arī radošajās industrijās, kam savukārt ir pievienotā vērtība arī iedzīvotāju izaugsmes veidošanā, kultūras dzīves aktivizēšanā un kultūrvēsturiskā (materiālā un nemateriālā) saglabāšanā. Plāns rosina pašvaldības izmantot visus pieejamos instrumentus, lai atbalstītu pakalpojumu sniedzējus, un novirzīt lielāko daļu resursu ekonomiskās aktivitātes stimulēšanai.

Radošās industrijas kā nozīmīgs elements iekļauts arī īsāka termiņa plānošanā — valdības deklarācijā. Māra Kučinska vadītā valdība atzīmē pašvaldību lomu, uzskatot par nepieciešamu palielināt to lomu un atbildību investīciju piesaistē un to iespējas izmantot dažādus instrumentus uzņēmējdarbības veicināšanai. Arī valdība savā plānā uzsver kultūras kapitāla nozīmi inovāciju un ideju pārnese veidošanā, atzīmējot nepieciešamību veicināt radošo industriju eksportspēju, kam attiecīgi nepieciešams atbalsts.

⁴⁷ Pārresoru koordinācijas centrs. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. — 2020. gadam*. Pieejams: http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_apstiprinats_Saeima.pdf. [Skat. 03.02.2016.]

Visbeidzot atbilstošajā sektorā izveidotas Kultūrpolitikas vadlīnijas 2030. gadam — „Radošā Latvija”, kas plaši izvērs radošo industriju nozīmes un veicināšanas tēmu. Radošās industrijas tiek minētas jau pašā vadlīniju virsmērķī: „Latvija – zeme ar bagātu un koptu kultūras mantojumu, vitālu un daudzveidīgu kultūras dzīvi, radošiem cilvēkiem, konkurētspējīgām radošajām industrijām un augšupejošu dzīves kvalitāti ikvienam”, attiecīgi konkurētspējīgas kultūras un radošas industrijas izvirzot par vienu no prioritātēm. Kultūrpolitikas vadlīnijās plaši tiek izvērsti, ar ko tad kultūras un radošās industrijas atšķiras no citām nozarēm, kādi ir izaicinājumi un kāpēc būtu nepieciešami atsevišķi atbalsta instrumenti.

Šķēršļi ir gan ārēju apstākļu radīti, gan atkarīgi no pašiem uzņēmējiem. Radošo industriju attīstībai par traucējošiem faktoriem atzīts uzņēmējdarbības zināšanu trūkums, kas traucē pārliecinoši pozicionēt produkciju, virzīt eksportam, patērētāju mazais pieprasījums (radošajām industrijām principā raksturīgs šaurš tirgus valodas un produktu specifikas dēļ), apgrozāmo līdzekļu trūkums un nodokļu slogs, zināšanu trūkums, kā savienot kultūrā nostiprinātās amatniecības prasmes ar dizainu, veidojot komercializējamu produktu. Par ārējām problēmām tiek uzskatītas arī nepilnības ārējā tirgus apgūšanā — jādefinē šajās nozarēs nozīmīgie tirgi un meses, kā arī jāatbalsta uzņēmēju dalība tajos, veicinot konkurētspēju, partnerības. Partnerību lomu vadlīnijas skar arī jautājumu par zemo sadarbību starp radošajām industrijām un citām nozarēm (cita veida uzņēmējdarbība, zinātne u.c), kas ir tik būtiska, lai nodrošinātu vērtīgo inovāciju pārnesi, ko radošās industrijas var piedāvāt. Sadarbības un nozares apzināšanai noderētu piedāvātā vienotas datubāzes izveide, ko būtu iespējams tālāk izmantot Latvijas radošo industriju pozitīvās ietekmes un pieredzes popularizēšanai. Tā tiek minēta kā vēl viena problēma — sabiedrība netiek regulāri informēta, un netiek veikta regulāra mērķtiecīga radošo industriju kartēšana. Tomēr, runājot par informētību un problēmām definēšanā, jāatceras, ka šādas problēmas raksturīgas sektoram visā pasaulē, radot grūtības komunikācijā par šiem jautājumiem un piemērotu atbalsta instrumentu radīšanā. Savukārt informētības problēma tiek risināta, Kultūras ministrijai izsludinot konkursu un tagad jau vairākus veiksmīgi darbojoties radošo industriju platformai internetā *fold.lv*.

Gan kā informācijas aprites punkts, gan sakarā ar atbalsta instrumentu veidošanu citām iepriekšminētajām problēmām tiek minēta pavisam konkrēta nepieciešamība pēc vienotas atbalsta platformas, kas veicinātu, piemēram, studentu un uzņēmēju sadarbību, un par risinājumu šajā jautājumā jau tiek virzīts Rīgā, Tabakas fabrikā plānotais Radošo industriju inkubators, ko tiek plānots izveidot līdz 2020. gadam.

Kultūrpolitikas pamatvadlīnijās saistībā ar definētajām problēmām, kā arī apzinoties radošo industriju nozīmi, tiek virzīts stratēģiskais mērķis: „veicināt radošā potenciāla un kultūrā balstīto inovāciju pārnesi uzņēmējdarbībā, sekmējot radošo industriju uzņēmējdarbības attīstību, eksportspēju un valsts starptautisko konkurētspēju.” Arī šim stratēģiskajam mērķim tiek izvirzīti vairāki rīcības virzieni, kas skar citviet plānošanā minētos punktus — uzņēmējdarbības izaugsmi, radošo industriju konkurētspējas un eksporta veicināšanu, inovācijām labvēlīgas infrastruktūras un vides attīstību, sabiedrības informēšanu, radošo industriju pētniecību un monitoringu.

Atbalsta instrumentu pieejamības un iedarbības kontekstā ir svarīgi vadlīniju norādītie rezultāti, konkrēti, Tabakas fabrikas Radošo industriju inkubators, kas sekmē inovāciju, attīstību, sadarbību un kopumā labvēlīgu vidi, kā arī sekmīgā radošo industriju attīstība, piesaistot dažādus finanšu atbalsta mehānismus.

Īsāka termiņa plānošanu arī radošajām industrijām vienam gadam Kultūras ministrija, kas ir nozares atbildīgā institūcija, iekļauj Kultūras ministrijas darba plānā 2016. gadam, kas tiek veidots atbilstoši Kultūrpolitikas pamatnostādņem. Šāda īstermiņa plānošana visefektīvāk var iedarboties uz reālajām norisēm par labu radošo industriju atbalsta attīstībai. Tajā tiek atrunāts ļoti nozīmīgs punkts: „veicināt kultūras kapitāla pārnesi uz citām jomām jaunu uzņēmumu un produktu izveidei un inovāciju rosināšanai ekonomikā, sociālajā un vides jomā un publiskajā pārvaldē, kā arī sekmēt Latvijas radošo industriju eksportspēju”⁴⁸, kas vienlaicīgi ietver gan apstiprinājumu radošo industriju svarīgumam, gan apņemšanos turpināt šo jomu attīstīt. Par apakšmērķiem tiek izvirzīta jaunu uzņēmumu izveidošanās sekmēšana, uzņēmējdarbības izaugsme, kas tiek ministrijas kompetencē īstenots caur nacionālās atlases Pasaules radošo industriju kausa konkursam (Creative Business Cup) organizēšanu, Latvijas pārstāvju dalības nodrošināšanu un atbalstu radošo industriju meistarklašu organizēšanai. Otrs nozīmīgs apakšpunkts radošo industriju atbalsta ir apņemšanās, veiksmīgi apgūstot ES fondu finansējumu, izveidot jau Kultūrpolitikas pamatvadlīnijās atrunāto radošo industriju inkubatora izveidi, kas arī nozīmē daudzveidīga atbalsta sniegšanu. 2016. gadā paredzēts nodrošināt šī inkubatora, kas nākotnē piedāvās pirmsinkubācijas un inkubācijas pakalpojumus topošajiem un

⁴⁸ Latvijas Republikas Kultūras ministrija. *Kultūras ministrijas darba plāns 2016 7. punkts*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/dokumenti/KMdarba_plans_2016_14022016_.pdf. [Skat. 06.03.2013.]

jaunajiem uzņēmējiem, darbības uzsākšanu⁴⁹. Visu šo darbību koordinējošā struktūrvienība ir Kultūras ministrijas Radošo industriju nodaļa.

Ne tikai tieši, bet arī netieši šajā dokumentā atrunātas iespējas radošo industriju atbalstam. Programma „Radošā Eiropa”, kas Eiropas Savienības līmenī piedāvā atbalstu kultūras un radošajām nozarēm, tostarp uzņēmējiem, atzīmēta kā iespēja līdzdalībai starptautiskajos kultūras procesos un sadarbības tīklos, par apakšmērķi izvirzot Latvijas kultūras organizāciju un institūciju dalību tās projektu konkursā. Tiek paredzētas arī atbalsta formas veiksmīgākai dalībai šajā programmā — izveidot rokasgrāmatu projektu iesniegšanai, apmācības, kā arī semināru par atbalsta iespējām dažādu nozaru projektu konkursos⁵⁰, kam vajadzētu mazināt vienu no būtiskiem atbalsta instrumentu pieejamības traucējumiem — informācijas trūkumu.

Šis dokuments atzīst arī iepriekšminēto problēmu par konkrētas stratēģijas neesamību un par uzdevumu uzliet „aktualizēt un KM apstiprināt kultūras nozaru un starpnozaru stratēģijas līdz 2020. gadam”⁵¹, tostarp arī vienas no radošo industriju daļām, kas atzīta par nozīmīgu arī citās nozarēs, — dizaina stratēģiju, kā arī filmu nozares stratēģiju.

Radošo industriju veicināšana šajā plānā izvirzīta kā atsevišķa rīcība saskaņā ar ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentiem. Par atsevišķi atbalstāmām nozarēm šogad izvirzīta arhitektūra sakarā ar gatavošanos Venēcijas biennāles arhitektūras izstādes Baltijas paviljonam, par nozīmīgu uzskatīta ar sabiedrības informēšana⁵², kas savā ziņā veido vispārēji atbalstošu vidi nākotnei.

Vietējā līmeņa plānošanā radošās industrijas ieņem lielu lomu Cēsīs. Jau kultūrpolitikas vadlīnijās izcelta Cēsu kā radošo industriju straujas attīstības vieta⁵³, kas pievērš uzmanību atbilstošas vides veidošanai. Arī šajā gadījumā parādās sasaiste starp nepieciešamā iekļaušanu plānošanas dokumentos un reālo izpildījumu. Jau novada ilgtermiņa attīstības stratēģijā 2030. gadam Cēsis sevi definē kā „nacionālas nozīmes radošo, digitālo un kultūras industriju centru”, savukārt vidēja termiņa plānošanā, ilgtermiņa attīstības programmā 2013. — 2019. gadam, attiecīgi radošo industriju attīstība izvirzīta par vienu no prioritātēm.

⁴⁹ Kultūras ministrijas darba plāns 2016 7.2. punkts.

⁵⁰ Kultūras ministrijas darba plāns 2016

⁵¹ Kultūras ministrijas darba plāns 2016 15.1.3. punkts.

⁵² Kultūras ministrijas darba plāns 2016 18., 19. punkts.

⁵³ Kultūras ministrija. Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. — 2020. gadam „Radošā Latvija”.

Novada attīstības programmā kultūrvides un radošo industriju attīstība noteikta par vienu no vidēja termiņa prioritātēm. „Cēsu novads – iedvesmojoša vieta radošai uzņēmējdarbībai, kur pieejams savstarpējs atbalsts profesionālai izaugsmei. Augstas pievienotās vērtības radošās ekonomikas attīstība novadā tiek veicināta, pilnvērtīgi izmantojot pieejamos kultūras resursus un radošo jomu darbaspēka koncentrāciju”⁵⁴.

Cēsis investē un veido atbilstošu vidi radošās uzņēmējdarbības veidošanā, atzīst, ka „nepieciešams izstrādāt saprotamu un pieejamu kultūras un radošo industriju atbalsta sistēmu, veicinot uzņēmumu un organizāciju savstarpējo sadarbību”⁵⁵, tādējādi jau plānošanas dokumentos iekļaujot dažādus atbalsta instrumentus — ne tikai finansējuma piešķiršanu, bet arī sadarbības veicināšanu. Šīs radošo industriju atbalsta sistēmas veidošanā par nozīmīgiem punktiem tiek izcelts grantu konkurss „Dari Cēsīm”, atbalsta sistēmas izveides nepieciešamība jauniem un topošiem uzņēmumiem (tostarp apmācības, koprades telpa), Cēsu radošo industriju kartēšana un datubāzes uzturēšana. Iekļaujot šos konkrētos atbalsta instrumentus plānošanas dokumentos, lēmumpieņēmēji apņemas tos pildīt, tas ir īpašs solis radošajai uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošanā, attiecīgi iegūstot arī pašai pašvaldībai.

Plānojot novada attīstību tālāk un izstrādājot jau rīcības plānu, radošo industriju atbalsts raksturots jau precīzāk, par nepieciešamajām darbībām minot koprades telpu attīstību, kurās tiktu nodrošinātas pirmsinkubatora un inkubatora iespējas, Cēsu kā radošas pilsētas atpazīstamības veicināšanu, labās prakses piemēru popularizēšanu⁵⁶.

⁵⁴ Cēsu novada ilgtspējīgas attīstības programma. Pieejams: http://cesis.lv/uploads/files/C%C4%93su%20Strat%C4%93%C4%A3ija_2015_final.pdf. [Skat. 05.02.2016.]

⁵⁵ Cēsu novada ilgtspējīgas attīstības programma.

⁵⁶ Cēsu novada integrētās attīstības programma 2013. — 2019. gadam. Pieejams: [http://cesis.lv/uploads/files/Attistibas_programma_investiciju_plans_ITI\(1\).pdf](http://cesis.lv/uploads/files/Attistibas_programma_investiciju_plans_ITI(1).pdf). [Skat. 16.05.2016.]

3. ATBALSTA INSTRUMENTU PIEEJAMĪBA KULTŪRAS UN RADOŠAJĀM INDUSTRIJĀM

Atbalsta instrumentu piešķiršanas nepieciešamība nav tik viennozīmīga — var uzskatīt, ka, lai gan specifiski, tie tomēr ir uzņēmumi, kuriem nepieciešama atbilstoša nostāja un uzņēmība veidot patstāvīgu darbību un attīstību, vai arī iespēja piesaistīt attiecīgus profesionāļus⁵⁷; papildus atbalsta nepieciešamība atkarīga arī no noteiktās teritorijas ieradumiem, piemēram, ASV šīs jomas jau pamatā ir balstītas klientu pieprasījumā un tradīcija, kā arī sistēma arī citās jomās nepieprasa specifisku atbalstu⁵⁸. Ņemot vērā, ka gan Latvija, gan citas Eiropas Savienības valstis tomēr ir tādas, kurās pieņemts atbalstīt kultūru valsts līmenī, uzņēmumu gadījumā pievienojoties arī ekonomiskajam pienesumam, šie atbalsta instrumenti tiek plānoti un piemēroti.

Lai spētu īstenot pilnu radošo industriju pozitīvās ietekmes un attīstības potenciālu, tās nepieciešams atbalstīt ar publisko un privāto finansējumu un citiem atbalsta instrumentiem jau iepriekš minēto nozares specifiskas iemeslu dēļ. Tomēr nepietiek tikai ar šo atbalsta instrumentu ieviešanu, nepieciešams arī izvērtēt, cik pieejami tie ir attiecīgajai mērķauditorijai, kādiem tiem vajadzētu būt, kādi ir to nepieciešamie uzlabojumi, ņemot vērā nozares mainīgumu. Šajā darbā par kritērijiem izvirzītas šādas salīdzināšanas un izvērtēšanas iespējas:

- 1) esošo atbalsta instrumentu Latvijā salīdzinājums ar pieejamo atbalstu citur Eiropas Savienībā (liela nozīme pieredzes un labās prakses apmaiņai ir ne tikai pašās radošajās industrijās, bet arī to atbalsta sistēmas veidotāju starpā);
- 2) esošo atbalsta instrumentu atbilstība Eiropas Savienības un Latvijas iecerēm kultūrpolitikā un attīstības plānošanā;
- 3) informācijas pieejamība, kas izvirzīts par vienu no iespējamiem pieejamības traucējumiem.

Izvērtējot pašreizējo piedāvājumu, tiks ņemts vērā arī pēdējais valsts mēroga pētījums — Valsts kancelejas administrētā projekta „Atbalsts strukturālo reformu ieviešanai valsts pārvaldē” ietvaros veiktais ziņojums „Latvijas radošo industriju

⁵⁷ Brigita Medne. *Intervija ar Karīni Kalniņu*. 29.04.2016. audioieraksts. Glabājas Brigitas Mednes personīgajā arhīvā. Intervijas transkripts 1. pielikums.

⁵⁸ Galloway, Susan and Stewart Dunlop. *A Critique of Definitions of the Cultural and Creative Industries in Public Policy*.

darbība un priekšnoteikumi nozares mērķtiecīgai attīstībai”, kurā atrunāta nepieciešamā attīstība, tostarp konkrēti atbalsta instrumenti, kādus nepieciešams izveidot. Ņemot vērā nozares straujo attīstību, daži no 2013. gadā izveidotajā pētījumā iekļautajiem attīstības virzieniem jau īstenoti. Atbalsta instrumentu esošās situācijas un uzlabojumu izvērtēšanai intervēts arī atbildīgās institūcijas Latvijas Republikas Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Radošo industriju nodaļas pārstāvi un alternatīvā finansējuma piedāvājuma pārstāvi, lai salīdzinātu dažādu, ne tikai Eiropas Savienības vai valsts piedāvāto atbalsta instrumentu, pieejamību, tai skaitā informāciju.

Izmantojot gan iepriekš veiktus pētījumus par radošo industriju nozīmi un veidus, kā īstenot pilnu to potenciālu, gan pašlaik pieejamo informāciju un veiktās intervijas ar nozares speciālistiem, iespējams izveidot Latvijā pieejamo instrumentu sarakstu, skaidrojot to nozīmi. Šāda apvienota saraksta trūkst gan nacionālā, gan Eiropas Savienības līmenī. To nepieciešams izveidot, lai saprastu daudzveidīgo piedāvājumu un spētu veicināt informētību par to, kā trūkums izvirzīts par vienu no pieejamību traucējošiem faktoriem. Apkopojot atbalsta instrumentus, ņemts vērā, lai tie būtu atbilstoši tieši uzņēmumiem kultūras un radošajās industrijās, kā arī lai tie būtu pieejami aktuāli. Pētījumā „Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi nozares mērķtiecīgai attīstībai” iedalījums veidots saskaņā ar uzņēmuma dzīves ciklu, taču ņemot vērā nepieciešamību veidot plašu un izmantojuma sarakstu saskaņā ar dažādajām radošo industriju vajadzībām, šeit tie dalīti pēc to sniegtā atbalsta veida: finanšu, zināšanu pilnveidošanas un apvienotie instrumenti.

Atbalsta instrumentus iespējams strukturēt dažādi. Iepriekšējā plānošanas periodā Eiropas Savienības dalībvalstu ekspertu veidota grupa Eiropas Savienības darbības plānā kultūrai 2011. – 2014. gadam min kultūras un radošo industriju atbalsta rāmi, kas iedalīts trijos posmos. Katrā no tiem minēti iespējamie atbalsta instrumenti:

- 1) apstākļu radīšana — stratēģijas, politikas, informācijas pieejamība, stratēģiska sadarbība, partnerības veicināšana, kartēšana;
- 2) industriju stiprināšana — tīklojumi, klasteri, finansējuma pieejamība, radoša biznesa inkubācija, infrastruktūra, kapacitātes veidošana;
- 3) ietekme (*spillover effect*) — inovācija, zīmološana, izglītība, reģionālā attīstība, vides ilgtspējība, labklājība⁵⁹.

⁵⁹European Union. *European Agenda for Culture. Work plan for Culture 2011 – 2014.*

Pieejams:

[http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/10157/0/120420%20CCI%20Policy%20Handbook%20\(FINAL\).pdf](http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/10157/0/120420%20CCI%20Policy%20Handbook%20(FINAL).pdf). [Skat.07.12.]

3.1. Pieejamie atbalsta instrumenti kultūras un radošajām industrijām Eiropas Savienībā

Eiropas Savienības motivācija radošo industriju atbalsta veidošanā ir ne tikai ekonomiski apsvērumi, bet arī kultūras stiprināšana. Eiropa lepojas ar savu kultūras mantojumu, iespēju eksportēt kultūras produktu, ar ko var nodarboties radošās industrijas. Eiropas Savienības prioritātes kultūras un radošo industriju atbalstam atbilstošo tās darbības pamatprincipiem ir: popularizēt un veicināt inovācijas izglītībā, tādējādi atbildot uz nozarē nepieciešamo prasmju mainīgumu; atbalstīt mākslinieku mobilitāti (veicinot pamatprincipos noteiktās brīvās kustības); koordinēt dalībvalstu darbību uzņēmējdarbības vides regulēšanas jautājumos (radošās industrijas sastopas ne tikai ar standarta regulējumiem, bet arī ar tādu jautājumu kā intelektuālā īpašuma aizsardzība risināšanu); attīstīt politiku un iniciatīvas, veicinot tirgus un investīciju pieejamību radošo industriju uzņēmumiem⁶⁰. Visi šie virzieni gan politikas plānošanas līmenī, gan reālā ieviešanā pozicionē atbalsta instrumentu nepieciešamību un Eiropas Savienības lomu tajā.

Paralēli radošo industriju ietekmes pētīšanai Eiropas Savienības pasūtītajos pētījumos regulāri tiek apkopoti arī labās prakses piemēri un valstīs pieejamie atbalsta instrumenti. Lai spētu tos izmantot un salīdzināt ar Latvijā pieejamajiem, nepieciešams izprast to nozīmi un pielāgotību radošo industriju uzņēmumu vajadzībām. Atbalsta instrumenti ir arī ļoti dažādi pēc to tematikas, atbilstošā piemērošanas laika un noderīguma uzņēmējdarbības dzīves ciklā. Šajā darbā tie tiks iedalīti divās lielās grupās pēc savas nozīmes: finansējuma, kā arī zināšanu pilnveidošanas un sadarbības instrumenti. Šāds iedalījums izvēlēts, jo abi šie virzieni — gan zināšanu pilnveidošana un iespējas veidot savu uzņēmumu kvalitatīvāku, gan finansiālais atbalsts ir ļoti nozīmīgi visiem uzņēmumiem, taču īpaši radošajām industrijām, tomēr nepieciešams tos nodalīt, lai spētu tos izvērtēt, kā arī apsvērt, kurā uzņēmuma izaugsmes brīdī kāda no funkcijām ir nepieciešamāka. Bieži tiek minēts, ka tieši zināšanu pilnveidošana un sadarbība radošajās industrijās ir īpaši svarīga iepriekšminēto šķēršļu (uzņēmējdarbības plānošanas un konkrētu tai nepieciešamu zināšanu trūkums, nepieciešamība pievērst lielāku uzmanību tirgus paplašināšanai), kā arī iespēju dēļ — radošo industriju nozīmes

⁶⁰European Commission. Culture. *Supporting creative industries*. Pieejams: http://ec.europa.eu/culture/policy/cultural-creative-industries/index_en.htm. [Skat. 05.03.2016.]

dēļ ir nepieciešamība gan pēc labās prakses apmaiņas, gan tikšanās un sadarbības ar citu nozaru projektiem, lai pilnu ietekmes potenciālu īstenotu, kā arī labās prakses un zināšanu apmaiņas tieši pašu radošo industriju uzņēmumu starpā.

Finansējuma atbalsts ir tādi instrumenti, kuros tiešā vai netiešā veidā uzņēmējiem tiek piešķirti finansiālie līdzekļi uzņēmumu dibināšanai vai attīstīšanai. Tas var būt ne tikai konkrēts finansējums, bet arī materiāli un atvieglojumi, ko iespējams definēt skaitliskā vērtībā. Savukārt zināšanu pilnveidošanas un sadarbības instrumenti ir tādi, kuru galvenā vērtība izpaužas nemateriālos labumos un iespējās attīstīt savu uzņēmumu jauniegūto kompetenču, kontaktu, sadarbības procesu un speciālistu atbalsta dēļ. Arī šajos atbalsta instrumentos var tikt piešķirts finansējums, taču tas paredzēts nevis konkrētu darbību veikšanai un uzņēmuma mērķu sasniegšanai, bet zināšanu pilnveidošanai, mobilitātei, sadarbībai.

Nozīmīgi ņemt vērā nozares mainīgumu, attiecīgi pievērst uzmanību konkrēto atbalsta instrumentu stāvoklim. Sakarā ar nozares specifiku, tostarp nepieciešamību meklēt papildu, ne tikai publiskā finansējuma avotus, aizvien vairāk tiek pievērsta uzmanība arī alternatīvā finansējuma pieejamībai.

Gan uzņēmuma dibināšanai, gan attīstībai un iespēju paplašināšanai nepieciešams finansējums, tomēr ierastie finanšu instrumenti radošo industriju pārstāvjiem dažādu iemeslu dēļ ir mazāk pieejami (finansētāju izpratnes trūkums par nozaru nozīmīgumu, biznesa plāna un attīstības zināšanu trūkums nozares pārstāvjiem), tāpēc nepieciešams jau esošo uzņēmējdarbības atbalsta instrumentus veidot pieejamākus, kā arī veidot atsevišķus tieši radošajām industrijām piemērotus.

Finanšu instrumenti ir ļoti dažādi, piemēroti atšķirīgām uzņēmuma attīstības fāzēm, darbības jomai, piedāvātajam produktam vai pakalpojumam. Ir pieejami gan tradicionāli atbalsta instrumenti un finanšu pieejamība, ar ko nodarbojas banku sektors (aizdevumi, kapitāldaļas), gan alternatīvais finansējums, kas ir īpaši svarīgs, ņemot vērā radošo industriju spēju piesaistīt savu auditoriju, to popularitāti, kā arī nespēju pilnā mērā apgūt tradicionālo banku sektora piedāvājumu pašu uzņēmēju un finansētāju zināšanu trūkuma dēļ. Pieejamie instrumenti un finanšu modeļi ir: granti; nodokļu politika; ar aizdevumiem saistīts finansējums, kā mikrokredīti, overdrafti; biznesa eņģeļi; riska kapitāls; mezanīna aizdevumi; pūļa finansējums. Mazajiem un vidējiem uzņēmumiem kultūras un radošajās industrijās tradicionāli pieejami granti, aizdevumi,

nodokļu atvieglojumi, pieejams finansējums pakalpojumiem (vaučeri), garantijas⁶¹. Lai gan kultūras un radošajām industrijām dažādu problēmu dēļ nepieciešami atsevišķi pielāgoti instrumenti, arī mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai, uz ko vērsta uzņēmējdarbības izaugsmes plānošana, pieejamie instrumenti ir noderīgi un vērtīgi.

Granti

Granti ir izplatīts tiešās finansēšanas modelis uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstīšanai. Tas atšķirībā no aizdevuma nav jāatdod un tas tiek izcīnīts konkursa kārtībā⁶². Tas ir tiešs finansējums no ES līdzekļiem vai nacionālajiem budžetiem, un tiek piemērots uzņēmumu vajadzību apmierināšanai un izaugsmes veidošanai. Granti pieejami dažādās nozarēs — ne tikai uzņēmējdarbībā, bet arī kultūrā, izglītībā, sportā, lauksaimniecībā u.c. Tas ir vispārējs finansējums nozaru stiprināšanai un ideju realizēšanai. Eiropas Savienība piešķir grantus nozarēm un idejām, kas dod ieguldījumu ES politikas un programmu īstenošanai, tāpēc ir nozīmīga arī radošo industriju un uzņēmējdarbības atbalsta nepieciešamības klātesamība šajos plānošanas dokumentos, kas attiecīgi veicina grantu piešķirumu un programmu izveidošanu.

Uzņēmējdarbībā Eiropas Savienības līmenī granti tiek piešķirti konkurētspējas veicināšanai, mazo un vidējo uzņēmumu (radošās industrijas pamatā ir mazie un vidējie uzņēmumi) stiprināšanai, atsevišķi pieejami granti tādām radošo industrijām nozarēm kā audiovizuālā māksla, mediji⁶³. Tomēr svarīgi, ka pamatā programmu grants nenodrošina visu apjomu, nepieciešams līdzfinansējums⁶⁴.

Pieteikumi grantiem tiek publicēti atsevišķi, termiņi un nosacījumi lielā mērā atkarīgi no to administrējošās institūcijas un programmas. Tādas programmas un institūcijas kā EASME (Executive Agency for SMEs)⁶⁵, COSME (Competitiveness of

⁶¹ European Commission Directorate-General for Education and Culture. *Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS): good practice report*

⁶² *Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS)*.

⁶³ European Commission. *Public contracts and funding*. Pieejams: http://ec.europa.eu/contracts_grants/grants_en.htm. [Skat. 06.05.2016.]

⁶⁴ Enterprise Europe Network Latvia. *ES atbalsta programmas*. Pieejams: <http://www.een.lv/pakalpojumi/es-atbalsta-programmas>. [Skat. 03.03.2016.]

⁶⁵ European Commission. *Executive Agency for SMEs*. Pieejams: <http://ec.europa.eu/easme/>. [Skat.03.04.2016.]

Small and Medium Enterprises)⁶⁶ un REA (Research Executive Agency)⁶⁷ izveidotas, lai atbalstītu mazos un vidējos uzņēmumus, administrētu Eiropas Komisijas izveidotās programmas. Tās nodarbojas ar finansējuma pieejamības veicināšanu uzņēmumiem, kā arī izsludina grantu konkursus dažādām prioritātēm.

Veiksmīgi piemēri grantiem tieši radošajām industrijām ir *Enterprise Estonia*, kurā līdz ar citām programmām iespējams pieteikties uz finansējuma eksporta uzsākšanai tieši radošajām industrijām, paturot prātā to nozīmi un šķēršļus eksporta veidošanā⁶⁸. Cits labs piemērs ir Nīderlandē 2013. gadā speciāli radošajām industrijām dibināts fonds (finansē valsts institūcijas), kas izsludina konkursus un piešķir finansējumu dažādās jomās, specifiski spēļu izstrādei, dizainam, arhitektūrai, atzīstot nozaru pienesumu valsts izaugsmei⁶⁹. Ir vairākas institūcijas, kas piedāvā grantus arī konkrētām radošo industriju nozarēm, piemēram, publiska banka Austrijā, kas piedāvā līdzfinansējumu filmu veidošanai⁷⁰,

Vaučeri

Vaučeri ir netiešās finansējuma piešķiršanas modelis, tie ir biļetes vai kartes, kas piešķir iespēju saņemt kādu pakalpojumu vai precī bezmaksas. Vairākās Eiropas Savienības valstīs, kā Īrija, Nīderlande, Vācija, Igaunija, Lietuva, Lielbritānija, Portugāle, ir ieviesti *radošie* vai *inovācijas vaučeri*, kas var tikt izmantoti tādās radošajām industrijām svarīgās nozarēs kā mārketing, intelektuālā īpašuma aizstāvības konsultācijas u.c. Tas pamatā radīts, lai atbalstītu inovācijas, jo tieši tādām mērķim tiek piešķirti šie maza vai vidēja apmēra finanšu līdzekļi. Tie dod pienesumu arī radošo industriju pārneses efekta nodrošināšanā, sadarbojoties zinātniekiem, uzņēmējiem un valsts pārvaldei⁷¹.

Vaučeru piemērs ir Eiropas Savienībā īstenotie inovāciju vaučeri, kas ir paredzēti mazajiem un vidējiem uzņēmumiem digitālo tehnoloģiju izmantošanai.

⁶⁶ European Commission. *Executive Agency for SMEs. COSME*. Pieejams: <http://ec.europa.eu/easme/en/cosme/> [Skat. 23.03.2016.]

⁶⁷ European Commission. *Research Executive Agency*. Pieejams: http://ec.europa.eu/rea/index_en.htm. [Skat. 09.02.2016.]

⁶⁸ Enterprise Estonia. *Export Grants for creative industries*. Pieejams: <http://www.eas.ee/service/loomemajanduse-eksporditoetus-eng/?lang=en>. [Skat. 01.03.2016.]

⁶⁹ Creative Industries Fund NL. *Grant Programme for Design*. Pieejams: http://stimuleringsfonds.nl/en/grants/grant_programme_for_design/. [Skat. 09.02.2016.]

⁷⁰ European Commission. *Survey on access to finance for cultural and creative sectors*.

⁷¹ *Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS)*

Eiropas Savienības piedāvātais instruments tālāk jau tiek īstenots reģionāli — sistēma tiek pielāgota vietējai situācijai, un tā ir jāveido uzņēmumiem pieejama — lai mazie un vidējie uzņēmumi to varētu īstenot un izmantot. Šis instruments jau aktīvi tiek ieviests un izmantots Spānijā, Itālijā un Lielbritānijā⁷². Šī sistēma ir īpaši nozīmīga mazajiem uzņēmumiem, kam nav pieredzes un līdzekļu pētniecībai. No šīs pieejas iegūst arī pašas radošās industrijas, jo tiek atbalstīts viņu sniegtais pakalpojums⁷³.

Uzņēmējdarbībai labvēlīgas politikas veidošana

Nodokļu sistēma ir viens no nozīmīgākajiem izaicinājumiem visiem uzņēmējdarbības veidiem, taču sevišķi mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, tostarp radošajām industrijām, nepieciešami papildu atvieglojumi, pielāgojumi vai palīdzība šo maksājumu veikšanā un produkcijas realizēšanā. Nodokļu atvieglojumi ir īpaši efektīvs un izmantots instruments audiovizuālajā jomā, kas ir viena no īpaši Eiropas Savienības līmenī nozīmīgām un atbalstītām radošajām industrijām to eksportspējas un Eiropas Savienības kopējā tēla un konkurētspējas veidošanas dēļ. Nodokļu atvieglojumi un pielāgoti nosacījumi ir paredzēti konkrētām uzņēmējdarbības jomām, tādējādi uzturot to konkurētspēju⁷⁴.

Šajā jomā aktīvi atbalstu tieši radošajām nozarēm piedāvā Lielbritānija, kas piedāvā nodokļu atlaides mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, ko aktīvi izmanto arī radošās industrijas, kā arī speciāli filmu nozarei, videospēlēm un TV piemērotus nodokļu nosacījumus. *The UK Enterprise Investment Scheme* un *Seed Enterprise Investment Scheme* piedāvā nodokļu atvieglojumus investoriem, kas iegādājas kapitāldaļas mazajos un vidējos uzņēmumos, savukārt radošajām industrijām paredzēti nodokļu pielāgojumi filmām, animācijai, bērnu televīzijas programmām, no 2016. gada arī orķestriem⁷⁵.

Politikas jomā valstis var veidot arī uzņēmumu dibināšanai pielāgotus nosacījumus. Valstis veido politiku dažādi, arī ņemot vērā iespējas un nepieciešamību, bet Eiropas Savienība mudina ievērot vairākus priekšnoteikumus, nodrošinot pēc iespējas ērtāku, efektīvāku uzņēmuma dibināšanu:

⁷² European Commission. *Digital Single Economy. Digital Economy & Society*. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/ict-innovation-vouchers-action-1>. [Skat. 25.03.2016.]

⁷³ *Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS)*

⁷⁴ *Towards more efficient financial ecosystems.*

⁷⁵ *Towards more efficient financial ecosystems.*

- 1) jābūt iespējai dibināt uzņēmumu trīs darbdienu laikā;
- 2) ar formalitātēm saistītajām izmaksām nevajadzētu pārsniegt 100 EUR;
- 3) jānodrošina iespēja visas reģistrācijas formalitātes veikt internetā;
- 4) jānodrošina iespēja internetā reģistrēt savu uzņēmumu arī citā valstī (ņemot vērā Eiropas Savienības vienotā tirgus politiku, katram ES pilsonim ir tiesības dibināt savu uzņēmumu kādā cita ES valstī);
- 5) jānodrošina iespēja veikt visas formalitātes vienā administratīvajā struktūrā⁷⁶.

Uz radošajām industrijām sevišķi attiecas arī intelektuālā īpašuma aizsardzības politika, ko regulē katra valsts atsevišķi, taču iespējams savas tiesības aizsargāt arī ES līmenī — veicot komercdarbību vairākās ES valstīs, reģistrēt Eiropas Savienības preču zīmi un Kopienas dizainparaugu. Intelektuālais īpašums tiek aizsargāts, balstoties uz Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas noteiktajām tiesībām⁷⁷. Svarīgi, ka atsevišķās atbalsta programmās iespējams iekļaut un saņemt palīdzību arī šo izmaksu segšanai.

Atsevišķas finanšu institūcijas

Atsevišķas finanšu institūcijas, kas nodarbojas ar uzņēmējdarbības atbalstu, ir ļoti svarīgas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, tostarp radošajām industrijām, ekonomiskajos apstākļos, kuros finanšu krīze un citi apstākļi mainījuši banku sektora atbalstu. Tā ir no valsts vai Eiropas Savienības — publiskajiem līdzekļiem finansēta struktūra, kas veido pielāgotus noteikumus konkrētiem kritērijiem atbilstošiem uzņēmumiem. Piemēri tieši radošo industriju finansiālā atbalsta vienas pieturas aģentūrām ir *Creative England*, kuras mērķis ir attīstīt radošo uzņēmējdarbību, atbalstīt talantu, veicināt klasteru veidošanos, identificēt jaunus tirgus, popularizēt valsts talantus un radošumu, aizstāvēt radošo industriju ieguldījumu.

Šāda veida institūcijas piedāvā plaša spektra finanšu pakalpojumus, atsevišķi pielāgotām grupām, šajā gadījumā radošajām industrijām. *Creative England* piedāvā arī apmācības, mentoringu, pieeju svarīgiem biznesa resursiem, tīklošanās iespējām. Šī institūcija atbalsta gan nozares kopumā, gan atsevišķi filmām, spēlēm un TV⁷⁸. Līdzīgs veiksmīgs piemērs ir Vācijas institūcija *Hamburg Kreativ Gesellschaft*, kas paralēli

⁷⁶ Tava Eiropa. *ES — uzņēmuma izveidošana*. Pieejams:

http://europa.eu/youreurope/business/start-grow/start-ups/index_lv.htm. [Skat.05.05.2016.]

⁷⁷ Tava Eiropa. *Intelektuālā īpašuma tiesības*. Pieejams:

http://europa.eu/youreurope/business/start-grow/intellectual-property-rights/index_lv.htm.

[Skat. 04.12.2015.]

⁷⁸ Creative England. Pieejams: <http://creativeengland.co.uk>. [Skat. 01.03.2016.]

līdzekļu piešķiršanai arī palīdz izvēlēties pareizo finanšu modeli⁷⁹. Šī institūcija ir izveidojusi arī internetplatformu, kurā pieejams atbalsta sniedzēju apkopojums⁸⁰.

Creative England gadījumā tiek pievērsta uzmanība ilgtspējības nodrošināšanai, lai uzņēmumi spētu turpmāk realizēt savu darbību bez aizdevumiem. Programma veicina sadarbību uzņēmēju starpā — starp MVU un lielo uzņēmumu, veicinot abu šo pušu ieguvumus, tostarp mazajiem uzņēmumiem dodot iespēju gūt zināšanas, savukārt lielajiem — jaunu skatījumu, inovācijas, iespējamu uzņēmuma efektivitātes paaugstināšanos.

Kredīta finansējums

Iespēja gūt izdevīgu aizdevumu ir svarīga vairumam uzņēmēju, taču radošajās industrijās ir ierobežotas iespējas saņemt bankas aizdevumu ar ierastiem nosacījumiem. Finansējuma un aizdevumu veidi var būt dažādi, vairākās Eiropas Savienībās valstīs tie tiek specifiski piemēroti kultūras un radošo industriju vajadzībām.

Arī ne tikai valsts veidotas institūcijas var piedāvāt atsevišķas programmas kultūras un radošo nozaru pārstāvjiem. Lielbritānija kā radošo industriju lielvalsts arī šajā gadījumā piedāvā interesantu pieeju — apvienojoties nevalstiskajām organizācijām, uzņēmējiem, dažāda veida atbalstītājiem tiek piedāvāts finansējums (aizdevums) mākslas organizācijām. Šī fonda mērķis ir veicināt organizācijām kļūt patstāvīgākām, veikt uzņēmējdarbību⁸¹, attiecīgi redzams, ka atbalsta instrumenti var kalpot arī kā uzņēmējdarbības uzsākšanas dzinulis, neņemot vērā arī šajā principā figurējošo definīciju problemātiku. Tāpat fonda mērķis ir arī veicināt sabiedrības izpratni, popularizēt pozitīvos kultūras un sociālos ieguvumus, ko māksla sniedz sabiedrībai.

Starp aizdevumiem ir arī tādi, kas ir mazāk lietoti radošajās industrijās vai arī iespējami izmantošanai tikai pie konkrētiem nosacījumiem, piemēram, overdrafti tiek izmantoti, tomēr tie nav pieejami *start-up* uzņēmumiem, mazāk tiek lietota rēķinu pārdošana⁸².

⁷⁹ *Towards more efficient financial ecosystems.*

⁸⁰ Hamburg Kreativgesellschaft. *Creative Industries: a sector with potential for the future.* Pieejams: <http://kreativgesellschaft.org/en/creative-industries>. [Skat. 03.04.2016.]

⁸¹ Arts Impact Fund. Pieejams: <https://artsimpactfund.org/>. [Skat.03.02.2016.]

⁸² *Towards more efficient financial ecosystems.*

Alternatīvais finansējums

Radošajās industrijās arvien nozīmīgāku lomu ieņem alternatīvais finansējums, piemēram, pūļa finansējums (*crowdfunding*), ņemot vērā pieprasījuma izmaiņas sabiedrībā, digitalizāciju, nepieciešamību atbalstīt un saņemt individuālu produktu. Pūļa finansējumam ir ne tikai ieguvums pašiem uzņēmumiem (iespēja pārbaudīt savu produktu, nepieciešamība to reklamēt un pārbaudīt klientam saistošu), bet tas veicina kopienas sadarbību — uzticēšanos, kopīgu darbu pie vides un ekonomikas uzlabošanas. Pūļa finansējuma gadījumā atbildīgi par finanšu līdzekļu izmantošanu un virzīšanu pamatā ir pats uzņēmējs un viņa atbalstītājs, nevis kāda neatkarīga finanšu institūcija, valsts vai Eiropas iestāde. Tas ir viens no globālās ekonomikas pārmaiņu procesiem. Līdzīgi kā izmaiņas un uzplaukums radošajās industrijās, arī alternatīvā finansējuma nozīme pieaug līdz ar krīzes ietekmi. Lai gan dažādi alternatīvās finansēšanas modeļi ir pastāvējuši ilgu laiku, šis ir sākums strukturālām pārmaiņām jaunu kanālu un instrumentu pieejamībai ārpus tradicionālā banku sektora un kapitāldaļu tirgus. Dažādas virtuālā finansējuma platformas pūļa finansējuma veidā kļūst ne tikai par populāru atbalsta instrumentu sabiedrībā, bet arī par cita finansēšanas veida iespēju investoriem. Aktuālie vispārējie pētījumi vēsta, ka 2014. gadā kopējais alternatīvā finanšu tirgus apgūtais un apgrozītais finansējums bija 2,957 miljoni EUR, tas ir audzis par 144 procentiem. Nozīmīgs ir šo alternatīvo finanšu rīku ieguldījums topošajos uzņēmumos, mazajos un vidējos uzņēmumos, to attīstībai un kapitālam atvēlēts 201 miljons EUR⁸³.

Tomēr, līdzīgi kā radošās industrijas, arī šis jēdziens un joma ir salīdzinoši jauna un maz pētīta. Šiem alternatīvajiem finanšu instrumentiem ir raksturīgs to virtuāls izpildījums, ņemot vērā digitalizāciju, tās pamatā ir *online* finanšu platformas, kas atspoguļo finansējuma pieprasītāju, objektu un ir satikšanās vieta potenciālajiem investoriem un uzņēmumiem.

Eiropas Savienībā pieejamie alternatīvie finanšu instrumenti ir: individuāli aizdevumi, norēķini starp fiziskām personām; norēķini starp fiziskām personām ar interesi gūt atlīdzību materiālu labumu veidā; norēķini starp fiziskām personām/investoriem un jau eksistējošiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem; mikrofinansējums, kapitāldaļu pārdošana; ziedošanas principā balstīts pūļa finansējums, netiek gaidīti labumi; rēķinu pārdošana. Vislielāko popularitāti no tiem sasniegusi iespēja pūļa finansējums, kurā šī nauda tiek laika gaitā atgriezta, kā aizdevumu gadījumā, ar salīdzinoši zemu uzcenojumu, kā arī ir ātrāks, efektīvāks un, līdzīgi kā citi

⁸³ *Moving Mainstream: The European Alternative Finance Benchmarking Report.*

alternatīvā finansējuma veidi, veicina kopienas sadarbību, uzticību, līdzāspastāvēšanu. Līdzīgu popularitāti un efektivitāti sasniedzis pūļa finansējuma veids, kurā pret finansiāla atbalsta sniegšanu tiek piedāvāti materiāli labumi.

Pūļa finansējums un dažādi alternatīvā finansējuma varianti var kalpot par atspēriena un izaugsmes punktu ne tikai radošo industriju uzņēmumiem, bet mazajiem un vidējiem uzņēmumiem kopumā.

Alternatīvais finansējums tomēr saskaras ar vairākiem izaicinājumiem un nepieciešamajiem uzlabojumiem. Galvenais no tiem ir drošības un caurskatāmības jautājums — pieaugot investoru interesei par šī rīka izmantošanu, ir jāturpina veidot uzticams tēls⁸⁴.

Biznesa eņģeļi

Biznesa eņģeļi ir privātpersonas, kas tieši investē jaunus uzņēmumus, sniedzot ne tikai finansiālu palīdzību, bet arī zināšanu pilnveidošanas iespēju, jo vairumā gadījumu ir pieredzējuši uzņēmējdarbībā. Biznesa eņģeļu loma aizvien pieaug, ņemot vērā publiskā finansējuma nespēju nodrošināt atbalstu uzņēmumiem, taču jāņem vērā, ka arī šajā gadījumā nepieciešama pārlicinoša ideja, biznesa plāns⁸⁵. Ir vairākas Eiropas un pasaules līmeņa institūcijas, kas šos biznesa eņģeļus apvieno un palīdz veidot sadarbību ar uzņēmējiem⁸⁶. Konkrēti radošajās industrijās specializējas biznesa eņģeļu tīkls Spānijā, kas piedāvā arī apmācību programmu, veicinot radošo industriju kā izaugsmes, nodarbinātības un ekonomikas stiprināšanas resursu ietekmi⁸⁷.

Sēklas finansējums

Atbalsta instrumenta nosaukums tiešā veidā atspoguļo tā būtību — pievēršas pavisam jauniem uzņēmumiem, ko raksturo augsts investīciju risks (attiecīgi arī radošās industrijas), atbalstot tos idejas virzīšanā līdz prototipam, t.sk., piedāvājot nelielu finansējumu⁸⁸.

⁸⁴ *Moving Mainstream: The European Alternative Finance Benchmarking Report.*

⁸⁵ *Towards more efficient financial ecosystems.*

⁸⁶ The European Confederation for Angel Investing. Pieejams:

<http://www.businessangelseurope.com/SitePages/default.aspx>. [Skat. 03.02.2016.]

⁸⁷ *Towards more efficient financial ecosystems*

⁸⁸ *Towards more efficient financial ecosystems*

Programma „Radošā Eiropa”

Ļoti nozīmīgs Eiropas Savienības līmeņa atbalsta piedāvājums kultūras un radošajām nozarēm ir programma „Radošā Eiropa”, kas izveidota 2013. gadā un paredzēta kā pamata instruments dažāda veida atbalstam ne tikai uzņēmumiem, kas ir šī darba fokuss, bet arī bezpeļņas organizācijām, piedāvājot ne tikai finanšu palīdzību, bet arī sadarbības un mobilitātes iespējas, kas ir Eiropas Savienības attīstības risinājumu un plānošanas būtiska sastāvdaļa. Programma izveidota pirms jaunā plānošanas perioda 2014 — 2020, apvienojot iepriekš piedāvātās programmas *Culture*, *Media* un *Media Mundus*⁸⁹. Visā Eiropas Savienībā izveidots programmas atbalsta tīkls informācijas izplatīšanai, pārraudzīšanai.

Programma iedalās 2 lielās daļās: kultūra un mediji (*Culture* un *Media*), abi šie virzieni var skart arī uzņēmuma pilnveidošanu — kapacitātes stiprināšanu, zināšanu pilnveidošanu, atbalstu eksportam. Šajā gadījumā apvienotais instruments piedāvā finanšu līdzekļus cita atbalsta realizēšanai — mobilitātei, tīklošanai, sadarbībai.

Media apakšprogrammā aicināti pieteikties Eiropas audiovizuālo darbu veidotāji kādā no atbilstīgajām darbībām: dramatiskas filmas, animācijas filmas vai radošas dokumentālās filmas, kas galvenokārt paredzētas televīzijai. Eiropas Savienības veidotie instrumenti popularizē sadarbību un vairāku valstu kopīgu darbu pie produktiem, attiecīgi arī šajā programmā ir nosacījums darbu producēšanā iesaistīt lielu skaitu profesionāļu, kā arī vismaz trīs raidorganizācijas un trim apakšprogrammas valstīm. Arī izvērtēti darbi tiek pēc to nozīmīguma un Eiropas pievienotās vērtības (to starptautiskā izmantošanas potenciāla), satura un darbību kvalitātes (tostarp Eiropas dimensijas), rezultātu izplatīšanas, ietekmes un ilgtspējības. Papildus punkti tiek piešķirti, ja projekti tiek paredzēti jauniešu auditorijai, kā arī, ja uzņēmums dibināts valstī ar zemu vai vidēju producēšanas jaudu⁹⁰, attiecīgi Latvijai iespējams gūt papildu punktus, tikai jāizmanto sniegtās iespējas.

Programma ir ieinteresēta atbalstīt tādu audiovizuālo darbu, kam ir pārrobežu aprites potenciāls Savienībā un ārpus tās, atbalstīt audiovizuālo darbu ražošanas uzņēmumus, jo īpaši neatkarīgu producentu sabiedrības, kā arī veicināt starptautisko

⁸⁹ European Commission. *Creative Europe. Supporting Europe's cultural and creative sectors*. Pieejams: https://eacea.ec.europa.eu/creative-europe_en. [Skat.06.03.2016.]

⁹⁰ European Commission. *Creative Europe. Supporting Europe's cultural and creative sectors. Funding*. Pieejams: https://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/funding/tv-programming-2016_en/. [Skat. 02.02.2016.]

kopražojumu tapšanu. Programma atbalsta ne tikai filmu, bet arī videospēļu un citu interaktīvu darbu veidošanu, kas veido Eiropas Savienības tēlu, izaugsmi⁹¹.

Inkubatori, klasteri

Uzņēmējdarbības inkubatori un kā atsevišķi izdalīti specifiski pielāgoti radošajām industrijām ir atbalsta instrumentu apkopojums, nodrošinot plaša spektra palīdzību, sevišķi uzņēmējdarbības uzsākšanas posmā.

Pozitīvs piemērs tieši radošo industriju inkubatora darbībai ir tepat Igaunijā izveidotais „Estonian Creative Incubator”, kas darbojas jau kopš 2008. gada. Tā mērķis ir mazināt uzsākšanas riskus, veicināt radošo industriju konkurētspēju. Dalībnieki pilnveido savas uzņēmējdarbības prasmes, gūst finansējuma iespējas grantu veidā, sadarbojas viens ar otru.

Klasteri visvairāk ir pamata instruments, ir visvairāk noderīgi uzņēmējdarbībai jau tās paplašināšanās, eksporta veicināšanas posmā⁹². Tas veicina jau esošu uzņēmumu sadarbību, kopīgu zināšanu pilnveidošanu, kopīgu darbu eksporta jomā. Tas ir vērtīgs arī pilsētas tēla veidošanas kontekstā, jo ir dabīgi izveidojies līdzīgu jomu sakopojums vai arī atsevišķs atbalsta instruments saistoša tēla veidošanai.

3.2. Pieejamie atbalsta instrumenti kultūras un radošajām industrijām Latvijā

Par radošo industriju atbalsta instrumentiem Latvijā iespējams runāt dažādos salīdzinošos aspektos: salīdzinot tos ar Eiropas Savienībā pieejamajiem, vērtējot, cik daudz no kultūrpolitikā plānotā tiek realizēts realitātē. Tiek pievērsta uzmanība arī radošo industriju atbalstam lokālā līmenī, jo tās veido pilsētas pievilcīgu tēlu, attiecīgi veicina lokālpatriotismu, kā arī piesaista iedzīvotājus no citām Latvijas vietām. Radošo industriju atbalsts attiecīgi veicina attīstības plānošanā norādīto policentrisko izaugsmi. Reģionos arī tiek realizēti atbalsta instrumenti, kas vēl nav ieviesti Latvijas līmenī vai galvaspilsētā.

Arī Latvijā pieejamos atbalsta instrumentus iespējams grupēt divās lielās daļās, kas abas ir svarīgas radošo industriju uzņēmumu dibināšanai, uzturēšanai un attīstīšanai — konkrēta finansējuma piešķiršanas instrumenti pašu uzņēmumu idejām, kā arī

⁹¹ European Commission. *Creative Europe. Supporting Europe's cultural and creative sectors. Funding.*

⁹² Personu apvienība „SIA „Baltijas Konsultācijas” un SIA „Konsorts””. *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai.*

zināšanu pilnveidošanas, sadarbības instrumenti. Šīs divas grupas atšķiras ar to fokusu — lai gan abās grupās kaut kādā veidā tiek īstenoti abi nepieciešamie faktori (piemēram, aizdevumu piešķiršanas procedūrā tiek attīstītas zināšanas par uzņēmējdarbību), tiem ir dažādi sākotnējie mērķi. Gan vieni, gan otri ir nepieciešami radošo industriju attīstībai iepriekšminēto ierobežojumu — ierobežota piekļuve finansējumam banku sektora zināšanu trūkuma dēļ, izpratnes par uzņēmējdarbību trūkums — dēļ.

Finanšu līdzekļi uzņēmuma dibināšanai, attīstīšanai un uzturēšanai

Radošajām industrijām pieejami dažāda veida finanšu līdzekļi atkarībā no uzņēmuma attīstības stadijas, tā brīža idejām un vajadzībām, kā arī spējām finansējumu izcīnīt grantu gadījumā konkursa kārtībā, līdzīgi arī piesakoties fondu izsludinātiem konkursiem, arī aizdevumiem jāuzrāda atbilstošā dokumentācija.

Jaunajiem uzņēmumiem izveidots un jau populārs grantu konkurss ir „Atspēriens”, kas, lai gan piemērots dažāda veida uzņēmumiem un nav specifiski paredzēts, tomēr aktīvu interesi izraisa tieši radošo industriju lauciņā un pasludināts par veiksmīgu piemēru⁹³.

Finanšu institūcija

Jau 2013. gada pētījumā norādīts, ka nepieciešams izveidot Vienotu valsts finanšu institūciju, kas piedāvātu pielāgotu aizdevumu mehānismu, tam vajadzētu izvirzīt diferencētus piešķiršanas nosacījumus un vērtēšanā iesaistīt radošo nozaru ekspertus. Šie aizdevumi būtu īpaši svarīgi uzņēmējdarbības uzsākšanai⁹⁴, piešķirot nepieciešamo atspērienu. Sagatavojot aizdevuma saņemšanai nepieciešamo pielāgotu dokumentāciju un konsultācijas, iespējams veicināt uzņēmēju zināšanas un izpratni par paša plāniem un turpmākajiem soļiem.

Šai finanšu institūcijai vajadzētu piedāvāt arī riska kapitāla instrumentus, kuru pienesums ir ilgtermiņa ieguldījums komersantu pašu kapitālā ar mērķi paaugstināt vērtību⁹⁵.

Finanšu institūcija vienotam atbalstam ir izveidota — ALTUM. AS „Attīstības finanšu institūcija Altum” pašreizējā tās formā ir izveidojusies 2015. gadā, kad

⁹³ Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/starпноzares/radosa/CreativeIndustries_EstLatLit.pdf

⁹⁴ *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai.*

⁹⁵ *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai.*

apvienojās „Latvijas finanšu attīstības institūcija Altum”, „Latvijas Garantiju aģentūra” un „Lauku attīstības fonds”, Altum pašreiz īstenojot attiecīgi visas līdzšinējās programmas. Tās mērķis ir sniegt palīdzību noteiktām mērķa grupām finanšu instrumentu veidā, kā arī konkrētu programmu ietvaros arī nemateriālu atbalstu zināšanu pilnveidošanai.

Šajā institūcijā iespējams gūt valsts atbalstu dažādās uzņēmuma attīstības stadijās. Tas nav konkrēti paredzēts radošajām industrijām, tomēr ir vairākas programmas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, attiecīgi saņemot papildu atbalstu, ņemot vērā atšķirības un nepieciešamās izmaiņas esošajā banku sektora piedāvājumā.

Topošiem un jaundibinātiem uzņēmumiem (ne vairāk par 3 gadiem) institūcija piedāvā Starta programmu, kuras mērķis ir pilnveidot biznesa uzsācēju zināšanas un iemaņas, kā arī sniegt saimnieciskās darbības uzsākšanai nepieciešamo atbalstu. Tā paredz piešķirt aizdevumus ar pielāgotiem nosacījumiem, kā arī cita veida pakalpojumus, kā konsultācijas, palīdzība biznesa plāna un mērķu izstrādē. Svarīgi, ka šajā programmā iesniedzamo dokumentu apjoms tiek sagatavots kopā ar speciālistu palīdzību, tādējādi jaunajam uzņēmējam palīdzot tikt galā ar šāda veida formalitātēm⁹⁶.

Biznesa uzsācējiem pieejami arī mikrokredīti, kam var pieteikties arī pirms dibināšanas, kā arī tādi jau esoši uzņēmumi, kuros nav vairāk par 10 darbiniekiem. Mikroaizdevuma apmērs ir mazāks, un tā mērķis ir neliela biznesa sākšana vai attīstīšana⁹⁷.

Sadarbībā ar citiem nozīmīgiem atbalsta sniedzējiem — biznesa eņģeļiem, šajā gadījumā „Latvijas Biznesa eņģeļu tīklu” ir izveidots arī pilotprojekts biznesa uzsācēju un jau esošu uzņēmumu ar izaugsmes potenciālu atbalstam privāto investoru piesaistes veidā. Tā ir iespēja saņemt finansējumu arī tad, ja nav līdzfinansējuma vai nav nodrošinājuma komercbankā⁹⁸.

No 2016. gada 4. ceturkšņa būs pieejams atsevišķs grantu finansējums sociālās uzņēmējdarbības veicējiem. Šīs programmas īstenotājs ir Labklājības ministrija⁹⁹.

⁹⁶ ALTUM starta programma. <http://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/biznesa-uzsacejiem/starta-programma/par-starta-programmu/>

⁹⁷ ALTUM mikrokredīti. <http://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/biznesa-uzsacejiem/mikrokrediti-1/par-programmu/>

⁹⁸ ALTUM aizdevumi. <http://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/biznesa-uzsacejiem/aizdevumi-biznesa-engelu-finansetiem-projektiem/par-projektu/>

⁹⁹ ALTUM par sociālo uzņēmējdarbību. <http://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/biznesa-uzsacejiem/socialas-uznemejdarbibas-programma/par-programmu/>

Attiecīgi šāda programmas esamība norāda uz iespēju veidot atbalsta instrumentus arī konkrētām uzņēmējdarbības jomām.

Uz sadarbību, inovāciju un zināšanu pilnveidošanu ir vērsts biznesa uzsācējiem paredzētais finansiālais atbalsts start-up uzņēmumu apmācību, semināru, kontaktu dibināšanas un komunikācijas pasākumu rīkošanai, ko var saņemt komersanti, biedrības vai nodibinājumi. Tā mērķis ir veicināt start-up uzņēmumiem paredzēto pasākumu norisi tehnoloģisku un inovatīvu uzņēmumu dibināšanas sekmēšanai un zināšanu pilnveidošanai, tādējādi arī sekmējot saskarsmes iespējas ar mentoriem, investoriem, nozares speciālistiem¹⁰⁰. Šis atbalsta instruments ir īpaši svarīgs radošajām industrijām, ņemot vērā to tehnoloģisko dabu un ietekmi uz inovācijām, kā arī nepieciešamību pēc uzņēmējdarbības zināšanu pilnveidošanas.

Jāņem vērā, ka šī finanšu institūcija paredzēti dažāda veida biznesa uzsācējiem, tam nav konkrētas specializācijas, kā arī nav atsevišķas radošo industriju atbalsta, aizdevumu ar pielāgotiem nosacījumiem formas.

Nodokļu politika

Lai gan nav izveidoti atsevišķi nodokļu atvieglojumi radošajām industrijām, ir iespējas, ko tās var izmantot dažādās uzņēmuma stadijās. Ir pieejami uzņēmuma ienākuma nodokļa atvieglojumi iekārtu iegādei vai izveidei, atvieglojums par ieguldījumiem pētniecībā, kas varētu veicināt inovāciju integrēšanu uzņēmumu ikdienas darbā un attīstībā.

LIAA piedāvātās atbalsta programmas uzņēmējiem

Ar uzņēmumu atbalsta sistēmas veidošanu nodarbojas Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, kas ir ekonomikas ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde. LIAA sniedz gan informatīvo atbalstu, Klientu apkalpošanas zālē un citos komunikācijas veidos informējot interesentus (gan tos, kas vēlas uzsākt uzņēmējdarbību, gan jau esošus uzņēmējus) par atbalsta iespējām, gan sniedz palīdzību administrētajās Valsts atbalsta programmās¹⁰¹. Aģentūras mērķis ir „sekmēt uzņēmējdarbības attīstību Latvijā, veicinot ārvalstu investīciju apjoma pieaugumu un palielinot Latvijas konkurētspēju pašmāju un starptautiskajos tirgos”. Par saviem

¹⁰⁰ ALTUM biznesa uzsācējiem. Pieejams: <http://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/biznesa-uzsacejiem/atbalsts-start-up-uznemumu-apmacibai/par-programmu/>. [Skat. 01.03.2016.]

¹⁰¹ Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra. *Par LIAA*. Pieejams: <http://liaa.gov.lv/lv/par-liaa/>. [Skat. 06.02.2016.]

izaicinājumiem un virzītājspēkiem LIAA uzskata arī Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai, kas sniedz gan iespējas apgūt finansējumu, gan nepieciešamību celt Latvijas uzņēmumu konkurētspēju¹⁰². Ņemot vērā radošo industriju nozīmi pilsētu un valstu konkurētspējas veicināšanā, tās varētu sniegt nozīmīgu ieguldījumu ceļā uz šo mērķi, kā arī saskaņā ar uzstādīto attīstības virzienu būt par Latvijas iespēju. LIAA piedāvā dažādus atbalsta instrumentus, ievērojot nepieciešamību veidot kompleksu atbalsta sistēmu¹⁰³.

LIAA sniedz uzņēmumiem atbalstu vairākos virzienos: sniedz konsultācijas un informatīvo atbalstu par uzņēmējdarbības uzsākšanu (par biznesa plāna sastādīšanu, reģistrēšanos, tostarp citās valstīs, idejas pilnveidošanu un izstrādāšanu), kas ir īpaši svarīgi arī radošo industriju uzņēmumiem to zināšanu pilnveidošanai un idejas dzīvotspējas pārbaudei; nodrošina ES fondu ieviešanu un administrē to apguvi, kā arī projektu uzraudzību; īsteno Norvēģijas finanšu instrumentu programmu, kas vairāk attiecas uz videi draudzīgajām tehnoloģijām un inovācijām šajā jomā; veido ārējo mārketingu, izplata informāciju par Latvijas uzņēmumiem, veic tiešā mārketinga kampaņas pirms starptautiskām izstādēm, dibina kontaktus un organizē potenciālo sadarbības partneru vizītes¹⁰⁴. Arī šāds atbalsts radošo industriju pārstāvjiem ir ļoti nepieciešams, veicinot eksportu un ārzemju investīcijas, ņemot vērā sabiedrības interesi par radošo industriju produkciju, attiecīgi iespējamu finansējuma piešķiršanu investīciju veidā. Interesants ir aģentūras piedāvājums, veicinot radošo industriju pozitīvus pārneses efektus, veicinot dizaina pakalpojumu izmantošanu un konkurētspējīgu eksporta produktu izstrādi¹⁰⁵. Arī KM Radošo industriju nodaļas pārstāve runā par dizaina risinājumu ietekmi mūsdienās, kas radošo industriju lomu stiprina sadarbībā ar citām jomām. Valsts līmeņa atbildīgās institūcijas loma šajā procesā ir popularizēt ideju par dizaina un dizaina domāšanas risinājumiem citās nozarēs¹⁰⁶.

LIAA ir nozīmīga loma topošo uzņēmēju zināšanu veidošanā. Lai gan nav atsevišķas programmas radošajām industrijām, tiek piedāvātas konsultācijas par uzņēmējdarbības uzsākšanu, juridiskajiem jautājumiem, nodokļu politiku, ārējo tirgu apgūšanu. LIAA vispārējas programmas ietvaros būs atbildīga arī par Radošo industriju

¹⁰² LIAA. *Mērķi un kompetences*. Pieejams: <http://liaa.gov.lv/lv/par-liaa/merki-un-kompetences>. [Skat.05.05.2016.]

¹⁰³ *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai*.

¹⁰⁴ LIAA. *Darbības sfēras*. Pieejams: <http://liaa.gov.lv/lv/par-liaa/darbibas-sferas>. [Skat. 02.03.2016.]

¹⁰⁵ LIAA. *Pakalpojumi*. Pieejams: <http://liaa.gov.lv/lv/par-liaa/pakalpojumi>. [Skat. 04.05.2016.]

¹⁰⁶ Intervija ar Karīni Kalniņu. 1. pielikums

inkubatora darbību, sadarbojoties ar Kultūras ministriju un veidojot to atbilstošu radošo organizāciju vajadzībām¹⁰⁷, tomēr svarīgi pozicionējot tieši šo uzņēmējdarbības aspektu, tam nepieciešamās zināšanas un stratēģiju.

LIAA, pildot savas informācijas izplatīšanas funkcijas, regulāri publicē atbalsta instrumentu apkopojumu. Aktuālajā — 2016. gada maija — izdevumā publicēts radošo industriju inkubatora plāns.

LIAA sadarbībā ar kompānijām „BaltCap” un „Imprimatur Capital” īsteno arī sēklas, starta un riska kapitālfondus.

Koprades telpas, radošo industriju inkubatori, klasteri

Lai gan biznesa inkubatoru kustība sevišķi radošajās industrijās Latvijā nav tik attīstīta, ir vairāki piemēri līdzīgu funkciju veikšanā. Kā pirmais radošo industriju inkubators Latvijā darbību uzsāka Creative Andrejsala, kas darbojās no 2010. gada un dažādā veidā atbalstīja uzņēmumus no modes, dizaina, fotogrāfijas un citām radošo industriju jomām. Sakarā ar 2016. gada LIAA organizēto reģionālo biznesa inkubatoru un radošo industriju inkubatora izveides plāniem, privātie inkubatori vairs savus pakalpojumus un ieguldījumu šīs jomas veicināšanā nesniegs¹⁰⁸.

Konkrēti biznesa inkubatori gan nav vienīgais veids, kas sniedz finansiālu un nemateriālu atbalstu uzņēmumiem, veidojot atbilstošu arī institūciju, fizisku telpu. Pastāv vairākas koprades telpas, kas izveidotas, lai veicinātu sadarbību starp dažādu nozaru pārstāvjiem (radošo industriju potenciāla īstenošanai ir svarīga arī pārnozaru sadarbība), taču ir arī konkrēti uz radošajām industrijām vērstas koprades telpas kā nesen izveidotā „Skola6” Cēsīs, kas piedāvā telpas kopīgam un individuālam darbam, pasākumiem biznesam un izglītībai. Pašvaldība par pamatdarbības virzieniem noteikusi radošā un IT centra izveidi, nākotnē tiks nodrošināti arī inkubācijas un pirmsinkubācijas pakalpojumi. Jau pašlaik sadarbības un pielāgota ikdienas darba iespēju izmanto dažādu nozaru pārstāvji — modes dizaineri, mūziķi, gleznotāji¹⁰⁹.

Lai gan nav vēl visām radošajām industrijām izveidots biznesa inkubators, ir pieejami šaurākām apakšjomām veidotas atbalsta vietas, kas piedāvā gan sadarbības iespējas, gan reālu vietu darbam. Tehnoloģisko iesācēju uzņēmumiem pieejams

¹⁰⁷ Intervija ar Karīni Kalniņu. 1. pielikums

¹⁰⁸ Creative Andrejsala. Pieejams: <http://www.csala.lv/>. [Skat.03.02.2016.]

¹⁰⁹ Vidzemes Kultūras ziņas. Pieejams: http://www.vidzeme.lv/lv/kulturas_zinas/41/129871/. [Skat.03.02.2016.]

„TechHub Riga”, kas piedāvā dalību dažādos zināšanu pilnveidošanas pasākumos, kā arī, pulcējot līdzīgi domājošos uzņēmumus, sekmēt attīstību, pieredzes apmaiņu un kopīgu darbu pie attīstības projektiem. IT jomā tiek piedāvāts arī vēl viens inkubators EGLOO IT projektiem, kas plāno palīdzēt realizēt vairākus start-up projektus, piedāvājot tiem gan finansiālu, gan administratīvu atbalstu un telpas.

Klasteri savukārt pamatā tiek organizēti atsevišķās radošo industriju apakšjomās, piemēram, IT klasteris, tomēr Liepājā izveidots arī radošo industriju klasteris, kas ceļ jau esošu uzņēmumu kvalitāti, sadarbību, eksportspēju. Tas ir pieejams bezmaksas, un tā mērķis ir apvienot radošajās industrijās strādājošos, lai nodrošinātu zināšanu apmaiņu. Turpmāk, ņemot vērā vajadzības un iespējas, tiks realizēts arī reāls atbalsts, palīdzot piesaistīt finansējumu¹¹⁰.

Eiropas Biznesa atbalsta tīkls

Savu darbību Latvijā Eiropas biznesa atbalsta tīkls uzsāka 2008. gadā, tas ir uzņēmējdarbības un inovāciju atbalsta kontaktpunktu tīkls, kas sniedz praktisku informāciju par Eiropas Savienības jautājumiem, īpaši pievēršot uzmanību mazo un vidējo uzņēmumu informētības līmeni un interesi izmantot iespējas. Tas ir iepriekš minētās programmas COSME sastāvdaļām. Tīklā koordinēti darbojas aptuveni 600 partnerorganizāciju. Tīkls kalpo arī kā iekšējais informācijas aprites kanāls¹¹¹.

Valsts Kultūrkapitāla fonda piedāvājums

Lai gan pamatā Kultūrkapitāla fonds piedāvā finansējumu bezpeļņas organizāciju projektu īstenošanai, tas pieejams arī uzņēmumiem konkrētās radošo industriju apakšjomās, kā dizains, mūzika. Finansējums tiek piešķirts konkrētām idejām, bet arī tas var noderēt uzņēmēju ikdienas darbam un attīstībai. Kultūras ministrija veic pārrunas ar Kultūrkapitāla fondu, spējot mainīt atbalstāmās, veicināmās nozares¹¹². Attīstības plānošanas dokumenti ir svarīgi arī šajā gadījumā, jo iestādes savu darbību veido atbilstoši tiem.

¹¹⁰ Egliņš-Eglītis, Atis. *Liepājas lauvas*. Pieejams: <http://www.fold.lv/2014/11/liepajas-lauvas/>. [Skat.10.05.]

¹¹¹ Enterprise Europe Network Latvia. *Par Eiropas biznesa tīklu*. Pieejams: <http://www.een.lv/par-mums>. [Skat. 15.04.2016.]

¹¹² Intervija ar Karīni Kalniņu.

3.3. Pieejamības problēmas un iespējamā attīstība

Lai izvērtētu atbalsta instrumentu pieejamību Latvijā un veidus, kā īstenot to pilnu efektivitāti, pētīta to atbilstība Eiropas Savienībā pieejamajiem instrumentiem, to atbilstība Latvijas kultūrpolitikas dokumentiem un Eiropas Savienības attīstības plānošanai, kā arī informācijas pieejamība. Pievērsta uzmanība arī citām iespējamām problēmām tieši radošo industriju uzņēmumiem, piemēram, sarežģīts pieteikšanās process, kā arī citām, kas ne tikai pieejami teorētiskajos materiālos, bet ko intervijās atzinuši vietējā piedāvājuma īstenotāji. Veidojot daudzpusīga viedokļa apskatu, tika intervēti (daļēji strukturētas intervijas) divi dažāda atbalsta instrumentu pārstāvji:

1) intervija ar Latvijas Republikas Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Radošo industriju nodaļas pārstāvi Karīni Kalniņu. Kultūras ministrija ir valsts līmeņa atbildīgā institūcija par radošajām nozarēm un veic ne tikai informatīvo funkciju, kas izvirzīts par vienu no pieejamības attīstāmajiem faktoriem, bet arī reāli atbalsta esošus uzņēmumus vai dibināšanas sākumā, pildot tiešu vai sadarbības partnera funkciju. Tā ir arī institūcija, kas iesaistās atbilstošās kultūrpolitikas veidošanā, attiecīgi darot par iespējamu dažādu jaunu atbalsta instrumentu izveides veicināšanu. Ministrijas pārstāvei tika uzdoti jautājumi par pašreizējo ministrijas lomu, atbalsta instrumentiem, to nepieciešamību un iespējamo attīstību;

2) intervija ar alternatīvā finansējuma — pūļa finansēšanas (*crowdfunding*) platformas „Projektu banka” pārstāvi. „Projektu banka” ir kolektīvā ieguldījuma platforma, kurā uzņēmumiem, nevalstiskajām organizācijām un fiziskām personām ir iespēja iesniegt savu ideju un sasniegt sabiedrības atbalstu. Finansētājiem ir iespēja saņemt labumus, tiek veidota saikne starp idejas autoru un finansētāju, platformas veidotāju loma ir atbalstīt un administrēt tehnisko izpildījumu. Platformas veidotāji palīdz idejas kampaņas realizēšanā, bet pamata darbība ir pašu idejas autoru organizēta¹¹³.

Šādas intervijas izvēlētas, jo abām šīm formām — valsts un Eiropas Savienības atbalsta instrumenti un alternatīvā finansējuma ieguves iespējas — ir vienlīdz aktuāli, sevišķi ņemot vērā radošo industriju specifiku. Citur pasaulē pūļa finansējums ir pieprasīts, Latvijā tas vēl ir pavisam jauns, bet jau piedāvā citu skatījumu uz iespēju gūt finansējumu savu ideju realizēšanai.

¹¹³ Intervija ar Māri Cīruli.

Pēc kultūrpolitikas un esošās situācijas apzināšanas, kā arī speciālistu intervēšanas iespējams izvirzīt vairākus attīstības virzienus, kas būtu jāveic atbalsta instrumentu uzlabošanai un radošo industriju potenciāla īstenošanai.

1) nepieciešams izveidot **Radošo industriju inkubatoru**, kas apvienotu dažādus atbalsta instrumentus — gan iespēju pretendēt uz finansēm, gan sadarbību un zināšanu pilnveidošanu. Uz šo nepieciešamību un to kā iespējamu risinājumu nosaka ne tikai labā pieredze citās valstīs, bet arī tā iekļaušana dažādos Latvijas attīstības plānošanas dokumentos, beidzot ar Kultūras ministrijas darba plānu 2016. gadam, kurā norādīts, ka šogad ir jāuzsāk radošo industriju inkubatora darbība¹¹⁴. Arī LIAA izsludināto atbalsta instrumentu klāstā tiek atzīmēts, ka Ministru kabinetā šī gada maijā ir apstiprināta aģentūras, kas būs atbildīgā institūcija, izstrādātā programma jauno uzņēmēju atbalstam, kā arī radošo industriju inkubatora izveidei Rīgā, kam paredzēts atvēlēt 7,1 miljonu eiro. Šajā inkubatorā, līdzīgi kā citos, tomēr šis būs specifiski vērsts uz radošo industriju atbalstu, būs iespēja izmantot uzņēmējdarbībai nepieciešamo vidi, pilnveidot savas zināšanas dažādos semināros, apmācībās, pasākumos, veidojot uzņēmējdarbības prasmes, mentoru atbalstu, kā arī grantu līdzfinansējumu komersantu darbības izmaksām.

Intervijā Kultūras ministrijas Radošo industriju nodaļas pārstāve atzīst, ka, lai gan ar šī inkubatora izveidi nodarbosies LIAA, tiek uzturēta sadarbība, jo radošo industriju inkubatora izveidē ir īpaši svarīga atbilstošo nozaru pārstāvju līdzdarbība. Eksperte uzsver arī šī inkubatora lomū informācijas pieejamības veicināšanā — tā būtu kā vienas pieturas aģentūra, kur radošo industriju uzņēmējs var aiziet un uzzināt sev interesējošo informāciju par pieejamo atbalstu, jo pašlaik informācija ir izkaisīta. Eksperte uzsver arī divvirzienu komunikācijas iespējamību. Paturot prātā radošo industriju spēju veicināt inovācijas, ir ļoti svarīgi, lai atbalsta sniegšana un saziņa notiek ne tikai no inkubatora puses uzņēmējam, bet arī otrādi. Tā ir arī vieta, kur nozaru pārstāvjiem satikties un dalīties labajā pieredzē, problēmās¹¹⁵.

Par nepieciešamo uzlabojumu iepriekš pieminētajā atbalstā, lai veicinātu rīku efektivitāti, tiek noteikta nepieciešama katram inkubējamajam uzņēmumam identificēt sasniedzamos mērķus — inkubācijas sākumā sastādīt programmu, izstrādājot uzņēmējdarbības mērķus, apzinoties esošos un nepieciešamos resursus un

¹¹⁴ Latvijas Republikas Kultūras ministrija. *Kultūras ministrijas darba plāns 2016.*

¹¹⁵ Intervija ar Karīni Kalniņu.

pakalpojumus. Inkubatoros būs pieejami gan pirmsinkubācijas — idejas izvērtējums, apmācības, palīdzība biznesa plāna sagatavošanā —, gan inkubācijas pakalpojumi — atbalsts produkta attīstīšanā, finansējuma un klientu piesaistē.

2) banku sektora attieksmes un piedāvājuma izmaiņas.

Lai gan ir izveidota finanšu institūcija, kas piedāvā valsts atbalstu, nepieciešams attīstīt darbu ar radošo industriju pārstāvjiem, pievēršot uzmanību šādu instrumentu esamībai un iespējai pilnveidot arī uzņēmējdarbības zināšanas, piemēram, piedāvātajā Starta programmā. Atsevišķa programma šogad paredzēta sociālajai uzņēmējdarbībai, radošajām industrijām atsevišķa struktūra nav paredzēta. Iespējams, nav vajadzīga atsevišķa programma, taču, ņemot vērā gan politikas plānošanas dokumentos, gan Eiropas Savienības esošajos atbalsta instrumentos minēto specifiku, nepieciešama atsevišķa pieeja, ņemot vērā zināšanas un intelektuālo – nemateriālo īpašumu, kas apgrūtina iespējas izpildīt nepieciešamos nosacījumus. Arī KM Radošo industriju nodaļas pārstāve atzīst, ka tiek komunicēts ar Altum, veidojot sadarbību, taču viens no svarīgiem iemesliem ir radošo nozaru pārstāvju zināšanu trūkums uzņēmējdarbībā, kas attiecīgi nozīmē nepieciešamību pēc nozaru sadarbības vai efektīviem prasmju pilnveidošanas veidiem. Radošo industriju uzņēmumu atsaucības intensitāte un iemesli ir turpmāka iespēja pētījumiem. Ņemot vērā, ka ir izveidota atsevišķa valsts atbalsta finanšu institūcija, ar ko tiek veiktas pārrunas, kā arī nepieciešamā dokumentācija tiek izstrādāta kopā ar speciālistiem, tas ir piemērotāks arī radošo industriju pārstāvjiem.

3) informācijas pieejamība, saistošs noformējums.

Saistošas un plaši pieejamas informācijas trūkums varētu būt viens no trūkumiem pilnvērtīgam radošo industriju atbalsta instrumentu izmantojumam un nozaru attīstībai. Arī Eiropas institūcijas atzīst, ka ir nepieciešams uzlabot un pielāgot informāciju par pastāvošajām programmām un fondiem, kas varētu arī nostiprināt pārnesi ar citām politikas jomām¹¹⁶. Par informācijas sadrumstalotību un nepieciešamību veidot vienotu platformu sociālajos tīklos runā arī radošo industriju eksperte. Radošajām industrijām veltītai informācijai vēl vairāk kā citai mērķauditorijai vajadzētu pievērst uzmanību informācijas noformējumam, saprotamībai, kā arī vienotai

¹¹⁶ Eiropas Savienības padome. *Padomes secinājumi par kultūras un radošo nozaru pārneses efektu — inovāciju, ekonomikas ilgtspējas un sociālās iekļaušanas veicināšanai*. Eiropas Savienības oficiālais vēstnesis. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527\(03\)&from=LV](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527(03)&from=LV)

izplatīšanai. Alternatīvā finansējuma platformas pārstāvis intervijā atzīst, ka, veidojot pūļa finansējuma platformu, nopietni strādāts tieši pie saprotamības un mājaslapas dizaina, kas ir askētisks un mūsdienīgs. Pūļa finansējums ir sevišķi atkarīgs no informētības, taču šajā gadījumā, ņemot vērā tā nostāju pašas sabiedrības atbildības un sadarbības veicināšanā, par sava produkta vai pakalpojuma informēšanu atbildīgs pats pieteicējs, savukārt platformas autori sniedz palīdzību, konsultācijas produkcijas izplatīšanā, kampaņas organizēšanā. Informācija par alternatīvā finansējuma iespējām pieejama arī organizācijas sociālajos portālos, taču tā atbalstītāju un informēto skaits nav pietiekami liels (1801 sekotājs¹¹⁷), iespējams, salīdzinoši neilgā pastāvēšanas laika dēļ, kā arī finansējuma trūkuma dēļ (atbalsta instrumentu veidošanā svarīgi ņemt vērā ārēja finansējuma iespējām nodrošināt ilgtspējību).

Pašlaik radošajām industrijām Latvijā pastāv pāris nozīmīgi informācijas kanāli. Viens no tiem ir ministrijas atbalstīta, speciāli industrijām paredzēta platforma *fold.lv*, kas piedāvā teorētiskos materiālus, aktualitātes, aktuālo notikumu kalendāru, kā arī atsevišķu sadaļu par atbalsta iespējām, tomēr šī sadaļa ir nepilnīga¹¹⁸.

Radošo industriju sakarā liela nozīme ir arī noteiktās informācijas platformas vizuālais tēls. Intervijā ar alternatīvā finansējuma piedāvātāju, tiek atzīts, ka par to tika nopietni domāts, veidojot un arī vēlāk pievienojot jaunas ziņas.

Būtu nepieciešama lielāka sociālo portālu aktivitāte, ņemot vērā mūsdienu tendences un uzņēmumu iesaistīšanos, piemēram, *facebook* platformā kā informācijas un reklāmas rīkā. Ir pieejama *facebook* lapa „Atbalsts uzņēmējiem”, taču tajā tiek publicēti arī, piemēram, atskati uz notikušajiem pasākumiem, kā arī tā nav tiešā veidā vērsta uz radošo industriju vai vispārēji mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Būtu nepieciešams pievērst uzmanību lapas vizuālajam noformējumam, ņemot vērā vizualitātes lomu radošajās industrijās, kā arī piedāvāt vienu, saprotamu vietni, kas apvienotu pieejamos dažādos informācijas kanālus. Gan valsts līmenī atbildīgās institūcijas — KM Radošo industriju nodaļas pārstāve, gan alternatīvā finansējuma idejas attīstītājs piekrīt, ka nepieciešams attīstīt informētību. Par veiksmīgu informācijas ieguves instrumentu ar iespēju konsultēties, gūt precīzu un daudzpusēju informāciju, kā arī veidot divpusēju komunikāciju Radošo industriju nodaļas pārstāve atzīst plānoto Radošo industriju inkubatoru, kas kalpos kā vienas pieturas aģentūra.

¹¹⁷ Informācija uz 19.05.2016.

¹¹⁸ Biedrība „Forum of Latvian Design”. FOLD. Pieejams: <http://www.fold.lv/category/atbalsts/>. [Skat. 10.02.2016.]

Par atbalsta instrumentiem informē arī LIAA, izdodot aktuālu ikmēneša ziņu lapu, taču tajā ir pieejams plašs spektrs, ne tikai radošajām industrijām piemērotu instrumentu, informācijas ir daudz, tā ir noformēta viena lielā apkopojumā.

Nepieciešamību pilnveidot informācijas pieejamību min arī 2013. gada pētījums, kas atzīst, ka nepieciešama *online* platforma izpratnes veidošanai ne tikai komunikācijai savā starpā, bet arī uz āru, veidojot sabiedrības izpratni par radošajām industrijām, skaidrojot to būtību, ekonomisko potenciālu, rosinot uzņēmējdarbības uzsākšanu¹¹⁹. Savā veidā šo funkciju īsteno platforma *fold.lv*, interesantā, arī ne nozarēs iesaistītajiem saprotamā veidā publicējot aktuālo informāciju un organizējot pasākumus, tostarp pilsētvidē, tomēr iespējams strādāt pie atsevišķa rīka atbalsta instrumentu popularizēšanai tieši radošajās industrijās pa tām atbilstošajiem kanāliem.

4) alternatīvā finansējuma iespēju attīstība.

Pašā pamatā nepieciešams meklēt iemeslus un risināt radošo industriju uzņēmēju zemo aktivitāti alternatīvā finansējuma iespēju izmantošanā. Intervijā pūļa finansējuma platformas veidotājs min, ka aktivitāte no uzņēmējiem ir neliela, jo tie, iespējams, nesaskata savas idejas iederīgumu starp esošajām kultūras un labdarības, bezpeļņas idejām, kā arī nav informēti par šādas platformas esamību. Principā gan Eiropas Savienības un visas pasaules pieredze, gan esošie apstākļi — dizains, vieglā pieteikšanās forma, iespēja pašiem reklamēt un uzrunāt potenciālo mērķauditoriju, neatkarība no atsevišķām finanšu institūcijām, bet gan sadarbība ar individuāliem finansētājiem, kas arī paši saņem labumus, — ir piemēroti un labvēlīgi pamatnosacījumi radošo industriju uzņēmumu atsaucībai.

Platformas pārstāvis runā arī par iespējamām uzlabojumiem nākotnē. Pašos pamatos „Projektu banka” nav paredzēta tikai kā finansējuma ieguves vieta, tā ir vieta, kur attīstīt savas idejas, izmēģināt tās, kas ir noderīgi un nepieciešami ikvienā uzņēmējdarbībā, tostarp radošajās industrijās. Nākotnē plānots izveidot atsevišķu sadaļu, kurā var satikties ideju ģeneratori un īstenotāji, tādējādi piedāvājot uzņēmējiem veiksmīgu sadarbības rīku. Vēl nākotnē plānotas pāris citas pasaulē populāras alternatīvā finansējuma iespējas: kapitāldaļu iegāde šādā *online* platformā, darbs ar papildu finansējuma veidiem kombinētā formā, tostarp grantu programmu „Atspēriens” un Rīgas domi¹²⁰. Plānots arī turpināt strādāt pie reklāmas.

¹¹⁹ Radošo industriju darbību un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai.

¹²⁰ Brigita Medne. *Saruna ar Māri Cīruli*. 2016. gada 12. maijs. Audioieraksts Brigitas Mednes personīgajā arhīvā. Intervijas transkripts 2. pielikums.

5) starpnozaru un nozares pārstāvju sadarbības attīstīšana.

Par vienu no svarīgiem punktiem kultūras un radošo industriju raksturojumā ir to ietekme uz citām jomām, tomēr šīs ietekmes veicināšanai nepieciešamas platformas, atbalsta instrumenti. Viena no nepieciešamībām ir dažādu nozaru sadarbība un pieredzes apmaiņa inkubatoros un klasteros, kas pašlaik tiek veidoti vienas nozares ietvaros (IT, zaļās tehnoloģijas, top plašāks — radošo industriju, tomēr nepieciešama arī zinātnes, citu uzņēmējdarbības veidu iesaistīšanās). Dažādu jomu līdzdarbību par nozīmīgu minējusi Radošo industriju pārstāve, savukārt alternatīvā finansējuma pārstāvis, runājot par nākotnes attīstību, min jau augstāka līmeņa sadarbības iespēju — dalīšanos ar idejām un kopīgu darbu pie tām, šādas ideju platformas iekļaušanu jau esošajā līdzfinansējuma vietnē.

Efektīva sadarbība ar citām jomām veicinātu arī pozitīvu partnerību veidošanos. Veiksmīga uzņēmuma veidošanai radošajās industrijās nepieciešama gan spēja radīt konkrēto produktu, gan uzņēmējdarbības zināšanas, ko attiecīgi iespējams iesaistīt uzņēmumā sadarbības formā. Arī sadarbība starp vienas jomas pārstāvjiem var veicināt, piemēram, eksportu, kā tas vērojams klasteru gadījumā vai mobilitātes projektos¹²¹.

6) jauniešu iesaistīšana radošo industriju uzņēmumos.

Vairākos pētījumos norādīta kultūras loma agrās skolas pamešanas novēršanai, savukārt radošās industrijas iespējams skatīt arī kā nodarbinātības iespēju, ņemot vērā, ka šīs jomas jauniešiem caurmērā šķiet saistošākas. Iespējams veidot atbilstošas programmas un atbalsta instrumentus, lai ne tikai sniegtu jauniešiem iespēju iegūt pieredzi un praksi uzņēmumā, bet arī uzņēmumam iegūt papildu darbaspēku. Eiropas Komisijas Zaļajā grāmatā par kultūras un radošo industriju potenciāla izmantošanu minēta iespēja uzņēmējdarbības inkubatoru un izglītības iestāžu sadarbībai, nodrošinot atbilstību starp piedāvājumu un pieprasījumu¹²². Pašlaik Latvija pievienojusies vispārējam *Demola* tīklam, kā arī augstskolās pastāv inkubatori, kas nereti pievēršas radošajām industrijām. Nepieciešams šo ideju attīstīt plašāk, rosinot arī jauniešus īstenot savas idejas, piesaistot nozaru speciālistus, tostarp uzņēmējdarbības ekspertus, lai veidotu plaša spektra bāzi, kas nepieciešama veiksmīgai savas uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstīšanai radošajās industrijās.

¹²¹ Intervija ar KM Radošo industriju nodaļas pārstāvi Karīni Kalniņu.

¹²² Eiropas Komisija. *Zaļā grāmata. Kultūras un radošo nozaru potenciāla īstenošana.*

Veicināt informētību, kā arī jauniešu iesaistīšanos uzņēmējdarbībā, spētu attīstīt tēmu iekļaušana atbilstošajās studiju programmās — radošā uzņēmējdarbība, biznesa zināšanu pamati, atbalsta instrumentu plašais klāsts un iespējas to sasniegt. Pētījumi, runājot par radošo industriju uzņēmumu zināšanu trūkumi, runā par nepieciešamību to apgūt teorētiski.

7) finansējuma ieguves iespēju dažādība un piemērotība radošajām industrijām labvēlīgas uzņēmējdarbības vides veidošana.

Iepriekšminēto nozaru atšķirību dēļ potenciāla īstenošanu veicinātu dažādu un piemērotu finanšu instrumentu pieejamība, tajā pašā laikā apzinoties, ka ieguldījums radošajās industrijās ir ieguldījums ekonomikā kopumā¹²³. Pašlaik tiek realizēta radošajām industrijām paredzētu grantu programma Cēsīs, kā arī „Atspēriens”, kas pētījumos minēts kā pozitīvais Latvijas izaugsmes piemērs. Interesants veids inovāciju un savstarpējas uzņēmējdarbības veicināšanai ir Eiropas Savienībā pastāvošie vaučeri, ko plānots ieviest arī Latvijā¹²⁴. Finanšu jomas apjomīgākai attīstībai būtu nepieciešams pārskatīt un plānot pieteikšanās sistēmu, pagaidām alternatīvā finansējuma iespējas atšķiras ar vienkāršu pieteikšanos. Jaunu finanšu instrumentu izveide kā nepieciešamība atzīmēta arī Eiropas Savienības ilgtspējīgas attīstības stratēģijā Eiropa2020.

¹²³ Eiropas Komisija. *Zaļā grāmata. Kultūras un radošo nozaru potenciāla īstenošana.*

¹²⁴ Intervija ar Karīni Kalniņu.

NOBEIGUMS

Kultūras un radošās industrijas ir aizvien augošs sektors, kas iegūst jaunas aprises arī atbalsta instrumentu veidā. Tiek pētīta šo uzņēmumu un arī bezpeļņas organizāciju nozīme ekonomikā un citās jomās, pamatojot nepieciešamību tās atbalstīt. Kultūras un radošās industrijas tiek plaši iekļautas arī attīstības plānošanā, kas nozīmē rēķināšanos ar tām un nepieciešamību veidot to attīstībai labvēlīgu vidi. Aizvien lielāku nozīmi iegūstot dažādiem atbalsta instrumentiem, nepieciešams vērtēt to kvalitāti un efektivitāti. Turpmāku pētījumu fokuss varētu būt šo instrumentu kvalitāte no pašu industriju pārstāvju skatupunkta.

Cita attīstības perspektīva ir vienota jēdziena apzināšana atbalsta instrumentu internacionālai īstenošanai, kas ir lēmumpieņēmēju ziņā. Sabiedrība savukārt, nodrošinot pamata finansējumu, spēj realizēt alternatīvus atbalsta instrumentus, izveidojot un veicinot uzņēmēju dalību pūļa finansējuma vākšanas platformās.

Kultūras un radošo industriju atbalsta instrumentu pieejamība ir plašs jautājums. Tam ir vairāki slāņi, sākot no praktiskas pieejamības — atbilstošu instrumentu esamības, šajā ziņā situāciju Latvijā iespējams raksturot kā vidēji labu. Mums nav dažādu Eiropas Savienībā jau esošu finanšu un sadarbības veidošanas instrumentu (alternatīvā finansējuma variācijas, banku sektora piedāvājuma dažādība), tomēr dažādas pamata funkcijas iespējams realizēt, un pastāv labvēlīgi apstākļi gan uzņēmumu dibināšanai, gan uzturēšanai un attīstībai. Pozitīvs aspekts ir radošo industriju iekļaušana nacionālas nozīmes plānošanas dokumentos, kā arī lokālas intereses un darbības centrā. Šajā slānī salīdzināts plānotais un pieejamais piedāvājums. Nākamais slānis šo atbalsta instrumentu pieejamībā ir informācijas pieejamība, pieteikuma sarežģītība, vizuālais noformējums. Gan ekspertu viedoklis, gan apzinot esošo piedāvājumu, konstatēts, ka nav konkrēta, vienota informācijas kanāla, kurā tiktu publicēta saistošā informācija. Ir nepieciešams izveidot saistošu vizuālo kampaņu, kā arī citus informēšanas veidus, piemēram, informējot un rosinot iespējas izmantot atbilstošo nozaru studentus.

Visbeidzot trešais slānis ir šo atbalsta instrumentu saskaņotība ar pašu radošo industriju uzņēmēju pārstāvjiem, ko iespējams turpmāko pētījumu veidā uzzināt fokusgrupu, interviju veidā ar nesen uzsākušiem, jau strādājošiem radošo industriju uzņēmumiem, uzzinot gan viņu informētības līmeni, gan vajadzības. Šajā ziņā pozitīva ir iecerētā Radošo industriju inkubatora realizācija, kas kalpos dažādiem mērķiem.

Kultūras un radošo industriju atbalsta instrumentu kvalitāti un pieejamību nepieciešams turpināt analizēt, nodrošinot arī turpmāku publiskā finansējuma piešķiršanu šīm nozarēm un esošā piedāvājuma efektivitāti. Radošo industriju atbalsta sistēma un tās regulēšana nepieciešama arī šo jomu pārneses efektu dēļ — lai īstenotu pilnu to potenciālu.

Lai gan nozares attīstās ātri, atbalsta instrumentu veidošana ir ilgāks process, tajā iesaistīto lēmēj institūciju dēļ, tādēļ pēdējā ievērojamajā pētījumā „Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi mērķtiecīgai attīstībai” visi minētie attīstības virzieni nav īstenoti, tomēr daļa ir realizēta un aktīvi strādā uzņēmumu atbalsta jomā.

KOPSAVILKUMS

- Pastāv dažādi priekšstati par kultūras un radošo industriju definīciju un jēdziena attīstību, kas vēl joprojām ietekmē šo jautājumu, bet šajā darbā izmantota Latvijas Republikas Kultūras ministrijas definīcija: „kultūras un radošās industrijas ir aktivitātes, kas balstās uz individuālo vai kolektīvo radošumu, prasmēm un talantu un kuras, izveidojot un izmantojot intelektuālo īpašumu, spēj celt labklājību un radīt darbavietas. Radošās industrijas rada, attīsta, ražo, izmanto, izrāda, izplata, saglabā produktus, kam piemīt ekonomiska, kultūras un/vai izklaides vērtība”¹²⁵. Izvirzītas arī konkrētas nozares: „arhitektūra, dizains, kino, izpildītājmāksla, vizuālā māksla, mūzika, izdevējdarbība, televīzija, radio un interaktīvie mediji, reklāma, datorspēles un interaktīvās programmatūras, kultūras mantojums, kultūras izglītība, atpūta, izklaide un citas kultūras darbības”¹²⁶. Šis formulējums iekļauts kultūrpolitikas plānošanā jau iepriekšējā plānošanas periodā — Valsts kultūrpolitikas vadlīnijās 2006. — 2015. gadam, kas plašā mērogā nacionālo valstu likumdošanā tika ietverts pēc Britu padomes iniciatīvas. Tiek lietoti jēdzieni: kultūras un/vai radošās industrijas, kultūras un radošās nozares.
- Galvenie kultūras un radošo nozaru piekļuves finansējumam traucējumi ir informācijas apmaiņas problēmas starp uzņēmumu un tirgu; tos pārsvarā veido nemateriālais, intelektuālais īpašums, kam grūti noteikt vērtību; uzņēmējdarbības zināšanu trūkums; publiskā finansējuma un tirgus ierobežojumi; informācijas trūkums par atbalsta iespējām; intelektuālā īpašuma aizsardzības jautājumi; iekšējā heterogenitāte.
- Kultūras un radošo industriju pienesums ekonomikai un sabiedrībai: nodarbinātības veicināšana (sevišķi jauniešu), zināšanu pārnese (radošums, atvērtība, kompetenču un prasmju attīstība, inovācijas), industriju pārnese, tīklojuma pārnese efekti. Radošo industriju pozitīvā ietekme ļauj pamatot atbalsta instrumentu nepieciešamību pilna potenciāla īstenošanai.
- Iespējas atbalstīt kultūras un radošās nozares to pilna potenciāla īstenošanai, kas vienlaicīgi attēlo arī nepieciešamās izmaiņas jomās: eksperimentēšanai piemērotu

¹²⁵ Kultūras ministrija. Kultūras un radošās industrijas. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/radosas_industrijas.html. [Skatīts 04.04.2015.]

¹²⁶ Kultūras ministrija. Kultūras un radošās industrijas. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/radosas_industrijas.html. [Skatīts 04.04.2015.]

pamatnosacījumu nodrošināšana, virzīšanās uz jaunradē balstītu ekonomiku, atbalsts to attīstībai vietējā un reģionālā vidē.

- Radošo industriju attīstības plānošana iekļauta gan visas Eiropas Savienības dokumentos, kā „Radošā Eiropa 2020”, gan Latvijas mērogā — Nacionālajā attīstības plānā, Kultūrpolitikas pamatvadlīnijās, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā, kā arī lokāla līmeņa plānošanas dokumentos, veidojot pievilcīgu pilsētas tēlu, piemēram, Cēsīs. Visos šajos dokumentos radošās industrijas ieņem nozīmīgu vietu kā pozitīvs apvienojums starp strauju izaugsmi ekonomikā un citiem pozitīviem ieguvumiem.
- Viena no pieejām atbalsta instrumentu grupēšanā ir pēc to nozīmes: apstākļu radīšana (stratēģijas, politikas, informācijas pieejamība, stratēģiska sadarbība, partnerības veicināšana, kartēšana); industriju stiprināšana (tīklojumi, klasteri, finansējuma pieejamība, radoša biznesa inkubācija, infrastruktūra, kapacitātes veidošana); ietekme (*spillover effect*) (inovācija, zīmološana, izglītība, reģionālā attīstība, vides ilgtspējība, labklājība).
- Eiropas Savienībā pieejami gan finanšu, gan sadarbības un zināšanu pilnveidošanas instrumenti radošajām industrijām, kas ir gan tieši piemēroti radošajām industrijām, gan plašāk — mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, starp kuriem parasti rindojas arī radošās industrijas. Pieejami granti, dažāda veida aizdevumi, vaučeri, uzņēmējdarbībai labvēlīgas politikas veidošana, atsevišķas finanšu institūcijas, alternatīvais — pūļa finansējums, biznesa eņģeļi, atsevišķas programmas, kā „Radošā Eiropa”. Arī Latvijā pieejams vairums no šiem atbalsta instrumentiem. Bet nepieciešamās attīstības jomas ir: Radošo industriju inkubatora izveide, banku sektora piedāvājuma izmaiņas, informācijas pieejamības veicināšana un saistošs noformējums, alternatīvā finansējuma iespēju attīstība, starpnozaru un nozares pārstāvju sadarbības attīstīšana, jauniešu iesaistīšana, finansējuma ieguves iespēju dažādošana un piemērošana kultūras un radošo industriju vajadzībām.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

- 1) Arts Impact Fund. Pieejams: <https://artsimpactfund.org/>. [Skat.03.02.2016.]
- 2) ALTUM biznesa uzsācējiem. Pieejams:
<http://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/biznesa-uzsacejiem/atbalsts-start-up-uznemumu-apmacibai/par-programmu/>. [Skat. 01.03.2016.]
- 3) Biedrība „Forum of Latvian Design”. FOLD. Pieejams:
<http://www.fold.lv/category/atbalsts/>. [Skat. 10.02.2016.]
- 4) British Council. *What are Creative Industries and Creative Economy*. Pieejams:
http://creativecities.britishcouncil.org/creativeindustries/what_are_creative_industries_and_creative_economy. [Skat.10.12.2015.]. Autores tulkojums.
- 5) Cēsu novada integrētās attīstības programma 2013. — 2019. gadam. Pieejams:
[http://cesis.lv/uploads/files/Attistibas_programma_investiciju_plans_ITI\(1\).pdf](http://cesis.lv/uploads/files/Attistibas_programma_investiciju_plans_ITI(1).pdf). [Skat. 16.05.2016.]
- 6) Cēsu novada ilgtspējīgas attīstības programma. Pieejams:
http://cesis.lv/uploads/files/C%C4%93su%20Strat%C4%93%C4%A3ija_2015_final.pdf. [Skat. 05.02.2016.]
- 7) Confederation for Angel Investing. Pieejams:
<http://www.businessangelseurope.com/SitePages/default.aspx>. [Skat. 03.02.2016.]
- 8) Creative Andrejsala. Pieejams: <http://www.csala.lv/>. [Skat.03.02.2016.]
- 9) Creative Industries Fund NL. *Grant Programme for Design*. Pieejams:
http://stimuleringsfonds.nl/en/grants/grant_programme_for_design/. [Skat. 09.02.2016.]
- 10) Creative Industries in Latvia, Lithuania and Estonia. Pieejams:
http://www.km.gov.lv/lv/doc/starpnozares/radosa/CreativeIndustries_EstLatLit.pdf. [Skat. 05.05.2016.]
- 11) Davies, Rosamund and Gaulti Sigthorsson. *Introducing the Creative Industries: From Theory to Practice*. SAGE Publications Ltd., London, 2013
- 12) Egliņš-Eglītis, Atis. *Liepājas lauvas*. Pieejams: <http://www.fold.lv/2014/11/liepajas-lauvas/>. [Skat.10.05.]
- 13) Eiropas Komisija. *Komisijas paziņojums. Eiropa2020 — stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei*. Pieejams: <http://eur->

- lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LV:PDF.
[Skat.15.03.2016.]
- 14) Eiropas Komisija. *Zaļā grāmata. Kultūras un radošo nozaru potenciāla īstenošana.*
Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0183&from=EN>. [Skat. 03.02.2016.]
- 15) Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome. *Regula (ES) Nr. 1295/2013 (2013. gada 11. decembris), ar ko izveido programmu "Radošā Eiropa" (2014.–2020. gads) un atceļ Lēmumu Nr. 1718/2006/EK, Lēmumu Nr. 1855/2006/EK un Lēmumu Nr. 1041/2009/EK.*
Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/lv/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1295&from=EN>.
[Skat. 15.02.2016.]
- 16) Eiropas Savienības Padome. *Padomes secinājumi par kultūras un radošo nozaru pārneses efektu — inovāciju, ekonomikas ilgtspējas un sociālās iekļaušanas veicināšanai.* Pieejams:
[http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527\(03\)&from=LV](http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527(03)&from=LV). [Skat.30.03.2016.]
- 17) Enterprise Europe Network Latvia. *Par Eiropas biznesa tīklu.* Pieejams:
<http://www.een.lv/par-mums>. [Skat. 15.04.2016.]
- 18) Enterprise Europe Network Latvia. *ES atbalsta programmas.* Pieejams:
<http://www.een.lv/pakalpojumi/es-atbalsta-programmas>. [Skat. 03.03.2016.]
- 19) European Commission. Culture. *Supporting creative industries.* Pieejams:
http://ec.europa.eu/culture/policy/cultural-creative-industries/index_en.htm. [Skat. 05.03.2016.]
- 20) European Commission. *Digital Single Economy. Digital Economy & Society.*
Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/ict-innovation-vouchers-action-1>. [Skat. 25.03.2016.]
- 21) **European Commission Directorate-General for Education and Culture.**
Towards more efficient financial ecosystems: Innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors (CCS): good practice report.
Pieejams: <http://bookshop.europa.eu/en/towards-more-efficient-financial-ecosystems-pbNC0416091/>. [Skat.15.03.2016.]
- 22) European Commission. *Executive Agency for SMEs.* Pieejams:
<http://ec.europa.eu/easme/>. [Skat.03.04.2016.]

- 23) European Commission. *Public contracts and funding*. Pieejams:
http://ec.europa.eu/contracts_grants/grants_en.htm. [Skat. 06.05.2016.]
- 24) European Commission. *Research Executive Agency*. Pieejams:
http://ec.europa.eu/rea/index_en.htm. [Skat. 09.02.2016.]
- 25) European Commission. *Survey on access to finance for cultural and creative sectors*. Pieejams: http://ec.europa.eu/culture/library/studies/access-finance_en.pdf.
[Skat. 10.03.2016.]
- 26) Ernst&Young. *Creating Growth. Measuring cultural and creative markets in the EU*. Pieejams: http://www.creatingeurope.eu/en/wp-content/uploads/2014/11/EN_4_pages.pdf. [Skat. 05.02.2016.]
- 27) Horkheimers, Marks, un Teodors Adorno. *Apgaismības dialektika*. Rīga: Laikmetīgās mākslas centrs, 2009. Tulk. I. Ījabs. 182.lpp.
- 28) Kultūras ministrija. Kultūras un radošās industrijas. Pieejams:
http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/radosas_industrijas.html. [Skatīts 04.04.2015.]
- 29) Latvijas Republikas Kultūras ministrija. *Kultūras ministrijas darba plāns 2016*. Pieejams:
http://www.km.gov.lv/lv/doc/dokumenti/KMdarba_plans_2016_14022016_.pdf. [Skat. 06.03.2013.]
- 30) Līgums par Eiropas Savienības darbību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>. [Skat. 01.05.2016.]
- 31) O'Connor, Justin. *The Cultural and Creative Industries: A Critical History*. Pieejams:
http://www.academia.edu/4147550/The_Cultural_and_Creative_Industries_A_Critical_History. [Skat. 05.02.2016.]
- 32) Pārresoru koordinācijas centrs. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. — 2020. gadam*. Pieejams:http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_apstiprinats_Saeima.pdf. [Skat. 03.02.2016.]
- 33) Throsby, David. *From Cultural to Creative Industries: the Specific Characteristics of the Creative Industries*. Pieejams:
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:fT4mb7nw9OQJ:jec.culture.fr/Throsby.doc+%&cd=9&hl=lv&ct=clnk&gl=lv>. [Skat. 05.02.2016.]
- 34) Tom Fleming Creative Consultancy. *Cultural and creative spillovers in Europe: Report on a preliminary evidence review*.

Pieejams:http://www.europacreativamedia.cat/rcs_auth/convocatories/Cultural_and_creative_spillovers_in_Europe_-_executive_summary.pdf. [Skat. 02.04.2016.]

35) UNESCO. *Measuring the economic contribution of cultural industries. A review and assessment of current methodological approaches*. Pieejams:

<http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/FCS-handbook-1-economic-contribution-culture-en-web.pdf>. [Skat. 15.03.2016.]

ANNOTATION

The topic of this Bachelor thesis is entitled “The accessibility of support instruments for cultural and creative industries in Latvia”. The main question is: what support instruments for cultural and creative industries are available in Latvia and what should be improved?

There are three chapters, each of which represents a part of the question. First chapter is about the definition and characteristics of culture and creative industries. The second chapter is focused on planning documents, both in Latvia and European Union. The third chapter seeks for existing support instruments and compares it to the existing ones in other countries and to the plans. Substantial part of the work is interviews with the experts — representative of the Ministry of Culture and crowdfunding platform founder.

Main recommendations for future improvements are: the improvement of the information flow, founding of the Creative Industries Incubator, improvement in access to finance, cooperation, youth involvement, development of the alternative finance.

The author of the project is Brigita Medne, culture theory and management student from Latvian Academy of Culture. Superior — Dc.oec. Ieva Zemīte.

PIELIKUMI

**Intervijas vadlīnijas par esošajiem atbalsta instrumentiem un attīstību
Intervija ar Kultūrpolitikas departamenta Radošo industriju nodaļas vadītāju
Karini Kalniņu**

Intervijas norises laiks: 2016. gada 29. aprīlis

Iepazīšanās un pamatinformācijas sniegšana — 5 minūtes

Pamatojums

Lai novērtētu esošo situāciju un apzinātu nepieciešamos uzlabojumus, rakstu bakalaura darbu „Atbalsta instrumentu pieejamība kultūras un radošajām industrijām Latvijā”. Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs, ņemot vērā Kultūras ministrijas lomu kultūras un radošo industriju attīstībā.

Jautājumi par kultūras un radošo industriju uzņēmumiem Latvijā — 10 minūtes

Kādas ir Latvijas radošo industriju uzņēmumu stiprās un vājās puses?

Vai tie atšķiras no citu valstu radošo industriju uzņēmumiem?

Jautājumi par atbalsta instrumentu nozīmi kultūras un radošajām industrijām un pieredzi Latvijā — 10 minūtes

Vai radošo industriju uzņēmumu dibināšanai un attīstīšanai, Jūsaprāt, nepieciešams papildu atbalsts? Kāpēc?

Kādi atbalsta instrumenti, Jūsaprāt, ir efektīvākie? Vai un kāda ir Latvijas pozitīvā pieredze?

Jautājumi par ministrijas kompetenci un paveikto — 10 minūtes

Kāda ir ministrijas kompetence šo atbalsta instrumentu piedāvājuma veidošanā?

Kā par pašreizējiem atbalsta instrumentiem tiek informēta mērķa grupa?

Jautājumi par plānoto atbalsta instrumentu piedāvājuma attīstību — 10 minūtes

Vai un kādas izmaiņas ir plānotas esošo atbalsta instrumentu pieejamības (nozares informētības, pieejamā finansējuma palielināšana, piemēram) veicināšanā?

Vai un kādus atbalsta instrumentus vēl plānots izveidot?

Pateicības un vienošanās par datu izmantošanu – 2 minūtes

Būšu priecīga Jūs informēt par pētījuma rezultātiem.

Ar cieņu,

Brigita Medne

Tālr. 28835009

E-pasts: brigita.medne@gmail.com

Intervijas transkripts

Intervija ar Latvijas Republikas Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Radošo industriju nodaļas vadītāju Karini Kalniņu

Intervijas norises laiks: 29.04.2016. 9.00 — 10.00

Intervijas norises vieta: Latvijas Republikas Kultūras ministrija, K. Valdemāra 11a, Rīga

Intervijas mērķis: uzzināt speciālistu viedokli par kultūras un radošo industriju atbalsta instrumentu pašreizējo situāciju, nozīmi un iespējamo attīstību Latvijā

Brigita Medne: Labrīt. Es esmu Latvijas Kultūras akadēmijas 4. kursa studente un savu bakalaura darbu rakstu par atbalsta instrumentu pieejamību kultūras un radošajām industrijām Latvijā. Man ir ļoti svarīgs Jūsu viedoklis, ņemot vērā Kultūras ministrijas kā kultūrpolitikas veidotāja lomu.

Pirmais jautājums ir diezgan vispārīgs par Latvijas radošo industriju uzņēmumiem — vai Jums šķiet, ka tie atšķiras no citu valstu, un vai tiem ir kādas stiprās un vājās puses, ko Jūs redzat, kas veidojas no vides un situācijas, kāda mums ir.

Karine Kalniņa: Katrā valstī ir nedaudz atšķirīga situācija, atšķirīga arī tā saucamā ekosistēma, kā tas uzņēmums top, cik viegli ir nodibināt, kādus atbalsta instrumentus tas var saņemt. Katrai valstij ir arī sava specifika, kas viņiem jau vēsturiski ir attīstīties, kas ir stiprie un vājie lauciņi. Ja mēs runājam par Latviju, tad es domāju, ka tagad notiek ļoti daudz paralēlas lietas, labas lietas, — ja tu esi aktīvs uzņēmums, tu vari atrast veidus gan kur uzzināt informāciju, gan kur iegūt kādu finansējumu. Programmas tiek attīstītas, un tagad ar jauno struktūrfondu periodu arī, tas pats LIAA ir atvēris dažādas programmas, tur gan ir jāpapēta precīzāk, ko viņi piedāvā. Tas pats Altum, kas atbalsta, jauniem uzņēmējiem ir izdevīgāki nosacījumi, runājot par radošiem uzņēmējiem. *Labs of Latvia*, kas ar *startapiem* vairāk nodarbojas un atbalsta. Es redzu to, ka iespējas tiešām pastāv, tās ir jāprot izmantot, es lielas cerības lieku uz Radošo inkubatoru, kas šogad beidzot varētu atvērties Rīgā. Tā būtu viena vieta, kur tu vari aizej un uzzināt par iespējām, jo šobrīd nav tādas vienas pieturas aģentūras, kur es, piemēram, kā radošo industriju uzņēmums varu aizej un uzzināt, tomēr ir jāorientējas plašajā piedāvājumā. Es domāju, ka tas inkubators nosegs daļu no tādiem jautājumiem. Jo daudzās valstīs jau

tie inkubatori darbojas, un caur tiem ir iespēja gan pie radošajiem uzņēmējiem nonākt, gan uzņēmējiem ir iespēja, divvirzienu kustība.

Tas jautājums bija, vai atšķiras?

BM: Vai jums šķiet, ka Latvijā ir citādāk, kādas ir tās mūsu stiprās un vājās puses un iespējas? Vai nāk prātā?

KK: Man šķiet, ka radošo industriju uzņēmumu virzieni ir diezgan līdzīgi. Globalizācija tomēr notiek, visiem ir pieejams internets, tie virzieni, kas ir *trendīgi*, tie visur ir *trendīgi*. Ja mēs daudz maz līdzīgās attīstības pozīcijās, tad ir diezgan vienādi. Kur tiem uzņēmumiem ir vājās un stiprās puses, ir jāanalizē.

BM: Tas nav atkarīgs no tās ekosistēmas un valsts, kādā veidojas?

KK: No ekosistēmas tas ir atkarīgs, vai tu esi tajā sistēmā, vai tā sistēma vispār nav un nedarbojas, bet tas ir jautājums, cik par to tiek runāts, piemēram, Igaunija ļoti uzsver to, cik viņiem ir sakārtots, tajā pašā laikā mēs nerunājam, bet mums arī ir daudzas lietas sakārtotas. Tā kā es domāju — iespējas pastāv, mums tās nav tik ļoti *nopromotētas*, to, ko mēs mēģinām darīt, ir platforma FOLD, caur kuru mēģinām informēt par jaunumiem, runāt par aktualitātēm, ņemot vērā privātās iniciatīvas, viss notiek. Jābūt vairāk pārliecinātiem par sevi. Saskaroties ar jaunajiem, viņos ir tāda pārliecība, salīdzinoši, kāda bija agrāk, es domāju, ka šis ir tāds iespēju laiks, sevišķi jaunajiem. Ja mēs runājam par tādiem nodokļiem, tas, protams, ir sarežģīti, kā jaunajam uzņēmumam visu saprast, aptvert, bet organizācijas paliek atvērtākas, ir jāiet un jādara.

Runāju ar igauņu kolēģiem, kā iespējama tā lielā pārliecība. Paši viņi sauc par *skype* efektu, pašapziņa auga, visi jaunieši ir apņēmīgi, ir gatavi būt tas nākamais *skype*, apzinās, ka vienalga, vai maza valstiņa, Tev ir iespēja. Tas ir viņu zirdziņš, kā viņi iziet uz āru, paši sev paspodrina spalvas. Tas ir tas, kā viņi paši iedvesmo sevi un arī pārējiem liek par sevi zināt un stāstīt. Vakar runāju ar *startupu* asociācijas vadītāju runāju, viņa arī saka, ka tajā vidē arī nav starpības, ka Latvijā būtu kaut kas sliktāks, salīdzinot ar Igauniju vai Lietuvu. Mēs mazāk runājam, mazāk sevi slavējam, iespējams, ka būtu jāīrko kāda popularizēšanas, es neteiktu, ka kampaņa, vispār kaut kā informatīvi domāt par komunikāciju uz āru, bet šobrīd ļoti daudz notiek, jaunie uzņēmēji ir arī aktīvi sociālo tīklu lietotāji. Manuprāt, ir nereāli izstaigāt tos visus piedāvājumus, seminārus, liela daļa bezmaksas, kur var iet un mācīties. Jādomā. Varbūt ir jābūt kādam koncentrētākam veidam vai kā savādāk, es nezinu, es pieņemu, ka ir labi tad, ja to visu var atrast vienuviet. Arī virtuālā. Drošvien nav tik viennozīmīgi, dažkārt jau notiek tādas iniciatīvas, ir bijis portāls kultura.lv, tas ir tāds sarežģīts un neviennozīmīgs

process, ne vienmēr tā ir izdošanās, privātajam nav pienākums informēt, ja viņš negrib izcelt un popularizēt.

Es tiešām lieku cerības uz radošo inkubatoru — būs gan apmācību programma, iespējas tiks piedāvātas, informatīvā ziņā platforma, kur satikties.

BM: Mēs jau daudz, ko izrunājām, bet par pašu pasākumu, dažādos avotos atšķiras viedokļi — vai Jums šķiet, ka, lai attīstītu radošo industriju uzņēmumu, ir vajadzīgs citāds atbalsts?

KK: Viena lieta, kas ir jāatceras, manuprāt, ir — uzņēmums ir uzņēmums. Ja tu esi uzņēmums, tev ir jāmek sevī uzturēt. Ja tev nav šī biznesa plāna, otra puse var būt arī biznesa cilvēks, ja tu, piemēram, esi radošā daļa uzņēmumā. Ja tu esi uzņēmums, nav variantu, kā domāt par uzņēmējdarbību. Es neuzskatu, ka valstij vai kādam citam būtu jāmaksā par tavu darbību, katrs izvēlamies kaut kādu kritēriju pēc, kāpēc darām vienu vai otru lietu — vienam vajag stabilitāti, citam vajag risku. Jā, ir runāts, ka radošo industriju uzņēmumiem ir grūtāk piesaistīt finansējumu, lielāks risks kā pārējiem uzņēmējiem, sākumā grūtāk atsperties. Bet tiek risināti šie jautājumi. Caur to pašu Altum programmu. Mēs esam tikušies — viņi tiekas ar šiem uzņēmējiem, viņi stāsta, bet liela daļa problēmu, ka viņi nav gatavi uzņēmumi tajā brīdī, vai viņiem nav zināšanu, vai tāpēc kādai finanšu institūcijai riskēt, ja tāpat ir iespēja liela, ka uzņēmums nevarēs.

BM: Varbūt tāpēc tik liela loma ir tiem citiem atbalsta instrumentiem — inkubatoriem, klasteriem?

KK: Tieši tā, zināšanas, ko var iegūt klāt. Bet tiešām domājot par partnerībām. Skatoties uz startapiem — zinātnieks var pats ar sevi nosēdēt laboratorijā un neviens neuzzinās, ko ir unikālu izveidojis, tāpēc partnerības ir šodienas unikālā iespēja, jo mēs varam nākt kopā. Galvenais ir nodrošināt platformas, kur viņi var satikties, un tad ir spēcīgi veidojumi, kuriem ir tiešām liels potenciāls. Es neesmu uzņēmēja, es esmu studējusi uzņēmējdarbību, bet es varu tiešām teorētiski spriest, analizējot piemērus. Varētu tikt dots uzticamības kredīts, dota iespēja kļūdīties ar ne tik drastiskiem nosacījumiem, jo no sākuma var likties nekas, bet pēkšņi būt uzrāviens, kāds radošais gars. Pirms tam neesi spējis paredzēt. Es saprotu gan vienus, gan otru.

BM: Par ministrijas pusi, vairāk loma ir apzināšanā. Bet kāda ir ministrijas loma atbalsta instrumentu veidošanā?

KK: Ministrijai vajadzētu pēc iespējas mazāk nodarboties ar projekta veida pasākumiem vai fondēšanu. Tāpēc ir Kultūrkapitāla fonds, piemēram, kas ir naudas glabātājs un dalītājs. Tas, ko mēs varam no ministrijas puses, ir regulāri, pietiek ar reizi

gadā, stāstīt, ka gribam likt uzsvāru, piemēram, uz dizainu, konkrēta veida dizainu, šāda veida sinerģija var būt. KKF ir instruments, caur kuru jaunie dizaineri var pieteikties jaunu kolekciju izstrādei vai filmas var pieteikt. Mēs sadarbojamies ar starptautiskiem partneriem, tur, kur parādās iespēja, mēs uzreiz dodam informāciju tālāk. Ir arī tāds kultūras kontaktpunkts, tāda atsevišķa nodaļa, kas pārsvarā informē par struktūrfondu pieejamību, bet arī ik pa brīdim ir citas mazākas, lielākas kultūras nozarei paredzēti instrumenti, parādās uzsaukumi, fondi, dažādas aktivitātes, informācija tiek izplatīta uz āru. Radi! nedēļas ietvaros popularizējam radošās industrijas, runājam par finansējumu, brauks šogad no Polijas kolēģi, stāstīs par programmu, kurā var pieteikties labi projekti, partnerību formāti, kur piesakās uz pirmo posmu, lai veiktu izpēti, kāds projekts varētu būt — sēklas naudas finansējumi, kur vēlāk viņi gatavo projektu, lai varētu iesniegt Baltijas jūras reģiona stratēģijas programmā. Ministrija ir pa vidu. Piemēram, inkubatora programmā mēs aktīvi strādājam ar Ekonomikas ministriju, kurā mēs gan dodam informāciju par saturu, kādam jābūt, līdz pēdējai detaļai. Ekonomikas ministrija, precīzāk LIAA, būs reāli fiziskais ieviesējs. Ja mums būtu pašiem sava aģentūra, Igaunijas piemērs „Creative Estonia”, tad ietu caur to, kas, protams, mums būtu vienkāršāk, jo ir jāpārlicina par dažādu jautājumu nozīmību. Ekspertu loma saglabājas, viņi nav jomas eksperti, viņi var skatīties no savas puses, saturisko viņi arī sagaida no mums, esam partneri. Inkubatorā būs komisija vai padome, kurā būsim iekšā, lai saglabātu saikni ar nozari. Stratēģisku jautājumu gadījumā, piemēram, kurus atbalstīt, lai varam skaidrot. Jo ir doma komisijā pārstāvēt dažādas jomas — biznesa kompetences, radošo industriju nozares jau arī dažādas. Tajā pašā laikā arī biznesa konsultanti labi, piemēram, nekustamo īpašumu kompānija, kas labā veidā attīsta.

Tas ir ministriju kopdarbs, ņemot vērā, ka ir Eiropas nauda. Varam būt priecīgi, ka laicīgi ministriju līmenī tika iepļānots, ka konkrēts naudas apjoms tiks novirzīts. Citādāk ministrijai ir diezgan ierobežotas iespējas, es uzskatu, ka tas ir normāli, ministrijai ir citi jautājumi, cilvēku arī nav tik daudz, savukārt jautājumu ir daudz. Ja mums tiešām ir kaut kādi projektiņi, bet tie var būt mazi projektiņi. Inkubatoru programma jau arī ir projekts. Piemēram, Radošo partnerību programma — iniciēja ministrija, divus gadus palaidia pilotrežīmā, labas atsauksmes, priecīgi iesaistītie, tagad mēs to nododam Kultūras centram, kas ir tiešā mērā atbildīgi par izglītību, tas ir viņu uzdevums. Tas, ko mēs kā ministrija varam, mēs stāstām par radošo partnerību plusiem jau citām nozarēm. Ja mēs tiekamies citā komplektācijā. Mums, piemēram, bija par dizaina domāšanu seminārs, ko mēs organizējām — aicinām no Valsts kancelejas, Reģionālās ministrijas u.c. Mēs viņiem stāstām, ka ir tāda programma, kuru var izmantot ikviens, tam nav

jābūt tieši Kultūras ministrijas virzītam procesam, bet mēs iesakām kā labu modeli, arī jūsu nozaru projekti var tikt caur šādām partnerībām īstenoti, kas ir efektīvs veids citādāk izdarīt lietas, atrisināt. Mums ir palicis Creative Business cup, mēs esam nacionālie pārstāvji, ministrijas uzdevumā tiek atlasīts nacionālais uzvarētājs, ir diezgan laba sistēma izstrādāta ārzemju partneriem, brenda turētājiem — pieteikšanās sistēma vienāda, apmācību bloks, tas, kas mums ir jādara, ir jāorganizē nacionālā atlase, un jāatbalsta uzvarētājs, jāaizved, jāpārstāv šādā veidā valsts. Iespējams, arī šis projekts varētu tikt virzīts caur inkubatoru. Tad vēl ir, piemēram, Mūzikas eksporta biedrība, kas rūpējas par populārās mūzikas eksportu, Arhitektu savienība, mēs varam šīs organizācijas atbalstīt ar pamatlīdzekļiem, lai nav pamatdarbības nodrošināšanai jāmeklē līdzekļi, paši var veidot saturu, tas ir ministrijas uzdevums visām nozarēm, kas mums ir, tādā veidā atbalstīt.

BM: Jūs jau minējāt par informācijas kanāliem. Atgriežoties — kā par atbalsta instrumentiem pašreiz tiek informēta mērķgrupa?

KK: Tas viennozīmīgi ir Folds, kas arī tika dibināta kā radošo industriju popularizēšanas platforma. Fold ir gan mājaslapā, gan facebookā. Ministrijai arī ir beidzot facebook. Kad ir ziņas, kas atnāk tieši mums, mēs palaižam ziņu arī mūsu mājaslapā, facebook un twitter, bet tajā pašā laikā par tikko minēto Creative Business cup, lai nacionālā atlase būtu vērtīgāka, mēs izziņojam saviem iekšējiem sadarbības partneriem, izplatām informāciju gan uz LIAA, gan uz domes struktūrvienību, kas atbild par uzņēmējiem, gan dažādām koprades telpām. Ekosistēmas dalībnieki, caur kuriem informācija aiziet. Ja tas ir kāds jauns finanšu instruments, tad ir jāseko mājaslapai un facebook līdzī.

BM: Pēdējais apkopojums par tām izmaiņām esošajos atbalsta instrumentos un kādus tiek plānots izveidot? Jūs jau minējāt inkubatoru, piemēram.

KK: Inkubatorā ir paredzēts nodrošināt pamatdarbību — izglītības komponente, tās vajadzības, kas ir, varēs apmierināt bez maksas, ja ir vajadzīgas kādas konsultācijas. Būs arī vispārīgā programma par biznesa dažādām disciplīnām. Būs arī iespēja pieteikties uz grantu. Ņemot vērā, ka tas tiks darbināts caur LIAA, būs arī tā pieeja jau pārējiem instrumentiem, piemēram, ārējo tirgu apgūšanas programma, var braukt piedalīties skatēs un gadatirgos. Caur turieni informācija pie viņiem nonāks, konsultanti pie tā strādā. Ja mēs skatāmies radošo uzņēmējdarbību, tad tikai loģiski, ka organizācija, kas atbild par uzņēmējdarbības atbalstu un veicināšanu, arī šo darbību veic. Mūsu uzdevums būtu, ja ir nepieciešamas kādas atkāpes vai pārdomāt kādus nosacījumus, vai strādāt pie kādas labvēlīgākas vides, turēt roku uz pulsa, lai netiek kaut kādā veidā

diskriminēti mūsējie. Drīzāk, ja tiešām problēma ir izglītošana, tad jā, viņiem to sniegt. Tie būtu tie galvenie.

Jo es domāju, no valsts puses, ja nebūtu struktūrfondu, tas būtu diezgan sarežģīti. Vai arī vienkārši ir jādara. Jo, kā jau mēs runājam sarunu par šo uzņēmējdarbības gēnu, ka tam ir jābūt jebkurā gadījumā. Tur savukārt tie instrumenti tad tiešām ir dažādi. Jo tā vairāk neko jaunu tuvākajā nākotnē neredzu.

BM: Reģionāli vienīgi, Cēsīs, Liepāja.

KK: Bet viņi jau pretendē uz to pašu faktiski. Pašvaldība jau var izsludināt arī kaut kādu mazo grantu. Rīgas pašvaldībā, piemēram, radošo kvartālu atbalstu vai Liepāja uz radošo festivālu. Tādi jau vienmēr būs. Tajā pašā laikā ir ļoti tāda veida, ja tie ir tādi projektveidīgi finansējuma pieprasījumi, ir crowdfunding platformas, tās pašas projektu bankas, populāras pasaulē, arī pie mums. Skatīties ārpus savas Latvijas kastītes, ir daudz programmu, kurās partnerības tiek atbalstītas. Iespējas tiek dotas.

BM: No manas puses tas arī būtu viss. Paldies par vērtīgo interviju. Būšu priecīga ziņot par pētījuma rezultātiem.

KK: Paldies.

**Intervijas vadlīnijas par alternatīvā finansējuma iespējām
Intervija ar kolektīvā ieguldījuma platformas „Projektu banka” veidotāju —
vietējās rīcības grupas „Zied zeme” pārstāvi Māri Cīruli**

Intervijas norises laiks: 2016. gada 12. maijs

Norises vieta: *skype*

Iepazīšanās un pamatinformācijas sniegšana — 5 minūtes

Pamatojums

Lai novērtētu esošo situāciju un apzinātu nepieciešamos uzlabojumus, rakstu bakalaura darbu „Atbalsta instrumentu pieejamība kultūras un radošajām industrijām Latvijā”. Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs, ņemot vērā alternatīvā finansējuma nozīmi mūsdienās un radošo industriju iespējas iegūt attīstībai nepieciešamos līdzekļus pūļa finansējuma veidā.

Par šāda alternatīvā finansējuma veida nepieciešamību — 5 min

Kā radās ideja par „Projektu banku”? Kāpēc ir nepieciešams veidot šādu platformu?

Kādi ir tās plusi un mīnusi, salīdzinot ar citiem atbalsta instrumentiem?

Par darbu ar projektu īstenotājiem un formāta pielāgošanu — 10 min

Kas var iesniegt savas idejas „Projektu bankā”? Kāda ir līdzšinējā pieredze — kas pārsvarā piesakās (nevalstiskās organizācijas, uzņēmumi utt.)? Vai radošo industriju uzņēmumi piesaka savas idejas? Kāpēc, Jūsprāt?

Kādus faktoros jūs ņemāt vērā, veidojot šo platformu?

Vai un kāds atbalsts tiek piedāvāts projektu īstenotājiem pēc finansējuma saņemšanas?

Par instrumenta pieejamību — 5 min

Kā tiek izplatīta informācija par platformu? Kā potenciālie finansētāji uzzina par iesniegtajiem projektiem (vai tikai mājaslapā)?

Kā šis instruments nākotnē varētu attīstīties? Kas, Jūsprāt, būtu jāuzlabo?

Par ārējā finansējuma nozīmi — 5 min

Kāda ir projektos iegūtā finansējuma nozīme šīs platformas veidošanā? Vai būtu iespējams to paveikt bez ārējā finansējuma? Vai šis finansējums tiek izmantots tikai mājaslapas uzturēšanai?

Pateicības un vienošanās par datu izmantošanu – 2 minūtes

Būšu priecīga Jūs informēt par pētījuma rezultātiem.

Ar cieņu,

Brigita Medne

Intervija par atbalsta instrumentiem radošajām industrijām ar kolektīvā ieguldījuma platformas „Projektu banka” vadītāju Māri Cīruli

Intervijas laiks: 2016. gada 12. maijs

Intervijas vieta: *skype*

Intervijas mērķis: uzzināt alternatīvās finansējuma ieguves — kolektīvā ieguldījuma — iespējas Latvijā un atbalsta instrumenta veidotāju viedokli par situāciju un iespējamo attīstību

Brigita Medne: Sveicināti! Esmu Latvijas Kultūras akadēmijas studente un savu bakalaura darbu rakstu par atbalsta instrumentu pieejamību kultūras un radošajām industrijām Latvijā. Paralēli valsts un Eiropas Savienības piedāvātām iespējām pastāv arī iedzīvotāju veidoti instrumenti, kolektīvā ieguldījuma platformas, kāda ir arī „Projektu banka”. Man ir ļoti svarīgs Jūsu viedoklis par esošo situāciju un potenciālajiem uzlabojumiem.

Pirmais jautājums ir diezgan vispārīgs. Kā radās ideja par Projektu banku, kāpēc būtu nepieciešams veidot šādu platformu? Kādi ir tās plusi un mīnusi salīdzinoši ar citām finansējuma iespējām, piemēram, grantiem, projektu konkursiem?

Māris Cīrulis: Es esmu diezgan daudz par to jau runājis, diezgan daudz citās intervijās, žurnālistiem. Projektu banka radās samērā gara attīstības ceļa rezultātā, bija vairākas idejas jau agrāk, vairāki mēģinājumi kaut ko tamlīdzīgu radīt, bija portāls mecenats.lv, idejuarmija.lv. Ideju armija bija mans pirmais mēģinājums, kas mums neizdevās, tā radās no citas aktivitātes, kas bija ideju talkas, kur cilvēki sanāca kopā, apsprieda dažādas idejas un piedāvāja savus projektus, risinājumus kaut kādām problēmām. Tad bija jautājums, kā tās risināt, kur dabūt finansējumu. Viens no risinājumiem bija radīt ideju armiju, portālu, kurā varētu finansēt tos projektus. Bija vairāki iemesli, kāpēc tas neizdevās. Sapazināties ar mecenats.lv idejas autoru, beigās koprezultātā veidojās Projektu banka. Tas tāds tehniskais skaidrojums.

Ir vēl vairāki argumenti. Finansējuma trūkst dažādām idejām, viens no argumentiem, kāpēc kaut kas tādi ir vajadzīgi. Ir dažādas izmaksas, ko nesedz citi finansētāji, projektu konkursi. Ir arī tas, ka cilvēkiem pietrūkst līdzfinansējums. Pats strādāju partnerībā, kuras viens no uzdevumiem ir aktivizēt sabiedrību, tad mēs nonācām pie secinājuma, ka ir jārada platforma, kas palīdzētu attīstīt ideju, no idejas nonākt līdz projektam. Projektu banka nav tikai par finansējumu, tā ir par sabiedrības aktivizēšanu. Vēl nav funkcijas, ka var diskutēt par nenoformētu ideju un projektu, bet nākotnē mēs to varētu attīstīt, ka cilvēki izsaka esošas problēmas, iesaka risinājumu, bet nav gatavi paši realizēt. Tad tur izveidojas komanda, kas ir gatava to virzīt tālāk, attīstīt, novest līdz galam. Līdz ar to iespējas ir plašas, ne tikai sociālā jomā, bet arī uzņēmējdarbībā. Tas ir tas, ko mēs gribētu attīstīt straujāk. Pagaidām mums maz projektu ir no uzņēmējdarbības sfēras.

BM: Tas ir arī mans fokuss. Ir interese, kāda ir līdzšinējā pieredze. Es redzēju dažus radošo industriju uzņēmumus, no dizaina, piemēram, bet pagaidām tā uzņēmēju interese nav tik liela, ja?

MC: Nav tik liela, jā, kaut kā uzņēmēji nav pamanījusi, piefiksējuši, jo tas uzrunāšanas jautājums ir baigi tāds sarežģīts. Droši vien jājautā, kad tu pati pirmoreiz pamanīji Projektu banku, kādā veidā?

BM: Diezgan ilgu laiku bija internetā, kopš tā laika ir attīstījusies tā informācija, man liekas, ka ir diezgan pieejama.

MC: Nu, jā, bet vēl joprojām ir cilvēki, kas saka, o, nezināju, lai gan jau veselu gadu mēs darbojamies. Un tas ir arī pašsaprotami. Kamēr tev pašam nav tā interese, personīga ieinteresētība, kaut kāda saistība, tikmēr tu to informāciju nepamani. Protams, ka strādāt ar uzņēmējiem tas ir atsevišķs izaicinājums, kam neesam pievērsuši uzmanību. Pati Projektu banka veidojās, pateicoties Sabiedrības integrācijas fonda finansētam projektam, kur mums bija finansējums, lai uzprogrammētu tehniski to vietni, dažādas aktivitātes organizētu, tur tas akcents vairāk bija uz to iesaisti, veicināšanu, kaut kādiem NVO projektiem, kādi mums arī šobrīd ir diezgan daudz. Un uzņēmēji, plašs temats drošvien, kāpēc neiesaistās. Arī tajos ārzemju pūļa finansēšanas portālos arī nav daudz rādi tipiski ikdienas uzņēmēji, pārsvara ir inovatīvs, interesants, aizraujošs, kas nav „izvedosim kafējnīcu”.

BM: Tādi jau arī visticamāk negūtu atbalstu...

MC: Jā, varbūt. Mums ir pāris idejas, kā uzņēmēju piesaistīt. Pašlaik noris sarunas ar Rīgas domi un Swedbank. Viņiem ir projektu konkurss Atspēriens. Un tad mums ir, nu, tas ir garš process — kā sasaistīt Projektu banku ar Atspērienu, vai to vispār var izdarīt, katram ir savas vēlmes un vajadzības, bet ir tā doma, ka ir dažādi projektu konkursi, kas grantu veidā piešķir finansējumu. Doma ir, ka šos grantu konkursu varētu papildināt pūļa finansējums, to varētu kombinēt. Īpaši tad, ja tam uzņēmumam ir vajadzīgs vairāk finansējums, nekā tas grantu konkurss dod. Tur ir vesels lauks un iespējas, kur varētu attīstīties. Varētu finansēt ieguldījumus pamatkapitālā, kas ārzemēs arī notiek, vienkārši sakot, akciju tirgošana, kapitāldaļu, ko mēs neesam attīstījuši, bet ir atsevišķs virziens, kas Latvijā nav pieejams.

BM: Bet tas sarežģītu jūsu pieteikšanās sistēmu, kas pašlaik ir jūsu pluss.

MC: Pieļauju, tāpēc arī mums gribas atrast to vidusceļu, lai tas būtu gana vienkārši. Bet nu, tur, kur ir iesaistītas valsts iestādes vai pašvaldības, tur visam ir jābūt likumiskam, pārbaudītam, autorizētam, tur rodas problēmas, tāpēc ir pārrunas, kā mēs to varētu apvienot un izdarīt beigu beigās. Tiem uzņēmējiem droši vien ir bailes kaut kādā mērā. Ir vairāki varianti, pirmkārt, cilvēki bieži vien saka, vai manu ideju tur kāds nenozags, tas ir viens no aprobežotajiem iemesliem, kāpēc kaut ko nedarītu, varbūt cilvēki baidās, ka gadījumā, ja neizdosies piesaistīt finansējumu, vai tas nedos viņam kādu negatīvu reklāmu. Treškārt, varbūt esošie projekti kas ir tādi diezgan sociāli un kultūras jomā uzņēmējam nepārliecina, ka arī viņa projekts der, ko tad es ar savu biznesa ideju, īsti neatbilst. Galu galā arī citās platformās der tās biznesa idejas, kas der gala lietotājam, plaša patēriņa, attiecīgi tādas B2B, business to business, idejas, visticamāk negūs popularitāti un atbalstu, kas arī ir viens no projektiem, kāpēc projektu ir mazāk. Bet kopumā es uzskatu, ka Projektu banka ir labs rīks, lai notestētu, pārbaudītu, galu galā marketings, reklāma, praktiskā iespēja piesaistīt finansējumu, iepriekšpārdošana, tā ir iespēja joprojām.

BM: Jūs jau minējāt vienu faktoru: informācijas pieejamību. Kā tiek izplatīta informācija?

MC: Tā mūsu stratēģija ir tāda, ka katrs projekta autors piesaista savu mērķauditoriju, viņš pats zina, kā labāk uzrunāt savu klientu, līdz ar to arī mēs paļaujamies, ka pats projekta autors cīnās. Mūsu uzdevums ir nodrošināt sistēmu, lai strādā. Kaut kādā mērā mēs mēģinām platformu kā tādu popularizēt, īpaši piesaistot jaunus projektus. Agrāk, kad mums bija finansējums, mēs to varējām atļauties plašāk darīt, tagad, kad tas ir uz tāda brīvprātības principa, tad mēs arī nevaram atļauties kaut kādu masīvu reklāmas kampaņu. Tiek izmantotas bezmaksas reklāmas iespējas, neskaitot facebook mazliet maksas reklāmu, preses relīzes, sociālie tīkli, pāris mediju partneri, kas ir redzami mājaslapas apakšā, ir arī vēl, kas nav tur atspoguļoti, līdz ar to šie mediji arī ik pa laikam runā par projektiem, kuri ir publicēti. Protams, es atzīstu, ka sabiedriskās aktivitātes, attiecības ir viens no klupšanas akmeņiem, kas mums nav izdevies.

BM: Jūs jau minējāt, ka finansējums bija mājaslapas izveidošanai un pašam sākumam.

MC: Jā, un, ņemot vērā, ka tas ir bezpeļņas projekts, mēs neko neprasām no iesniedzējiem, pagaidām tas pašplūsmā.

BM: Daži pēdējie jautājumi. Pašā sākumā, kad veidojāt platformu, kas bija galvenie faktori, ko ņemāt vērā, veidojot platformu? Lai arī projekta iesniedzējiem un atbalstītājiem būtu interesanti, saistoši?

MC: Protams, ka tad, kad veidojām, cītīgi pie tā strādājām, kā tas izskatīsies internetā, kāda būs veidlapa, pagāja kāds pusgads, pirms mēs nonācām līdz tam vizuālajam un saturam. Šis tas ir pakāpeniski mainīts. Ir jaunumu sadaļa jeb blogs, ir vajadzīgs laiks, lai atjaunotu informāciju. Pamatojoties, cik mums ir resursu, lai mēs uzlabotu, ja tie būs, darbu turpināsim, ir sakrājušās lietas, ka varētu būt labākas, vieglāk saprotams, ērtākas. Protams, ka pievērsām uzmanību, analizējām ārzemju piemērus, kickstarter un indiego, Igaunijā ir labi piemēri, kas strādā jau vairākus gadus un piesaistījuši vairāk nekā miljonu eiro.

Loģiski, ka bija dizainers, kas palīdzēja noformēt vizuālo tēlu, pie tā, kas mums šobrīd ir, pie tā arī mēģinām turēties, ir krāsas, ir lakonisks, ieturēts stils.

BM: Es to jautāju, jo man liekas, ka tas varētu būt saistoši uzņēmējiem. Īpaši runājot par radošo industriju uzņēmumiem.

MC: Tas ir tas, ko mēs ņemām vērā, lai pieteikuma forma ir pēc iespējas vienkārša. Piesakoties tur, ir iespēja aizpildīt tikai idejas pieteikumu, kas ir izdarāms pusstundas laikā, lai cilvēks nenobīstas kaut ko sākt darīt. Jā, esam par to domājuši. Bija arī vairāki cilvēki iesaistīti, ar kuriem mēs kopīgi testējām, domājām, kā mēs paši vēlētos, lai būtu.

BM: Un kas notiek ar projektu pēc tam? Nav bieži gadījies, ka projekts netiek īstenots, vai arī tā ir paša īstenotāja atbildība?

MC: Tas ir sarežģīts jautājums. Protams, ka zem tā pirmā vizuālā, publiskā slāņa ir birokrātiskā procedūra, mēs ar katru autoru, kas saņem finansējumu, slēdzam finansēšanas līgumu, kas nodrošina, ka prasām atbildību no projekta autoru, pieprasām realizēt projektu atbilstoši, piegādāt labumus, atskaitīties. Pagaidām neesam saskārušies ar problēmām, ka kāds projekts nebūtu izdevies. Par atbildību lielā mērā tā ir paša autora atbildība un atbalstītāju savstarpējās uzticības lieta — ja neuzticas, tad neatbalsta.

BM: Vai pēc finansējuma saņemšanas ir vēl kādas atbalsta idejas iespējas pie projekta īstenošanas?

MC: Diezgan lielā mērā pašam projekta autoram no A līdz Z jāstrādā pie sava projekta. Protams, mēs palīdzam, izlabojam kļūdas pašā tekstā, ideju noformēt, iesakām, kā

noformēt, ka jābūt vizuālajam, jābūt motivējošam, uzrunājošam. Bet mēs viņa vietā nerakstām projektu, arī, ja mēs nevaram pārliecināt, mēs nevaram pārliecināt. Projektu banka ir diezgan demokrātiska vieta, katrs izpaužas, kā grib, kā uzskata, kā māc sevi pasniegt, kā spēš uzrunāt specifisko auditoriju, attiecīgi projekti ir dažādi noformēti. Pieļauju, ka arī sagatavošanas posmā; a derētu lielāks mūsu atbalsts, ieguldījums, bet tas ir atkarīgs no mūsu resursiem, kapacitātes to izdarīt. Nākotnē varētu piedāvāt atsevišķu šo pakalpojumu, ja kādam ir vajadzīgs, ka mēs palīdzam pie projekta sagatavošanas un publicitātes kampaņas organizēšanas, mēs vai saistīts ārpakalpojuma sniedzējs, kam ir zināma samaksa, tas varētu uzlabot projektu kvalitāti. Pie projektu īstenošanas, tā ir paša projekta autora atbildība, mēs cenšamies samazināt birokrātiju, lai mēs sevišķi neiejauktos autora privātajā jomā. Mums interesē, lai projekts vispār realizējas, kā arī lai piegādā labumus saviem atbalstītājiem. Pati pieteikuma forma, tāmes sadaļa citreiz ir detalizēta, citreiz vienkārša, pēc tā atskaitoties mums ir daudz vieglāk, nav birokrātiskā procedūra — kāpēc samaksā tam, kas nav paredzēts. Pagaidām arī nav radušās problēmas.

BM: Par skatu nākotnē Jūs arī jau ieminējāties, bet varbūt pieskarieties, kas ir tās galvenās lietas, kas nākotnē mainīsies.

MC: Mēģināšu sadalīt. Ir tas, ka organizējam apakškonkursus, kur kā līdzfinansētāji var piedalīties pašvaldības, atsevišķi fondi vai uzņēmumi, kas ir gatavi piešķirt grantu veidā specifiskām kategorijām, ko viņi var atlasīt caur Projektu banku. Tas ir veids, pie kā mēs strādāsim. Tagad, piemēram, būs Latvijas simtgades, mēs meklēsim, iespējams, partnerus, kas būtu gatavi atbalstīt Latvijas simtgadei veltītus projektus, izveidot atsevišķu kategoriju, kur cilvēki varētu vākt līdzekļus atbildošajam, papildus ir kāds finansētājs, kas ir gatavs finansēt lielākā vai mazākā mērā. Partneru meklēšana ir viens no šiem virzieniem, pie kā ir jāstrādā. Otrkārt, biznesa joma, iespējams, mums izdois ieviest kapitāldaļu tirgošanu, kur cilvēks aizdod naudu biznesa attīstībai, saņemot prefi, ka kļūst par līdzīpašnieku biznesa idejai. Trešais ir sabiedrisko attiecību jautājums, pie kā ir jāstrādā. Iespējams, izdodas piesaistīt kādu lielāku mediju aģentūru, kas ir gatavi kļūt par vizuālā teļa veidošanas un attīstīšanas partneri.

BM: Ilgāk jūs nekavēšu. Lai Jums veicas ar Projektu banku un vispār! Paldies! Ja ir interese, padalīšos ar rezultātiem.

MC: Jā, priecāšos, ja atsūtīsiet man darbu! Paldies!